

1910/1911

2010/2011

L U S T R U M S A E C U L A R E C O L L E G I I

„Szabadság, szolgálat és szellem”

IGAZOLÁS

Igazoljuk, hogy **Kovács Dominik** (Neptun kód: J03B1Z) „...liliomtrónusodról mosolyog szívesen szegény Erzsébetre...” – *A rituális traumafeldolgozás megjelenése Bródy Sándor A dada című színművében* című előadásával részt vett az ELTE Eötvös József Collegium által szervezett XIX. Eötvös Konferencián 2018. április 20-21-én.

Budapest, 2018. április 21.

Barabás Gergő
főszervező
Tudományos Bizottság
elnöke

Dr. Horvath László
igazgató
ELTE Eötvös József
Collegium

Luksa Norbert
főszervező
EJC Választmány elnöke

ELTE EÖTVÖS JÓZSEF
COLLEGIUM

DR. HORVATH LÁSZLÓ
IGAZGÁTO

LUKSA NORBERT
VÁLASZTMÁNYI ELNÖK

H-1118 Budapest, Menei út 11-13

Tel.: +36 1 460 4481 • Fax.: +36 1 209 2044

E-mail: titkarsag@eotvos.elte.hu • horvathl@eotvos.elte.hu
ejc.valasztmany@gmail.com • elnok@eotvos.elte.hu

Honlap: <http://www.honlap.eotvos.elte.hu/>

XIX. EÖTVÖS KONFERENCIA

Program- és absztraktfüzet

Eötvös József Collegium
2018. április 20–21.

A KONFERENCIA PROGRAMJA

Április 20. péntek

„A” szekció	„B” szekció	„C” szekció
9:00 A konferencia megnyitója		
9:10–10:40 Orientalisztika	9:10–10:30 Természetföldrajz - földtudomány	9:10–10:40 Gazdaság és társadalom
10:45–11:45 Kerekasztal-beszélgetés		
A magyar kisebbségek helyzete az oktatásban		
<i>11:45–12:45 Ebédszünet</i>		
12:45–14:45 Dráma és színház	12:45–14:05 Társadalomföldrajz	12:45–14:45 Társadalom és közösség
15:00–17:30 Filozófia	14:15–14:55 Fizika	14:55–16:25 Szociológia elmélet
	15:10–17:40 Irodalom és interpretáció	16:35–17:05 Empirikus szociológia

Április 21. szombat

„A” szekció	„B” szekció	„C” szekció
9:00 A konferencia megnyitója		
9:00–11:00 Művészettörténet	9:00–10:00 <u>Plenáris előadás</u>	9:00–10:00 Kémia
11:15–12:15 <u>Plenáris előadás</u>	10:15–12:15 Filológia és fordítás	10:10–11:50 Ókortörténet
<i>12:15–13:15 Ebédszünet</i>		
13:15–16:05 Biológia	13:15–15:45 Nyelvtudomány	11:50–13:50 Középkortörténet
16:15–17:55 Informatika	16:00–18:00 Humán neveléstudomány	14:45–16:45 Koraújkori és újkori történelem
	18:10–19:20 Reál neveléstudomány	17:00–18:30 Modernkori történelem 1945 előtt
		18:45–19:45 Modernkori történelem 1945 után

Részletes Program

Április 20. péntek

9:00–9:10 A konferencia megnyitója

10:45–11:45 Kerekasztal beszélgetés: Magyar kisebbségek helyzete az oktatásban

Részvevők: Bodor László, Fedinec Csilla, Mészáros Tamás, Szerbhorváth György

Moderátor: Benked László

„A” SZEKCIÓ

ORIENTALISZTIKA SZEKCIÓ

(„A” szekció, péntek 9:10–10:45)

9:10–9:45	Kiss Balázs: VIII. Ptolemaiosz valláspolitikájának alapvető vonásai
9:45–10:15	Tamics Rita: Az ainu-japán konfliktusok alakulása a Meidzsi-restauráció előtt és után
10:15–10:45	Pap Péter András: Motívumok Cao Zhi költészetében

DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ SZEKCIÓ

(„A” szekció, péntek 12:45–14:45)

12:45–13:15	Kazsimér Soma Balázs: A K2 Színház és a társadalmi aspektus
13:15–13:45	Kovács Dominik: „...liliomtrónusodról mosolyogj szívesen szegény Erzsébetre...” – A rituális traumafeldolgozás megjelenése Bródy Sándor A dada című színművében
13:45–14:15	Tölli Zsófia: Bulgakov Zojka lakása című drámája és a commedia dell'arte
14:15–14:45	Kovács Viktor: Az aranyalmafától Tündérhonig – Mirigy és Csongor mint a mulandóság allegóriájának szerepeltetője Vörösmarty Mihály drámakölteményében

FILOZÓFIA SZEKCIÓ

(„A” szekció, péntek 15:00–17:30)

15:00–15:30	Dombrovski Áron: Hogyan értsük a generikus állításokat?
15:30–16:00	Furtado Renátó: Az „egy a sok felett” probléma
16:00–16:30	Kovács Dániel Attila: Emberi és isteni mesterség: Plótinosz Démiurgosza
16:30–17:00	Váncza Kristóf: A világ és önmagunk affirmációja
17:00–17:30	Farkas Vendel: Idegen lettem, nincs céloom, hazám... - az öngyilkosság témájáról Lenau Faust-feldolgozása alapján

„B” SZEKCIÓ

TERMÉSZETFÖLDRAJZ–FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ

(„B” szekció, péntek 9:10–10:30)

9:10–9:30	Pálos Zsófia: Lehet-e víz a tűzben? Az Északi-középhegység magmás víztartalmainak meghatározása
9:30–9:50	Lange Thomas Pieter: Kvarcit xenolit és bazanitos magma kölcsönhatása során fellépő folyamatok értelmezése
9:50–10:10	Nónay Fanni: Az Oslói-árok alkáli magmás kőzetei és gazdasági jelentőségük
10:10–10:30	Mihály Enikő: Balaton-felvidéki és déli-bakonyi kocsánytalan tölgyek korai és kései pászta változásai az éghajlati paraméterek tükrében

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ SZEKCIÓ

(„B” szekció, péntek 12:45–14:05)

12:45–13:05	Uhljár Péter: A közösségi hajózás szerepének vizsgálata a budapesti agglomeráció elővárosi közlekedésében
13:05–13:25	Váczy István Dávid: Koncessziók és hitelek, avagy a brit geopolitikai érdekek és eszközök bővülése Iránban 1889-1914 között
13:25–13:45	Máltesics Péter: Aktív turizmus a Mátrában - A turisztikai megújulás esélyeinek és lehetőségeinek vizsgálata
13:45–14:05	Konkoly Sándor: A titokzatos római erőd: contra Florentiam

FIZIKA SZEKCIÓ

(„B” szekció, péntek 14:15–14:55)

14:15–14:35	Bozóki Tamás: A Föld klímáját befolyásoló tényezők laboratóriumi vizsgálata
14:35–14:55	Plaszko Noel László: Pi-Josephson effektus sokterminális Josephson-rendszerben

IRODALOM ÉS INTERPRETÁCIÓ SZEKCIÓ

(„B” szekció, péntek 15:10–17:40)

15:10–15:40	Mosa Diána: Hiány és örökségtudat két árvaságregényben - Pereg és Nádas
15:40–16:10	Ballagó Márton: Cholnoky Viktor Szent Ciprián tükre novellaciklusának motivikája
16:10–16:40	Budai Csilla Mariann: Történetmondás és kultúra kapcsolata Vincze Ferenc Desertum című művében
16:40–17:10	Burkus Dóra: A nápolyi identitás és a szakrális-és profán nápolyi hagyományok megjelenése Márai Sándor, Curzio Malaparte és Anna Maria Ortese műveiben
17:10–17:40	Fazekas Júlia: Hasábokba tördelt irodalom – az Életképek vizsgálata

„C” SZEKCIÓ

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM SZEKCIÓ

(„C” szekció, péntek 9:10–10:40)

9:10–9:40	Somodi Nóra: A Blockchain-alapú technológia felhasználásával kapcsolatos lehetőségek és kihívások az energiaiparban
9:40–10:10	Herczeg Zoltán: Versenyképes adórendszer mint fiskális politikai prioritás
10:10–10:40	Drabancz Áron; El-Meouch Nedim Márton: A szén-dioxid kvóta eredményessége a globális klímaváltozás elleni harcban

TÁRSADALOM ÉS KÖZÖSSÉG SZEKCIÓ

(„C” szekció, péntek 12:45–14:45)

12:45–13:15	Németh Kornél: Politikai szocializáció az iskolában
13:15–13:45	Parragi Bálint: A kerékpáros közlekedés általános és lokális jellemzői
13:45–14:15	Garai Luca: Versenysportok az amerikai középiskolákban
14:15–14:45	Cser Nóra: A tudományos ismeretterjesztés bulvárosodása

SZOCIOLÓGIA ELMÉLET SZEKCIÓ

(„C” szekció, péntek 14:55–16:25)

14:55–15:25	Sarnyai Benedek Máté: Az öngyilkosság, mint társadalmi jelenség: Nyikolaj Bergyajev és Émile Durkheim szemléletének összehasonlítása
15:25–15:55	Nagy Ilona: Mások, külföldiek, bevándorlók - szubjektív távolságok vizsgálata
15:55–16:25	Elekes Tamás Lajos: Bitcoin: a kódolt bizalom

EMPIRIKUS SZOCIOLÓGIA SZEKCIÓ

(„C” szekció, péntek 16:35–18:35)

16:35–17:05	Oláh Julianna: Spiritualitás és vallásosság hatásai a jólétre serdülők körében
17:05–17:35	Balla Attila: Kettős mérce? - Rendszerigazolás és társadalmi csoportok megítélése Magyarországon
17:35–18:05	Kovács Kata: Versenyben a munkavállalókért - Az employer branding hatása a munkavállalók munkahely-választási preferenciáira
18:05–18:35	Kökény Martina: Munkacsoportokon belüli véleményvezérek kapcsolathálója, saját és környezetük elégedettsége

Április 21. szombat

9:00–10:00 A fiskális-hadi állam és a Habsburg Monarchia a kora újkorban: modellek és értelmezési keretek

Előadó: Dr. Kenyeres István

11:15–12:15 Plenáris előadás: „Hogyan tanul egy gép?”

Előadó: Fonyó Dávid

„A” SZEKCIÓ

MŰVÉSZETTÖRTÉNET SZEKCIÓ

(„A” szekció, szombat 9:00–11:00)

9:00–9:30	Hári Kata: Bibliai tipológia a Speculum humanae salvationisban - az OSZK-ban található 1489-es augsburgi kiadás tükrében
9:30–10:00	Bárdi Sára: Szent Sebestyén ábrázolások a modern magyar festészetben; Avantgárd és aktivizmus, Szent Sebestyén antimilitarista értelmezési keretben
10:00–10:30	Béres Csenge Júlia: A Sagra, Masaccio elveszett csoportképe
10:30–11:00	Cséby Flóra Hanna: Tudomány és művészet Pier Luigi Nervi építészetében

BIOLÓGIA SZEKCIÓ

(„A” szekció, szombat 13:15–16:05)

13:15–13:35	Koppány Gergely: Gyógyszerfejlesztési teszt-kaszád kidolgozása onkogén mutáns KRAS inhibitorok tesztelésére
13:35–13:55	Simon Márton: S100 fehérjekomplexek specifikás-térképének meghatározása
13:55–14:15	Fülöp Máté: A Tctex-1 fehérje interakciókban betöltött szerepének vizsgálata a TGFβ receptorok példáján

14:15–14:25 Kávészünet

14:25–14:45	Lajer Panna: Jótékony nanofüvek (nanostruktúrált felületek hatása idegszöveti sejtekre)
14:45–15:05	Szebik Huba: A BNST GABAerg neuronjainak szerepe a félelmi memória idegrendszeri feldolgozásában
15:05–15:25	Pejtsik Diána: Korai szociális izoláció hatása a juvenilis magatartási fenotípusra zebradánió modellben
15:25–15:45	Jordán Lilla: Oxidatív stressz az egyedi minőség háttérben
15:45–16:05	Takács Kristóf: Amyloid_PIT: Egy új amiloid szegmens azonosító program bemutatása

PROGRAM

INFORMATIKA SZEKCIÓ

(„A” szekció, szombat 16:15–17:55)

- 16:15–16:35 **Podlovics Péter Dávid:** Haskell modulok portolhatóságának javítása
- 16:35–16:55 **Luksa Norbert:** Haskell programok párhuzamosítása refaktorálással
- 16:55–17:15 **Leitereg András:** Masszívan párhuzamos architektúrák generatív programozása
- 17:15–17:35 **Benics Balázs:** A „Strict aliasing” szabály megsértésének detektálása
- 17:35–17:55 **Kocsis Ábel, Bór Dorina:** Gerincgörbületek kirajzolása sugárterhelés-mentesen

„B” SZEKCIÓ

FILOLÓGIA ÉS FORDÍTÁS SZEKCIÓ

(„B” szekció, szombat 10:15–12:15)

- 10:15–10:45 **Vrabély Márk:** A magyar nyelvű kódexek másolói hibái
- 10:45–11:15 **Filyó Fanni:** Az "elmondhatatlan" nyelvi ábrázolása a holokausztirodalomban
- 11:15–11:45 **Kató Áron:** "A lehetetlen művészete"—A dán krimifordítás módszertani kérdései
- 11:45–12:15 **Érsek Csenge:** Fordítói stratégiák és nézetek – egy finn-magyar környezetben végzett esettanulmány eredményei

NYELVTUDOMÁNY SZEKCIÓ

(„B” szekció, szombat 13:15–15:45)

- 13:15–13:45 **Havasi Zsuzsanna:** Periratok a szerkesztői munka tükrében
- 13:45–14:15 **Ballagó Júlia:** Társas viszonyok deiktikus megjelenítése egy korai grammatikában
- 14:15–14:45 **Bajzát Tímea Borbála:** „Ha megfogalmazni sem tudod...”- A tud + főnévi igenév kompozitumszerkezet szórendi mintázatai
- 14:45–15:15 **Szlávich Eszter:** Ágenstesztelés a tetszikelő konstrukciókban
- 15:15–15:45 **Roskó Mira:** Metaforikus összetételek értelmezési stratégiái

HUMÁN NEVELÉSTUDOMÁNY SZEKCIÓ

(„B” szekció, szombat 16:00–18:00)

- 16:00–16:30 **Bali Cintia:** Interaktív könyvek az óvodában - *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* című interaktív mesekönyv felidézésre gyakorolt hatásának empirikus vizsgálata
- 16:30–17:00 **Vas János:** A digitális pedagógia új útjai Magyarországon – avagy a videojátékokkal történő oktatás lehetőségeinek vizsgálata egy egyetemi kollokvium keretein belül
- 17:00–17:30 **Rálik Alexandra:** A magyarul tanuló orosz beszélő nehézségei az igekötő-használat elsajátítása terén
- 17:30–18:00 **Barabás Gergő:** Középiskolás diákok angol nyelvű kémiai szakkifejezések kiejtési nehézségeinek vizsgálata

18:00–18:10 Kávészünet

REÁL NEVELÉSTUDOMÁNY SZEKCIÓ

(„B” szekció, szombat 18:10–19:20)

- 18:10–18:40 **Szabó Róbert:** Párizs-ágyú és a Coriolis-hatás: a fizika és történelem integrációja a középiskolai oktatásban
- 18:40–18:55 **Jantner Anna:** A matematika érettségi vizsga prediktív validitása matematika tanár és BSc szakos egyetemi hallgatók körében
- 18:55–19:10 **Pitlik László:** Matematika szakos hallgatók aggregált egyetemi eredményességének vizsgálata az érettségi eredményeik tükrében
- 19:10–19:20 *Szakmai beszélgetés a matematika érettségi prediktív validitásáról az elhangzott előadások fényében*

„C” SZEKCIÓ

KÉMIA SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 9:00–10:00)

- 9:00–9:20 **Hegedüs Nikolett:** Poliuretán–szilika aerogél hibrid memória-polimerek előállítása és vizsgálata
- 9:20–9:40 **Montvajszi Timea:** Gyógyszerminták elemi szennyezőinek meghatározása grafitkemencés atomabszorpciós spektrometriával
- 9:40–10:00 **Sajtos Zsófi:** Termelői mézminták elemtartalmának összehasonlító analízise MP-AES technikával

ÓKORTÖRTÉNET SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 10:10–11:40)

- 10:10–10:40 **Góczon Tamás:** Julius Caesar pusztítása Galliában
- 10:40–11:10 **Gombos Brigittta:** A Sulpicius-bankház nyomában: Az ókor modern oligarchái?
- 11:10–11:40 **Simon Viktória:** A gall-görög emberáldozat értelmezési lehetősége. Párhuzamok Hercules és Cacus mítoszával

11:40–11:50 Kávészünet

KÖZÉPKORTÖRTÉNET SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 11:50–13:50)

- 11:50–12:20 **Bachus Dóra:** A nők jogi helyzete az Árpád-kori okleveles anyag tükrében
- 12:20–12:50 **Rudolf Veronika:** Cseh–magyar–osztrák kapcsolatok 1214 és 1230 között
- 12:50–13:20 **Varga Virág:** A Pécs nemzetség társadalmi-politikai felemelkedése az Árpád-korban
- 13:20–13:50 **Kovács Péter:** Jan comes mint Dávid Egy bibliai eredetű szókép a XIV. századi krónikakompozíció 105. fejezetében

13:50–14:45 Ebédészünet

KORAÚJKORI ÉS ÚJKORI TÖRTÉNELEM SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 14:45–16:45)

14:45–15:15	Virág Csilla: Énekmondók a kora újkorban?
15:15–15:45	Rácz Balázs Viktor: A "jámbor fejedelem"
15:45–16:15	Muraközy Virág: Napóleon magyarországi megítélésének feltérképezése a Kazinczy-levelezés tükrében
16:15–16:45	Pap Lázár: A törvényenkívüliség kultusza átalakuló társadalmakban: Rózsa Sándor és Jesse James

16:45–17:00 Kávészünet

MODERNKORI TÖRTÉNELEM 1945 ELŐTT SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 17:00–18:30)

17:00–17:30	Szabó Róbert: A Kalocsai Jézus-Társasági Intézet története és áldozatvállalása az első világháborúban
17:00–18:00	Erdős András Patrik: Köztörvényes bűnözők a Budapesti Forradalmi Törvényszék előtt
18:00–18:30	Taschek Zoltán: Vass József népjóléti és munkaügyi miniszteri tevékenysége (1922-1930)

18:30–18:45 Kávészünet

MODERNKORI TÖRTÉNELEM 1945 UTÁN SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 18:45–19:45)

18:45–19:15	Somogyi Dániel: Az 1956-os magyarországi forradalom és a keletnémet-magyar kulturális kapcsolatok
19:15–19:45	Szabó Georgina: A „méltánytalanul elfeledett” Közép-Európai Kezdeményezés – az első lépés az Európába vezető úton?

ABSZTRAKTFÜZET

ORIENTALISZTIKA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Máté Zoltán

(„A” szekció, péntek 09:10–10:40)

9:10–9:45

Kiss Balázs

Eötvös Loránd Tudományegyetem

VIII. Ptolemaiosz valláspolitikájának alapvető vonásai

Jelen előadás mind a papirológia, mind az egyiptológia tárgykörébe tartozik, mivel a templomok adminisztratív tevékenységére vonatkozó forrásanyag fő tömege görög nyelvű papiruszokból és epigráfokból származik, míg a kérdésfelvetés a natív egyiptomi templomokra, tehát szükségszerűen az egyiptológiára vonatkozik. A templom gazdasági prosperitásának, politikai önállóságának, és adminisztratív hatalmának mértékét és milyenségét az állammal való viszony definiálta, tehát szükségszerű a két fél kapcsolatának jogi és gazdasági természetű tisztázása a Ptolemaiosz-korra vonatkozóan, mivel a templom jogi és gazdasági helyzete a makedón uralom kezdetétől kezdve meglehetősen különbözött az azt megelőző korszakoktól, különösen annak bevételezési rendszere tekintetében; ennek egyik meghatározó eleme volt a syntaxis, melyre az előadás fő tömege irányul.

A syntaxis, melyet leghelyesebben 'rendszeres állami támogatásként' lehetne fordítani, illetve meghatározni, egy roppant homályos fogalom: rendszeresen felbukkan az állami dekrétumokban, psephismá-kban, philanthropá-kban és prostagmá-kban (pl. OGIS 90, OGIS 168; P. Tebt. I. 6.; P. Tebt. I. 5. stb.), amelyek alapján szignifikáns komponensnek tűnik a templom bevételezési rendszerében, részletesen és behatóbb vizsgálata azonban mindeddig elkerülte a szakirodalom figyelmét. A syntaxis rendszere nehezen definiálható és csak jelentős diszperziójú forrásanyagon keresztül lehetséges (pl. UPZ I. 20 = P. Leid. I.b.; P. Par. I. 26; UPZ II. 198; UPZ II. 229; P. Param. 7.; P. Berl. Salm. 8.; P. Tebt. III.2. 846 stb.). Az ezekből kivehető információk alapján feltérképezhető - részlegesen legalábbis - a syntaxisnak, mint bevételi forrásnak a viszonyrendszere és disztribúciója az állami adminisztrációval, és annak résztvevőivel.

Az előadás mögött álló vizsgálat legfőbb célja egy olyan kutatás megalapozása, mely kiterjed a Ptolemaiosz-kor egészére és feltérképezi a natív templomok a gazdasági működésének rendszerét a lehető legteljesebb módon mind a görög, mind pedig az egyiptomi, fennmaradt forrásanyag felhasználása által.

9:45–10:15

Tamics Rita

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Az ainu-japán konfliktusok alakulása a Meidzsi-restauráció előtt és után

A japán szigeteken már régóta egymás mellett élnek japánok és ainuk. A hosszú évszázadok során számos módon voltak hatással egymás életére és kultúrájára, akár kereskedelmi kapcsolatok révén, akár háborúskodáskor. Előadásom célja bemutatni ennek az együttélésnek az alakulását, külön hangsúlyt fektetve az 1868-as Meidzsi-restauráció után meghozott törvények okozta radikális változásokra.

A bemutatóm elején szó lesz az ainu népcsoportról egy rövid kulturális áttekintésként, majd a japánokkal folytatott kisebb összetűzések és háborúk főbb mérföldköveit mutatom be. Ezek után kiemelten a Meidzsi-parlament által 1899-ben hozott hokkaidó-kjúdodzsingohó-nak nevezett, Hokkaidó „ősi embereinek” védelmére hozott törvényről és annak az ainuk gyors asszimilációjába forduló hatásairól fogok beszélni.

Miután Japán földszerzés céljából elkezdte az államhatárait kiterjeszteni az addig értéktelennek vélt Hokkaidón is, feszült viszony alakult ki a régóta ott élő ainuk és az újonnan betelepülő japánok között. Ez a törvényrendelet az eredeti elképzelések szerint ennek a viszonyoknak a javulását és a Japánhoz csatolt területeken élő ainuknak a japán államba való betagozódását volt hivatott elősegíteni. A gyakorlatban ez ahhoz vezetett, hogy a japán jogoknak megfelelően államosították az addig magántulajdonnak számító földeket, és a nagyrészt halászatból és vadászatból élő ainuknak, a mezőgazdaság fellendítése céljából, megtiltották különféle halak és vadak elejtését. Számos tradicionális ainu rítust is elkezdtek visszaszorítani a japán kulturális hagyományok népszerűsítése végett. A Meidzsi-kormány ezen és a többi hasonló jellegű intézkedései nyomán a két nép viszonya rendkívül ellenségesé vált. Gyakoriak voltak a vére menő incidensek, lázongások és elhatalmasodott a szegénység és éhínség. A hokkaidói japán és ainu közösségekben egyaránt keservessé vált az élet.

Előadásomban végezetül ennek az 1899-es törvénynek 1997-es eltörléséhez vezető eseményekről fogok beszélni a különféle ainu-barát mozgalmak és Kayano Shigeru, első ainu származású japán politikus tevékenységét alapul véve, átfogó képet mutatva az ainu-japán konfliktusok alakulásáról a Meidzsi-restauráció hokkaidó-kjúdodzsingohó-ja előtt és után.

10:15–10:45

Pap Péter András

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Motívumok Cao Zhi költészetében

Cao Zhi a kínai szépirodalom történetének egyik legnagyobb jelentőségű szereplője. Kína történelmének fontos fordulópontján, az úgynevezett Jian'an korszak idején élt és alkotott, amely a Han-kor utolsó évtizedeit, valamint a dinasztia bukását követő néhány évet foglalja magában. Ebben az időszakban a kínai társadalom, civilizáció és kultúra hatalmas átalakuláson ment keresztül: a korábbi patriarchális alapú arisztokráciát elkezdte felváltani az új városi arisztokrácia; az addig domináns állami konfucianizmus háttérbe szorult, a helyét egyéb eszmeáramlatok, elsősorban a buddhista tanítások és a vallásos taoizmus vették át; az egyén szerepe egyre inkább felértékelődött, az emberek már nem kizárólag a szigorúan kötött társadalmi hierarchia részeiként tekintettek önmagukra és egymásra; az írástudók számára pedig a hivatalnoki kötelezettségek teljesítése mellett a művészeti életben való részvétel is mindinkább fontossá vált. Szépirodalmi társaságok, könyvkiadók, festészeti és kalligráfiai körök alakultak, a kort pezsgő szellemi élet jellemezte.

Ebben a korban gazdagodott meg és emelkedett fel tehát a Cao-család: a hadvezér Cao Cao, valamint két fia, Cao Pi és Cao Zhi. Az egyre növekvő vagyon és az egyre szélesebb politikai befolyás mellett a család tagjai rendkívüli tehetséggel is rendelkeztek: mindhárman a korabeli szellemi pezsgés fontos alakjai voltak, mecénásként és alkotóként egyaránt. Közülük is kiemelkedik az ifjabbik fiú, akit az i. e. IV. században élt Qu Yuan után a második igazán jelentős kínai költőegyéniségnek tartanak. Életútja reprezentatív példája a hagyományos hivatali karrierből kiábrándult, önmagát a művészetekben megvalósító írástudó típusának: császárrá emelkedett bátyja kitagadta a családból és a hatalomból, ami miatt egész életében szenvedett, tehetségét pedig a versírásban bontakoztatta ki. Az ő munkásságában megjelennek

a fent említett társadalmi-kulturális változások hatásai: az egyéni hangvétel, a lírai én megjelenése, valamint az erős taoista befolyás. Ezenkívül személyes életéből levezethetően a magány, a számkivetettség és az elhagyatottság motívumai is megjelennek a költészetében. Előadásom ezekre a motívumokra és hatásokra koncentrálok.

TERMÉSZETFÖLDRAJZ-FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Patkó Levente

(„B” szekció, péntek 09:10–10:30)

9:10–9:30

Pálos Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bolyai Kollégium, Eötvös József Collegium

Lehet-e víz a tűzben? Az Északi-középhegység magmás víztartalmainak meghatározása

A vulkanizmus az emberiség számára egyformán lehet egy szemet gyönyörködtető jelenség, a pusztító végzet okozója, az energia fő biztosítója, vagy a bányászat és a turizmus, így egyes helyeken a megélhetés forrása. A vulkáni működés kutatása jó szolgálatot tehet ezért mindazoknak, akik veszélyeztetett területen élnek, azzal, hogy a tudományos ismereteink bővítésével ma még teljességében fel nem tárt folyamatok és hatások becsülhetővé vagy akár előrejelezhetővé válnak.

Egy ilyen, egyelőre hézagos kutatottsággal rendelkező terület a magmák illótartalmának vizsgálata. Az illók (a felszíni körülmények között gáz vagy folyadék halmazállapotú anyagok, leggyakrabban víz és a szén-dioxid) fontos szerepet töltenek be a kitörés robbanásos vagy lávaöntő voltának és a magmafeláramlás sebességének meghatározásában. Az illótartalom minél pontosabb közelítése azonban kihívásokkal teli feladat a kutatók számára, hiszen a vulkánkitörések nagymértékű gázfelszabadulással vagy akár robbanással járnak, ezek hatására pedig az illók nagy része elvész, mielőtt megismerhetnénk a hatást kiváltó pontos mennyiséget. A magmákban előforduló képletükben vizet nem tartalmazó kristályokba azonban nyomnyi mennyiségekben képes beépülni a víz és infraszpektroszkópiával ennek mennyisége jól számszerűsíthető. A kristályok növekedése folytán pedig a szerkezetben mikroszkopikus cseppek, zárványok is képesek csapódni, melyek a magma összetételét képviselik. A zárványok mérésével is közvetlen információt szerezhetünk arról, milyen illótartalmú magma lehetett a mélyben.

Előadásomban a magma víz-illótartalmának becslésére irányuló kutatásaim eredményeit mutatom be, hazai hegységekből származó (Visegrád, Börzsöny, Mátra, Bükkalja), különféle kitörési termékeket reprezentáló mintákon, valamint azt, hogy a kiszámított magmás víztartalomnak és a minták közettani-geokémiai jellemzőinek milyen a kapcsolata a rétegsorban elfoglalt helyzetükkel és a rekonstruálható kitörési mechanizmussal.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUM UNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG
PROGRA TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

9:30–9:50

Lange Thomas Pieter

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kvarcit xenolit és bazanitos magma kölcsönhatása során fellépő folyamatok értelmezése

A felszín felé áramló magma útja során kőzetdarabokat szakíthat fel a falkőzetből. Ezeket az olvadéktól teljesen idegen környezetben keletkező kőzeteket xenolitnak hívjuk. Ezeket a felfelé áramló olvadék felhevíti és erodálja is. A magas hőmérséklet hatására a xenolit ásványai megolvadnak vagy átkristályosodnak. Ezt a folyamatot kontakt metamorfózisnak hívjuk. Az így keletkező kontakt reakciózóna összetétele az olvadék és a xenolit összetételének,

a hőmérsékletnek és a hőhatás időtartamának függvénye. Nem csak a természetben, de számos mindennap használt anyag előállításakor is hasonló folyamatok játszódnak le (pl. porcelán, cserép, tégl).

Bolygónkon számos xenolitot tartalmazó magmás kőzettel találkozhatunk, amelyek lehetnek földköpeny vagy földkéreg eredetűek. A kéreg eredetű kőzetzárványok és bazaltos olvadék kölcsönhatási termékének tanulmányozásakor információt kaphatunk a földkéreg beolvadásának folyamatáról. A Pannon-medence egyik monogenetikus vulkáni mezőjének, a Nógrád-Gömör Vulkáni Terület bazaltjaiban gyakran találni xenolitokat. E területen belül található a bolgáromi maar, amelynek bazanitjában számos kéreg eredetű, főleg kvarcit anyagú xenolit fordul elő. A maar bazanitjának lassú hűlése miatt az olvadék-xenolit kölcsönhatás viszonylag hosszú ideig tartott, aminek köszönhetően fejlettebb reakciózóna tudott létrejönni, amellyel azonos jelenlegi tudásunk szerint máshol még nem került leírásra. A kőzettani-geokémiai szempontból fejlett reakciózóna több alzónára osztható, melyben számos egzotikusnak mondható ásvány jelenik meg (pl. alkáli amfibol, egirin). Geokémiaiilag a rendszer az idő előrehaladtával alkáliában gazdagodott amit Al-, Fe- és Ti-dúsulás kísért, melynek révén az utolsó fázisban kizárólag Na-, K-, Al-, Fe- és Ti-gazdag ásványok keletkeztek. A bazanitos olvadék és a kizárólag kvarcból (SiO₂) álló xenolit alkotta rendszerben az alkáli amfibol megjelenése nem szokványos. A víztartalmú ásvány (amfibol) itt vízben szegény rendszerben jelenik meg, mivel a bazaltos olvadék alacsony víztartalommal rendelkezik és a kvarcit nem tartalmaz víztartalmú fázist. Az amfibol víztartalmán mért igen negatív δD érték és a rendszer folyamatos alkáliában gazdagodása alapján azt feltételezzük, hogy a reakciózóna stabilitásának fennmaradása csak úgy volt lehetséges, hogy nagymértékű H-diffúzió játszódtott le a bazaltos olvadék felől a xenolit irányba. Ezen információk segítségével jobban megérthetjük a kéreg kontaminációt és a geokémiaiilag teljesen eltérő bázisos és Si-gazdag rendszerek kölcsönhatása során lejátszódó folyamatokat.

9:50–10:10

Nónay Fanni

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az Oslói-árok alkáli magmás kőzetei és gazdasági jelentőségük

Munkám célja az Oslói-árok földtani viszonyainak és meghatározó jelentőségű alkáli magmás kőzeteinek bemutatása előfordulásuk, kőzettani-geokémiai jellemzőik és gazdasági jelentőségük szerint. Északnyugat-Európa földkérgé a karbontól a krétaig terjedő időszakban ismétlődő riftesedésnek volt kitéve. A rift kialakulása a variszkuszi orogenezis végső fázisához kötődik, a Sorgenfrei-Tornquist Zónától északra elhelyezkedő területeket érintette. Az Osló-rift egy kiemelt fontosságú paleorift, amely magába foglalja a Norvégia délkeleti részén elhelyezkedő, a Rotliegendes medencerendszer legészakibb tagjaként megjelenő Oslói-árkot. A riftesedés a késő-karbonban kezdődött, fő időszaka 20-30 Ma évvel későbbre tehető. Az utolsó magmás képződmények alapján a riftesedés és a vele járó magmás tevékenység 65 millió évig tartott, a kora-triászban ért véget. Az alkáli magmás kőzetek típusterülete lehetőséget ad a riftesedés és a vele járó magmatizmus tanulmányozására. Az árok jelentőségét már az 1800-as években felismerték, a neves kutatók névsorában Victor M. Goldschmidt, a modern geokémia atyja is szerepel. Az Oslói-árok kőzeteinek gazdasági jelentősége is kiemelkedő: a térség számos bányájában folyik az építő-, díszítőkö-, valamint zúzottkőnek szánt kőzetek bányászata. Munkám részét képezte a vulkáni-, szubvulkáni- valamint a mélységi magmás kőzetek makroszkópos és mikroszkópos leírása, kőzettani-geokémiai tulajdonságainak összefoglalása. A makroszkópos kőzetleírása elsősorban a kézipéldányok vágott felületének vizsgálatával

történt. A mikroszkópos szöveti vizsgálatokhoz a közettani vékonycsiszolat készítése a legkézenfekvőbb módszer, ezt alkalmaztam minden minta esetében. A vizsgált kőzetminták egy része repedezett, ezeket a vékonycsiszolat készítése előtt műgyantába ágyaztam a minta szilárdítása céljából. Az elkészült vékonycsiszolatban polarizációs mikroszkóp segítségével határozható meg kőzetszövet és az alkotó ásványok – többek között kivételes, hazai viszonylatban elő nem forduló ásványok is. Munkám részét képezi a Közettan-Geokémiai Tanszék egyik oktatója, Sági Tamás által vezetett magmás- és metamorf tananyag-fejlesztési projektnek, aminek részeként az Oslói-árok alkáli magmás kőzeteiből készítek egy új gyűjteménybe vékonycsiszolatokat és azok leírását. A legfontosabb feldolgozott kőzettípusok a következők: larvikit, ekerit, rapakivi-gránit, nefelinszienit, nordmarkit, bazalt, rombporfir.

10:10–10:30

Mihály Enikő

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Balaton-felvidéki és déli-bakonyi kocsánytalan tölgyek korai és kései pászta változásai az éghajlati paraméterek tükrében

Balaton-felvidéki és déli-bakonyi kocsánytalan tölgyek (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.) korai, kései pászta és teljes évgyűrű-szélesség váltakozásának különböző éghajlati paraméterekkel észlelhető kapcsolatát vizsgáltam.

A fák sokféle módon rögzíthetik a rájuk ható limitáló faktorokat (éghajlat, erdőtüzek, rovarok által okozott károk), amelyek gátolják a növekedésüket. Mivel a mérsékelt övezetben a fák évente növesztenek évgyűrűt, így legkedvezőbb esetben évszakos pontossággal meg lehet állapítani a növekedést befolyásoló esemény bekövetkezésének idejét. Ezt a fajta vizsgálatot az éves növekmény (évgyűrű) két fő komponense (korai és kései pászta) teszi lehetővé.

A csapadék, a középhőmérséklet és az aszály paraméterekre hasonló eredményeket kaptam a kései pásztát és a teljes évgyűrűt nézve, míg a korai pásztára más hónapok klíma faktorainak az impulzusai hatottak. A korai pásztából képzett kronológia – habár nem éri el a statisztika küszöbértékét – elemzése alapján megtudtam, hogy értékes információkat hordoz az előző évből.

A vizsgálat eredményeiből egyértelműen kiderült, hogy a májusi csapadék a legnagyobb hajtóereje a tölgyek sugárirányú növekedésének a vizsgált balaton-felvidéki és déli-bakonyi állományok esetében.

Az eredmények alapján kijelenthető, hogy az évgyűrű pozitív választ ad a tavaszi és a nyári csapadékra, főleg márciusban és júniusban valamint negatív reakciót mutatnak az évgyűrűk a tavaszi és nyári a hőmérsékletre (főleg áprilisban és júniusban). Az őszi hónapok (szeptember, október és november) hőmérséklete kedvez a faévgyűrűk növekedésének. A korai pásztát tekintve a többi hónaphoz képest különösen erős növekedést befolyásoló súlyú az előző év októberi hőmérséklet. Ennek magyarázata, hogy a meleg őszi hőmérséklet kedvez a fa fejlődésének és így több tartalékot tud raktározni mely a következő év tavaszán elősegíti a korai pászta növekedését. További eredmény, hogy a vegetációs időszak kezdetén a bőséges csapadék, nyáron pedig a mérsékelt hőmérséklet kedvez a tölgyek fejlődésének.

A korai és a kései pászta szeparált elemzésével a vizsgált állományok esetében is több információt lehetett kinyerni - szemben a szokásos protokollal, amikor az évgyűrű egyes szakaszait egyben vizsgálják, amely egy lépéssel közelebb visz a fa a környezetével való kapcsolatának jobb megértéséhez. A kutatásban bemutatott vizsgálat eredményei illeszkednek az európai kutatások közé, amelyek legfontosabb feladata feltárni az erdőségek válaszreakcióit a klímaváltozásra.

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM SEKCIÓ

Szekcióvezető: Bárdits Anna, Berezvai Zombor

(„C” szekció, péntek 09:10–10:40)

9:10–9:40

Somodi Nóra

Andrássy Gyula Német Nyelvű Egyetem, Széchenyi István Szakkollégium

A Blockchain-alapú technológia felhasználásával kapcsolatos lehetőségek és kihívások az energiaiparban

Manapság gyakran emlegetett kifejezésnek számít a 'Blockchain' vagy éppen a 'Bitcoin', azonban az emberek jelentős része továbbra sincs tisztában az említett fogalmak valódi jelentésével, azok egymáshoz való viszonyulásával. Habár a Blockchain-alapú technológia igen gyorsan terjed és fejlődik, nem csupán az egyének, hanem a vállalatok szintjén sem következett be még teljes áttörés az említett technológia, továbbá annak implementálása, használata kapcsán. A dolgozat a Blockchain-alapú technológia különböző iparágakra vetített hatásait és lehetőségeit vizsgálja. A középpontban az energiaipar és ennek az iparágnak a vizsgálata áll a már említett technológia és az ahhoz köthető újítások szemszögéből. A dolgozat/előadás fő kérdése, hogy a Blockchain-en alapuló technológia miként befolyásolja az adott iparágat, továbbá az energiaiparban érdekelt nagyvállalatok hosszú távú működését, üzleti modelljét, piacon elfoglalt helyét és a fogyasztókkal való kapcsolatát. Nem csupán a vállalatok és az iparági helyzet feltérképezése az adott technológia figyelembe vételével képezi fontos részét a dolgozatnak/előadásnak, hanem a fogyasztók helyzetének, szerepének megvizsgálása is. A dolgozat/előadás Christensen egyik, a diszruptív innovációkkal kapcsolatos elméletét tekinti alapnak, melyre támaszkodva azzal a hipotézissel él, hogy a Blockchain-alapú technológia alapjaiban rengeti meg az energiaipart és ezen új technológia megjelenésével az iparágak, illetve az iparágban jelenlévő szereplők helyzete, továbbá feladat-és hatásköre is meg fog változni. A vállalatoknak az új technológiához kell alkalmazkodniuk, működésüket ezen új technológia figyelembe vételével átformálniuk. Az előadás/dolgozat a témával kapcsolatos fő fogalmak (mint például Blockchain, Ethereum, Bitcoin) definiálását, megmagyarázását követően áttekinti a Blockchain működését, jelenlegi, továbbá jövőbeli helyzetét. Végezetül alátámasztván a dolgozat/előadás kiindulópontját, miszerint a Blockchain-alapú technológia megváltoztatja az iparág felépülését, a szereplők helyzetét, a dolgozat/előadás a Blockchain egyes iparágakban (hangsúlyt fektetve az energiaiparra) való előfordulásának vizsgálatával rávilágít annak sokszínű felhasználására. A technológia felhasználhatóságának új területeit megvizsgálva prediktál egy esetleges energiaipari működési modellt, mely magában foglalja a Blockchain-t mint új technológia felhasználását.

9:40–10:10

Herczeg Zoltán

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Magyar Zoltán Szakkollégium

Versenyképes adórendszer mint fiskális politikai prioritás

Magyarországon a 2010-es években összességében javuló tendenciát mutat a makrogazdasági stabilitás, azonban ez nem jár együtt a versenyképesség erősödésével. Ennek az az oka, hogy kiváló makromutatók (államháztartási hiány, inflációs és munkanélküliségi

rata, külkereskedelmi egyenleg) nem elegendőek egy ország versenyképességének teljes körű jellemzéséhez, hiszen az egy rendkívül összetett közgazdaságtani jelenség.

Kutatási kérdésünk, hogy a magyar adópolitika, különösen az adócsökkentések milyen hatással bírnak a magyar gazdaság tartós fejlődésére. Jelentős korrekcióra szorul-e a magyar adórendszer és a jövőben milyen irányba érdemes szabályozni az adójogi jogviszonyokat? Melyek azok a szakpolitikai intézkedések, amelyek az adópolitikán keresztül képesek a magyar gazdaság versenyképességét növelni?

Vizsgálatunk eszközének a Világgazdasági Fórum Globális versenyképességi indexszének összeállításához szükséges részindikátorok feldolgozását választottuk, úgymint az adózás hatását a befektetések ösztönzésére, az adózás hatását a munka ösztönzésére és a teljes adókulcsot. Alkalmaztuk az összehasonlítás módszerét, amelyet a román és a szlovák gazdaság mintába vételével oldottunk meg. A kutatás következő fázisa pedig szakértői interjúk eredményeinek feldolgozását tartalmazza.

Elemzésünk jelentősége abban áll, hogy bemutatja az adórendszer és a versenyképesség közötti egyes összefüggéseket, hozzájárulva ahhoz a szakmai diskurzushoz, amely a magyar gazdaság versenyképességének növelését célzó közpolitikai és szabályozási javaslatok megfogalmazására irányul. A vizsgálat aktualitását az adja, hogy nemcsak a költségvetési politika irányítói, vagyis a kormányzati szereplők tartják napirenden a kérdést, hanem élénk gondolkodás folyik róla a monetáris politika aktorainak körében is. Támazkodunk Palotai Dániel és Virág Barnabás Versenyképesség és növekedés című könyvének mondanivalójára, valamint értékeljük a Nemzeti Versenyképességi Tanács eddigi működését.

Vizsgálatunk érdemi részét három adóztatással kapcsolatos részindikátor feltárása jelentette, amely után megállapítottuk, hogy a jelenlegi nemzetközi és makrogazdasági környezetben az adócsökkentések pozitív hatást gyakorolnak mind a magyar növekedésre, mind a versenyképesség javulására.

10:10–10:40

Drabancz Áron; El-Meouch Nedim Márton

Budapesti Corvinus Egyetem, FAKT Szakkollégium

A szén-dioxid kvóta eredményessége a globális klímaváltozás elleni harcban

Korunk legkomolyabb kihívásai közé tartozik a globális klímaváltozás. Elengedhetetlen az üvegházhatású gázkibocsátás (ÜHG) csökkentése világszerte, aminek eléréséért sok országban, régióban bevezették az ÜHG kvótákat, és ezek piacát. Dolgozatunkban az ETS-nek, az EU - ÜHG kibocsátás csökkentésére létrehozott - kvótarendszerének hatékonyságát elemezzük. Az ETS rendszer a harmadik fázisában jár: 1. fázis: 2005-2007; 2. fázis: 2008-2012; 3. fázis: 2013-napjainkig (2015-ig adatokkal). Elemzésünk során először megvizsgáljuk a globális ÜHG kibocsátás csökkentéséért tett erőfeszítéseket a világban, illetve az EU szerepét a folyamatokban. Részletesen bemutatjuk az EU klímapolitikáját és céljait az ETS rendszerhez kapcsolódóan, illetve elemezzük az ETS rendszer fázisait, milyen szabályozási kezdeményezések jelentek meg az egyes fázisok után, a szakirodalom miként értékeli az egyes fázisok működését. Kutatásunk során a fázisok hatékonyságát elemezzük kétféle megközelítésből: statisztikai módszerekkel vizsgáljuk meg, hogy a kvótarendszer indulásakor észlelhető kvóta túlallokálás-, és az országok vállalatai közötti egyenlőtlen kvóta túllépés/alulmaradás mértékét tudták-e csökkenteni olyan harmadik fázisban bevezetett reformok, mint az aukciós értékesítésű kvóták arányának növelése, vagy a centralizált kvótakiosztás. Az adatforrásunk a European Union Transaction Blog-ja volt, mely vállalati szinten adta meg a kibocsátási és kvótaértékeket a 31 ETS tagállamban, adattisztítás után

összesen 111 376 megfigyelési egység alapján elemezzük a kitűzött hipotéziseket. Elemzésünk eredményeiből azt a következtetést tudjuk levonni, hogy a harmadik fázisban bekövetkezett változások növelni tudták az EU ETS rendszer hatékonyságát – túlallokálás megszűnése, országok közötti egyenlőtlenség jelenségének csökkenése -, így az ma már meghatározó segítséget jelent az EU által kitűzött klímavédelmi célok elérésében. Az ETS kvótarendszer tizenkettedik évére, a kezdeti egyensúlytalanságokhoz képest, egy hatékonyabb, üvegházhatású gázkibocsátást szigorúan szabályozó, környezetvédelmi szempontból modernebb technológiákra ösztönző rendszerré vált.

DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ SEKCIÓ

Szekcióvezető: Nemes Z. Márió

(„A” szekció, péntek 12:45–14:45)

12:45–13:15

Kazsimér Soma Balázs

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A K2 Színház és a társadalmi aspektus

A kutatás célja a K2 Színház független társulat működését a társadalmi szerepvállalás, a közösségbe ágyazottság szempontjából vizsgálni.

Hogyan tud jelen lenni egy színház a társadalomban? Hogyan képes egy független társulat bekapcsolódni a kulturális diskurzusban? Képes-e ő maga is párbeszédet kezdeményezni? Milyen gesztusokkal és hogyan pozicionálja magát a közösséggel szemben? Általában hogyan jelölik ki a közönségük szerepét, és maga a társulat milyen szerepet vállal a közösségben? Milyen kísérleteket tesznek a befogadó és színház közelítésére?

A vizsgálódás módszere a társulat által deklarált célok feltárásából, meghatározásából és rögzítéséből, valamint a célok megvalósulási formáinak leírásából és sikerességének értékeléséből áll.

A kutatás a színházi filológia (a színház írott, vizuális, audiovizuális és minden egyéb lehetséges dokumentációjának felhasználásával dolgozik, ezek alapján rekonstruál és értékeli színházi jelenségeket) módszereit, forrásait alkalmazza, melynek használata alapján véve már befejezett alkotói működések és a múlt előadásainak, színházi eseményeinek kutatása során a legadekváltabb, ahol a primer módon való információszerzés, az autopszia lehetetlen. Így a kutatás során szempont volt még a választott módszer felhasználhatóságának és alkalmazhatóságának vizsgálata egy kortárs színházi társulatot érintő kérdés feltárása során. A színházi dokumentációs attitűdök átalakulása és a társulatok újfajta önreprezentációs csatornáinak megjelenése miatt a színházi filológia klasszikus forrásainak gyűjtőkörét kitérítettem, így nálam a társulathoz köthető anyagok nagy százaléka származik online forrásból. Az ilyen típusú rögzítési felületek felhasználása során, külön figyelmet igényel és filológiai kérdéseket vet fel a forrásanyag eredeti online felületének elérése vagy „elköltsége”. Előadásomban egy újfajta, periférikus online színházi dokumentumfajta felhasználási lehetőségeinek bemutatása mellett ezekre a problémákra is kitérek.

13:15–13:45

Kovács Dominik

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

„...liliomtrónusodról mosolyog szívesen szegény Erzsébetre...” – A rituális traumafeldolgozás megjelenése Bródy Sándor A dada című színművében

Előadásomban Bródy Sándor 1902-ben bemutatott színművét, A dadát elemzem. A vizsgálat középpontjában az erkölcsrajzként meghatározott színdarab különböző nyelvi regisztereiben és cselekményében érvényesülő szakrális és rituális megnyilvánulások állnak, beleértve a verbális és a fizikai mozzanatokat is.

Megállapításom szerint az archaikus-folklorisztikus népi imádságok, a metafizikai kontextusban értelmezhető szertartásszerű cselekedetek egyaránt a szöveg traumakultúrájának

a részei, mégpedig elsősorban a trauma feldolgozásában játszanak szerepet. Ezen állítás alapján a prezentációmban kronologikus sorrendben vizsgálom A dada releváns szövegrészeit – Erika Fischer-Lichte, Mark Seltzer, Jürgen Habermas tanulmányai, illetve a vonatkozó Bródy-szakirodalom egy-egy állításának segítségével.

A történetben a címszereplő, Bolygó-Kiss Erzsébet számtalan trauma elszenvedője, nincstelensége és a lányanyasága egyaránt stigmatizálja szűkebb környezetében. Mindez érvényesül a nő szüleivel szemben tanúsított közösségi magatartásban is. Erzsébet családjában állandó konfliktusforrás a társadalmi kivetettség, amiért Erzsébet szülei a lányukat okolják. A házasságon kívüli gyerek mint a morális eltévelyedés szimbóluma azonban nemcsak Erzsébet privát életében okoz sérelmeket, a nő körüli társadalom szintén traumaként, a közösségi testen vétett sebként értelmezi.

Előadásomban kitérek a dráma azon részeire, amelyeknek a középpontjában a közösségi traumafeldolgozás áll, így az első felvonás meghatározó rituális cselekményelemeire: Erzsébet a falubeli öregasszonyok általi templomba kísérésére, majd a fiatalasszony templomból való kiűzetésére is. A második felvonásban Erzsébet egy jómódú városi család szolgálatába szegődik szoptatós dajkának, ebben az urbanizált környezetben a vallási fanatikus Péter monológjai bírnak szakrális, traumafeldolgozó funkcióval. A harmadik felvonás során Erzsébet egy cselédkvartélyba menekül, ami számára a traumák nyilvános tereként funkcionál, itt kerül sor a szintén rituális keretek között zajló öngyilkosságára.

A dada fent ismertetett cselekményrészeinek új szempont szerint történő megközelítését követően szándékomban áll kiterjeszteni vizsgálatomat a Bródy-életmű más alkotásaira is.

13:45–14:15

Tölli Zsófia

Debreceni Egyetem, Bán Imre Kultúratudományi Szakkollégium

Bulgakov Zojka lakása című drámája és a commedia dell'arte

A commedia dell'arte hagyománya nagy hatást gyakorolt az orosz színjátszásra, amely később a drámaírókat is befolyásolta. Ezt a folyamatot részben már kutatták – Csehov jól ismert drámáinak szerkezete is hasonlóságot mutat, valamint karakterei is párhuzamba állíthatók az olasz improvizációs műfaj karaktertípusaival. Dolgozatom témája Bulgakov Zojka lakása című műve, amelyben azokat a kapcsolódási pontokat keresem, amelyek a bulgakovi dráma világát a commedia dell'arte-hoz, illetve a népi színjátszáshoz közelítik.

A vizsgálat szempontjai között szerepel a skomorokh-alak továbbélése, illetve a vándor társulatok által Oroszországban is érvényesülő itáliai kulturális hatás. Ennek segítségével történeti kontextusban helyezem el a szerzőt és munkásságát. A további vizsgálódás tárgya a műfaj. A műfaji megkötés fontos szerepet játszik, paratextusként, a drámaszöveg értelmezésekor. A Zojka lakása buffonada, azaz túlzásra építő, szatirikus hatást eredményező színjátszás, karikatúra. Ennek fényében kell a további vizsgálatot végezni.

Részletes elemzés foglalkozik a dráma szereplőivel és a dramaturgiai felépítéssel. A karakterek viszonyainak egyik fő irányítója az ún. amplua, amely már a csehovi szövegekben is tetten érhető. Ez a jelenség egyértelműen a commedia dell'arte szereplői erőhármának modern változata, amely Bulgakovnál is a dráma szervezőerejeként működik.

A Zojka lakása alakjai párhuzamot mutatnak az itáliai rögzült szerepkörökkel. Ez alátámasztható nem csak viselkedésük, szövegeik alapján, de a dramaturgiában betöltött funkciójukkal is. Ez utóbbi kimutathatóan merített a commedia dell'arte karaktertípusaiból. Dolgozatomban részletesen foglalkozom továbbá azokkal a jelenetekkel, amelyek nem a

bulgakovi szöveg specifikumai, hanem ezen túlmutatva, egy olyan színjátszó és drámaíró hagyomány részei, amelyek nagyobb összefüggésben is vizsgálhatóak: ez a scenario és a drámai szöveg felépítésének összehasonlítása.

A dráma részletes elemzése során egyéb kitekintés történik a lakás szimbolikájára, a tér strukturáltságára, valamint a fény dramaturgiájára is.

14:15–14:45

Kovács Viktor

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

Az aranyalmafától Tündérhonig – Mirigy és Csongor mint a mulandóság allegóriájának szerepeltetője Vörösmarty Mihály drámakölteményében

Előadásom a 2017 májusában, az Eötvös Collegium Magyar műhelyének V. Juvenalia konferenciáján Mirigy darabbeli cselekedeteinek és személyiségjegyeinek elemzéséből tartott prezentáció folytatása. Korábbi kutatásaim során három felvetést támasztottam alá, melyek Mirigy a mű többszintű világképében való elhelyezkedésére és a személyes motivációira vonatkoztak. Ezek szerint a földi világ szülötte ő is, akárcsak Csongor, Balga, Ilma és Leder. Bár a vizsgált szakirodalom leginkább az ösgonoszként, a rosszindulat szimbolikus alakjaként értelmezi a Csongor és Tünde intrikusat, valójában nagyon is emberi motivációi vannak. A haláltól, az elmúlástól való félelem határozza meg a gondolatait, ezért gyűlöli a fiatalságot és a szerelmet. Leghőbb vágya, hogy beléphessen az eszményi világ, az örök élet terébe. Céljai tehát csaknem azonosak Csongoréval, csupán a kettejük közötti generációs különbség, az eltérő társadalmi helyzet, a dráma terében való különböző eligazodási készség miatt alakul másképp a sorsuk.

Az első szakaszban Mirigy megfelelőit ismertetem Vörösmarty Mihály filozofikus mesedramájának irodalmi előzményéből, az Árgirus-széphistóriából, láttatva a szerző által végzett szerepösszevonásokat, az archetipikus intrikus alakjának új dramaturgiai funkcióit. Hipotézisem, hogy Mirigy és Csongor párhuzamai, azonos lélektani motivációi mögött egy szerepeltetőzés áll. Mindkettejük esetében az aranyalmafa látványa indítja el az eszményiségbe való átlényegülés vágyát, a vándorlásra készítő identitásválságot, ami azonban sajátosan nem a hőssé, hanem az antihőssé való átalakulást eredményezi. Mirigyet a már említett tudatos pusztítási igény, a kiábrándult ember dühe vezérli, Csongort pedig a tudatlansága, az alkalmatlansága fosztja meg a lét felsőbb szintjének elérésétől.

Ezt követően a két szereplővel megjelenő szimbólumrendszert hasonlítom össze és helyezem el Northrop Frye analogikus képrendszerében. Ugyan a Csongor és Tünde egyértelműen a „nyár műhosza”-ként meghatározott romantikus stílus jegyeit viseli magán, a főhősre és az intrikusra, Csongorra és Mirigyre is jellemzőek az ún. alsó mimetikus stilisztikai jegyek, amelyek szintén a vizsgált szereplők földi világhoz való tartozását erősítik meg.

Bízom benne, hogy az előadás során bemutatott kutatási eredmények egy a Csongor és Tünde szereplőit újfajta megközelítési mód szerint értelmező tanulmány alapját képezhetik.

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ SEKCIÓ

Szekcióvezető: Bottlik Zsolt

(„B” szekció, péntek 12:45–14:05)

12:45–13:05

Uhljár Péter

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A közösségi hajózás szerepének vizsgálata a budapesti agglomeráció elővárosi közlekedésében

A mintegy 2,5 millió lakosú budapesti agglomeráció különleges adottsága a Duna, amely a közlekedés számára egyben akadály és egyben lehetőség. Az itt élő emberekben érezhető egy egyre erősödő igény a folyóval való társadalmi kapcsolatok, valamint identitás elmélyítésére, amelynek egyik eleme lehet a működő közösségi hajózás (alaptézis, hogy a Budapesti Közlekedési Központ által 2012. július 1-én elindított „D”-járatjelzésekkel működő hajójáratok nem látják el a feladatkörüket, azaz a közösségi helyett továbbra is turisztikai funkciókat töltenek be). Ez vezetett arra, hogy megvizsgáljam a jelenleg csekély mértékben kihasznált folyóvízi korridor közösségi közlekedési potenciálját.

A kutatás kiindulási pontja az agglomerációs közlekedésben mutatkozó jövőbeli fejlesztési irányok és az egyes alágazatokban kínálkozó potenciál feltárása volt. Ennek értelmében kérdésként merült fel, hogy: milyen módon történhet egy új módozat hálózati integrációja? Milyen feltételeket követel meg a viszonylatok vonalvezetésének és csomópontjainak megválasztása? Vajon versenyképes lehet-e a hajózás – mint elővárosi módozat – a közlekedés konkurens ágazataival szemben?

Jelen előadásban bemutatásra kerülnek egyrészt a szakirodalomból és az érvényben lévő közlekedési stratégiákból vonatkoztatott, a közösségi hajózást érintő következtetések, másrészt a közlekedési- és városfejlesztési szakemberekkel folytatott interjúk eredményei, harmadrészt egy az időtávolságokkal operáló számítási eljárás, amivel lehetővé vált egy, a Duna-menti vasúttal és a Volán-járatokkal versenyképes, viszonylathálózat csomópontjainak kijelölése. (Az eredményeket igazolta a tanulmány publikálásával megközelítőleg egy időben nyilvánosságra hozott, a BKK által megrendelt, az agglomerációs hajózás fejlesztésére elkészített megvalósíthatósági tanulmány.)

(Az tanulmány alapját egy 2015 tavaszán kiadott szakdolgozat képezi, azonban az elmúlt két évet figyelembe véve – az alágazatot érintő releváns fejlesztések elmaradása miatt – az akkori kutatás kis mértékben veszítette aktualitását.)

13:05–13:25

Vác István Dávid

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Koncessziók és hitelek, avagy a brit geopolitikai érdekek és eszközök bővülése Iránban 1889-1914 között

A Brit Birodalomnak a XIX. század folyamán is sikerült megőrizni a vezető szerepét a geopolitikai világrendben. Miközben a britek kiépítették és megszilárdították a világ legnagyobb gyarmatbirodalmát, amellet az Ázsiában dúló nagyhatalmi játszmák során meggátolták ellenfeleiket abban, hogy akkora hatalomra tegyenek szert, amivel átvehetik

pozícióikat. Így történt ez Perzsiában is, ahol elsődlegesen a század folyamán hatalmas ázsiai expanziót folytató Orosz Birodalmat sikerült ezen a fronton is megállítaniuk, majd pedig a német gazdasági-politikai betörési kísérletet megakadályozniuk. Nagy-Britanniának számos geopolitikai érdekeltsége volt Iránban, ezek a vizsgált időszak végéig folyamatosan bővültek és jelentőségeik is nőttek. A század elején elsődlegesen geostratégiai okokból, India és a kereskedelmi utak biztosításának az érdekében léptek fel az országban. Azonban motivációik a vizsgált időszak alatt folyamatosan egyre nagyobb mértékben a perzsa határokon belüli gazdasági tartalmakkal is gazdagodtak. Tehát a század elején még elszigetelt Perzsia 1914-re folyamatosan a világgazdaság, azon belül is a két birodalom gazdasági hálójának a részévé vált. Ez a folyamat véleményem szerint 1889-től gyorsult fel a leginkább, amikor a britek megalapították a Perzsa Birodalmi Bankot. A Brit Birodalom céljainak az érdekében egyrészt minél jobban igyekezett Iránt – kiemelten bizonyos részeit – az ellenőrzése alá vonni, és a gyarmati védőrendszere részévé tenni, illetve az orosz befolyást csökkenteni. Továbbá az angolok kiemelt szándéka volt a hatalmas perzsa nyersanyagvagyon illetve a piacok megszerzése, ugyanakkor a rivális nagyhatalmak korlátozása. A geopolitikai célok elérésnek az érdekében, legmeghatározóbb eszközeik a különböző építési és kitermelési koncessziók valamint a hitelek voltak. Pozícióik kiépítése során, és az oroszokkal versengve majd kiegyezve, 1907-ben gyakorlatilag három részre szakították az országot, és 1914-re teljes politikai és gazdasági kontroll gyakoroltak a folyamatosan államcsőd közelében tartott Irán fölött. A retorika mögött valójában Nagy-Britannia sem tartotta érdekének az ország fejlődését.

13:25–13:45

Máltesics Péter

Pécsi Tudományegyetem, Szentágotthai János Szakkollégium

Aktív turizmus a Mátrában - A turisztikai megújulás esélyeinek és lehetőségeinek vizsgálata

Magyarország egyik kiemelt turisztikai célterülete a Mátra. A hegyvidéki környezet lehetőséget nyújt a turizmus hazai kínálatának valamennyi típusát kipróbálni. A térség természeti és társadalmi kincsei megfelelő háttérrel biztosítanak a helyi turizmus növekedésének és az egyre bővülő látogatói létszámnak. Mindezek mellett a hegyvidéki jellegzet markánsan tükröző középhegységi terület fő turisztikai arculata az aktivitáshoz és folyamatos mozgáshoz kötött természeti turizmusban teljesedik ki leginkább. Az intenzív mozgást igénylő turisztikai termékfajták messze túlmutatnak a természetjárás adta lehetőségeken, hiszen a terepi adottságoknak megfelelően a térségi síturizmus, a kerékpáros- és motoros turizmus, emellett pedig az extrém sportok turizmusa garantálja a terület hazai versenyképességét a keresleti és a kínálati oldalon egyaránt. Ennyire komplex termékínálattal csak a Mátra rendelkezik a hazai hegyvidéki desztinációk közül, így kiváló választási lehetőséget biztosít valamennyi potenciális vendég számára a lokális természeti és társadalmi látnivalók felkereséséhez, mindazon naprakész élmények megszerzéséhez, amit e hegyvidéki terület önmagában nyújtani képes.

Annak érdekében tehát, hogy a felmerülő kérdésekre aktuális és pontos választ kapjunk, az alábbi tanulmányon keresztül kívánom megvizsgálni, hogy a Mátra aktív turizmusának minőségét és mennyiségét tekintve mennyiben változott az elmúlt pár év során. A tanulmány elvégzéséhez szükségeszerű a terepmunka, hogy ez által feltérképezhessem a helyi természeti viszonyok által kihasznált vagy éppen elhanyagolt turisztikai potenciál adta lehetőségeket, melyekre a társadalom akarva-akaratlanul hatást gyakorol. majd eligazodni a Mátra turisztikai megújulási esélyeinek és lehetőségeinek vizsgálatában.

Kulcsszavak: Mátra, aktív turizmus, innováció

13:45–14:05**Konkoly Sándor****Pécsi Tudományegyetem, Szentágotthai János Szakkollégium****A titokzatos római erőd: contra Florentiam**

A történészeket és a római koros régészeket régóta foglalkoztatja contra Florentiam problematikája. A rendelkezésünkre álló források meglehetősen szerények, a lappangó erősség azonosítását csupán egyetlen bejegyzés segítheti. A 4. század végén keletkezett Notitia Dignitatum hivatali jegyzéke szerint contra Florentiam erődjébe helyezték át Altinum auxiliáris castellumból egy lovas-íjász alakulatot. A 19. század végére sikeresen lokalizált Florentia és Altinum eredményeképp contra Florentiam topográfiája is elérhető közelségbe került. A kutatók előtt nem volt kérdéses, hogy az ellenerőd maradványait az egykori Florentia (korábbi Lugio) erődjével szemben, a mai Dunaszekcső településével átellenben a Szekcsői-Duna bal partján kell keresni. A sorozatos mederkorrekción átesett Duna-ág a 20. század elejére megváltoztatta eróziós-akkumulációs képességét, így épp időben tárta fel egy ókori erősség maradványait az említett kutatási területen. Kézenfekvő megoldásnak tűnt az alapfalakat contra Florentiam késő római burgusával azonosítani. Az 1950-es években először feltárt katonai objektum azonban egy Verőce-típusú hídfőállás alapjait rajzolta ki, amelyet viszont sohasem szoktak elnevezni, így a római jegyzékbe sem kerülhetett. Alapos helyismerettel rendelkező amatőr régészek irányították rá a kutatók figyelmét a korábbi feljegyzésekre és felmérésekre, amelyek nagyobb kiterjedésű, eltérő orientációjú és alaprajzú erősség létéről tesznek tanúbizonyságot a potenciális kutatási területen. Helyi adatközlők messzire nyúló stabil alapfalokról, évtizedeken át építkezésekre elhordott kövekről emlékeznek meg, amely szintén egy tekintélyesebb méretű épület maradványait sejteti. A korábbi dokumentumok és a legújabb felmérések tanúsága szerint egy négyzetes alaprajzú, megközelítőleg 5-6000 m² alapterületű erődített objektum maradványa lappang a felszín alatt, amelyet a legfrissebb geofizikai mérések eredményei is alátámasztanak. Ezek az alaprajzi struktúrák azonban túl nagyok ahhoz, hogy a Notitia jegyzékében szereplő burgo (burgus) erődítmény méretének megfeleljenek. Meglepő módon tehát egy harmadik római objektumot is feltételeznünk kell a térségben. Azt sem zárhatjuk ki, hogy Florentia lappangó ellenerődjét a közeli vári-pusztai alaphegységi kibúváson kell keresnünk, hiszen földrajzi helyzete és stratégiai jelentősége révén a szigetrög alapot szolgáltatott egy dunai átkelőhelyet védő, erődített objektum helyének kijelöléséhez. Munkámban a bal parti erősség felfedezésének és feltárásának folyamatát mutatom be, majd a legújabb kutatási eredmények tükrében kísérletet teszek contra Florentiam erődjének lokalizálására.

TÁRSADALOM ÉS KÖZÖSSÉG SEKCIÓ

Szekcióvezető: Bozsonyi Károly

(„C” szekció, péntek 12:45–14:45)

12:45–13:15

Németh Kornél

Szegedi Tudományegyetem, Móra Ferenc Szakkollégium

Politikai szocializáció az iskolában

A politika és a politológia szempontjából különös figyelmet kellene, hogy érdemeljen a feltörekvő generáció, hiszen ők lesznek majd azok, akiknek tovább kell működtetniük a politikai, társadalmi rendszert. Ennek ellenére a fiatalok politikai szocializációjával, társadalomba történő beilleszkedésével nagyon kevesen foglalkoznak. A kutatások túlnyomó többsége egyszerű tényként kezeli, hogy a fiatalok nem érdeklődnek a politika és a társadalom működése iránt.

Mivel az alapképzésem idején választáspolitikológiával foglalkoztam, én magam is hasonlóképp gondolkoztam a témáról, amíg egy pécsi gimnáziumtól lehetőséget nem kaptam arra, hogy a végzős osztályokkal minden évben találkozzak, és 45 percben állampolgári ismereteket oktassak nekik a saját módszeremmel. Már a legelső óra elején egyértelművé vált egy részletes kutatás lehetősége, ezért a történeteket részletesen dokumentáltam.

A tanórák eredményei alapján a felmérések által felvázolt kép a fiatalok politikához való hozzáállásáról teljes mértékben beigazolódott, miközben a feladatok rámutattak arra, hogy a probléma okát egyáltalán nem nehéz megtalálni. A fiatalok rossz hozzáállását leginkább a témához kapcsolódó ismeretek hiánya illetve a torz családi és iskolai minták okozzák. Még fontosabb, hogy a problémán lehet változtatni, ugyanakkor erre a nagyobb mintán végzett kérdőíves adatfelvétel, amelyben a fiatalok saját magukról és a világról alkotott véleményét mérik fel, teljes mértékben alkalmatlan. Véleményem szerint ezt a változást kizárólag a diákok bevonásával, interaktív csoportos feladatokkal lehet elérni.

Az előadásom célja részletesen ismertetni az összehasonlítás alapjául szolgáló kutatások eredményeit és bemutatni az általam összeállított tréning menetét. Röviden összefoglalom az eddigi foglalkozásokon megfigyelt reakciókat, majd ismertetem a levont következtetéseket, illetve felvázolom a további kutatási szempontokat. Nagyon fontos eredménynek tartom, hogy mindössze 45 percben minden vizsgált osztálynál komoly előrelépés volt megfigyelhető, pedig a hozott alapok nagy mértékben különböztek.

13:15–13:45

Parragi Bálint

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A kerékpáros közlekedés általános és lokális jellemzői

Előadásom célja a mai magyarországi kerékpározás bemutatása, mindezt az európai (nemzetközi) keretek között és a közelmúltban előforduló helyzetek tükrében értelmezve. Külön hangsúlyozom a társadalmilag nagy horderejű eseményeket, ezek összefüggéseit a kerékpározással.

Az előadásom a 2016-17. évi földrajz OKTV kiírásra elkészített pályamunkámra épül, illetve annak azóta történt változásait és aktualizálását foglalja magában.

A kerékpár, mint közlekedési eszköz megjelenésének és elterjedésének rövid bemutatása után az európai színteret vizsgálom meg, kiemelve egy fejlett, észak-/nyugat-európai országot (Hollandia/Dánia), illetve kitérek egy átfogóbb európai ismertetésre, melynek központjában a European Cyclists' Federation munkája, célkitűzései állnak.

Az európai helyzet és folyamatok után a magyarországi kerékpáros kultúra különböző aspektusai kerülnek előtérbe. Az európai közeggel való összehasonlítás után a dolgozatom elkészítésének idejében (2017. január) megfogalmazott terveket állítom az előadás ideje (2018. március-április) alatt már elkészült vagy újonnan létrehozott projektek mellé (pl. EuroVelo 6).

Az általános magyar bemutatásból kiemelek néhány várost (Budapest, Győr, Hatvan), a legelsővel átfogóbban foglalkozva (pl. Balázs Mór-terv). A dolgozatom és az előadásom fő fókusza mindenképpen a kerékpározással kapcsolatos tömegdemonstrációk és konfliktusok jelensége, tehát hogy ezek milyen gyakoriak, mik a követelések, és végül mik az eredmények. Itt rendkívül fontos események a Critical Mass demonstrációk, az I Bike Budapest, melyek széleskörű népszerűsítésért születtek meg, valamint a lokális kerékpározást érintő problémák (Városliget, Bartók Béla út).

Előadásom lezárásaként ismételten megemlítem a legjelentősebb terveket a jövőre nézve európai és magyar szinten egyaránt, emellett kiemelem a számomra leghatékonyabbnak vélt ötleteket. Értékelem a dolgozat és az előadás között eltelt bő egy év alatt véghez vitt sikeres (és esetlegesen sikertelen) projekteket, kitérvén a kudarcok hátterére, az eredmények hasznosságára.

13:45–14:15

Garai Luca

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Versenysportok az amerikai középiskolákban

A hivatásos és főiskolai sportok régóta jelentős szerepet játszanak az amerikaiak életében, mind szabadidős, mind üzleti szempontból. Az utóbbi években azonban a középiskolai sportok is felkeltették azon amerikaiak érdeklődését, akik szabadidejüket helyi csapatok meccsein kívánják tölteni vagy anyagilag támogatnák őket. Az iskolakörzetek nagyobb stadionokat építenek, több pénzt fektetnek csapataik edzésébe, valamint jelentős vállalatokkal és televíziós csatornákkal kötnek szerződést, hogy profitáljanak a csapatok népszerűségéből reklámok és tévés közvetítés által. Mindeközben az iskolák igyekeznek minden más tevékenységnél több figyelmet fordítani a sportprogramjukra, hogy magukhoz vonzzák a tehetséges fiatal sportolókat és fenntartsák a sport iránti érdeklődést diákjaik körében. Ez a stratégia hatékonynak bizonyul, hiszen tanulók és szülők egyaránt nagy számban látogatják a meccseket, utóbbiak pedig készségesen támogatják az intézményeket, hogy elősegítsék a csapatok további sikereit.

A középiskolai sportok megnövekedett hordereje részben a sportösztöndíjaknak köszönhető, melyek lehetőséget nyújtanak a tehetséges sportolóknak, hogy bejussanak magasabb tandíjú egyetemekre is. Emellett hivatásos sportcsapatok toborzói is gyakran látogatják a középiskolai játékokat új csapattagok után keresve, így a fiatal játékosok még több energiát és figyelmet szentelnek a felkészülésnek. Bár számos kutatás kimutatta a testmozgás és egyéb tevékenységek közötti pozitív összefüggést (beleértve a tanulmányi teljesítményt, a közösségi viselkedést és az iskolához való viszonyt), a középiskolai sportokba vetett figyelem, idő és erőforrások mértéke számos hátránnyal jár a középiskolai diákok életére és magukra az iskolákra nézve is. Az előadás arra kíván rámutatni, hogy az Egyesült Államok középiskoláinak kevesebb figyelmet és erőforrást kellene szentelnie a versenysportokra, mivel a sportokra szánt

időt és pénzt a tanulmányi előrehaladás elől veszik el, a sportsérülések és serkentőszerek jelentős veszélynek teszik ki a tizenévesek fejlődő testét, az iskolai sportok kultúrája pedig negatívan befolyásolja a társadalom gondolkodásmódját és megerősíti a faji sztereotípiákat.

14:15–14:45

Cser Nóra

Budapesti Corvinus Egyetem

A tudományos ismeretterjesztés bulvárosodása

A tudományos ismeretterjesztés mint a tudománykommunikáció legjelentősebb területe, hidat képez a tudományos közeg és a nagyközönség között. Az azonban közel sem egyértelmű, melyik oldal irányítja ezt a kapcsolatot.

A tudománykommunikációra ugyanis tekinthetünk a tudomány immanens részeként, amely reflexióra és újraértelmezésre sarkallja a kutatót, más megközelítésben viszont a tudósra nehezedő nyomás forrásaként is megjelenhet, amely a kommunikátori szerepet is rákényszeríti. Ez a nyomás pedig nem is kicsi, hiszen a tudomány finanszírozói, a döntéshozók sokszor nem állnak közvetlen kapcsolatban a tudományos élet szereplőivel, így a kutatók a nagyközönségen keresztül tudnak nyomást gyakorolni rájuk: ha megkedveltetik a saját területüket a publikummal, akkor például egy politikus számára népszerű döntés lesz abba az adott kutatási tevékenységbe több pénzt fektetni. A tudománykommunikáció így komoly tétet bír a tudományos élet számára.

A tudományos ismeretterjesztés azonban jóval túlmutat a kutatók szándékain és motivációin. Az újmédia korában, ahol a felhasználók figyelme lett az új valuta, már nem az számít, mit akar közölni a tudós, hanem hogy mit akar látni a fogyasztó, mi az, amiért hajlandó a figyelmével fizetni. Ebben a környezetben született meg a tudományos bulvár, amely a szenzációhajhász, kattintásvadász címeiről és merész témáiról híres. Azonban ahogy a kortárs médiaelméletek sem fordulnak már el a bulvártól, mint „káros” médiajelenségtől, úgy lehet, hogy a tudományos életben is van helye ezeknek a tartalmaknak.

Kutatásom során elsősorban azt vizsgálom, hogyan változtatja meg a befogadók tudománnyal kapcsolatos attitűdjeit a tudományos bulvár megjelenése, elterjedése, fogyasztása.

FIZIKA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Török János

(„B” szekció, péntek 14:15–14:55)

14:15–14:35

Bozóki Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A Föld klímáját befolyásoló tényezők laboratóriumi vizsgálata

Az ELTE Kármán Laboratórium célja a Föld globális léptékű környezeti áramlási rendszereinek (óceán, légkör) megismerése kísérleti, úgynevezett „minimál-modellek” segítségével. A kísérletek elsődleges feladata nem a rendkívül összetett folyamatok minél pontosabb laboratóriumi reprodukálása, hanem azok legfontosabb jellemzőinek kiragadása és részletes vizsgálata. Szemben a numerikus szimulációkkal, ahol sokszor a modellezni kívánt természeti jelenségeket leíró pontos egyenletek sem ismertek a korlátolt számú szabadsági fokkal rendelkező modelltérben, a laboratóriumi modellnél biztosak lehetünk benne, hogy az egyszerűsített modell fizikailag reális eredményt ad.

A globális környezeti áramlásokat döntően két fizikai effektus határozza meg: a Föld forgása, valamint a sarkok és az egyenlítő között fennálló hőmérsékletkülönbség. Forgatott, középen hűtött és kívülről fűtött koaxiális hengerek között áramló víz ennek megfelelően a Föld egyik féltekének minimál-modelljének tekinthető. A kísérletre jellemző paraméterek (forgási szögsebesség, fűtés és hűtés mértéke, vízmélység) megfelelő beállításával a laboratóriumi rendszer hidrodinamikailag hasonlónak tehető a valódi földi körülményekhez. Egy ilyen kísérleti elrendezéssel a földi klímát befolyásoló tényezők, mint a globális felmelegedés vagy a peremfeltételeket megszabó kontinensek földrajzi eloszlása, jól vizsgálhatóak.

Kutatásomban az említett kísérleti elrendezést felhasználva két kérdésre kerestem a választ: (1) hogyan befolyásolja a globális felmelegedés a hőmérsékleti rekordok (legmagasabb és legalacsonyabb hőmérsékletek) előfordulási gyakoriságát, valamint hogy (2) milyen hatással van a földi klímára a déli sarkot a mai kontinens-eloszlás mellett körüláramolni képes úgynevezett cirkumpoláris óceáni áramlás. Míg az előbbi felvetés egy rendkívül aktuális kérdéskörhöz igyekszik tudományosan hozzáadni, az utóbbi a földtörténet korábbi időszakainak megértését segítheti elő. Előadásomban bemutatom a kutatásom módszertanát, valamint ismertetem eddigi eredményeimet.

14:35–14:55

Plaszko Noel László

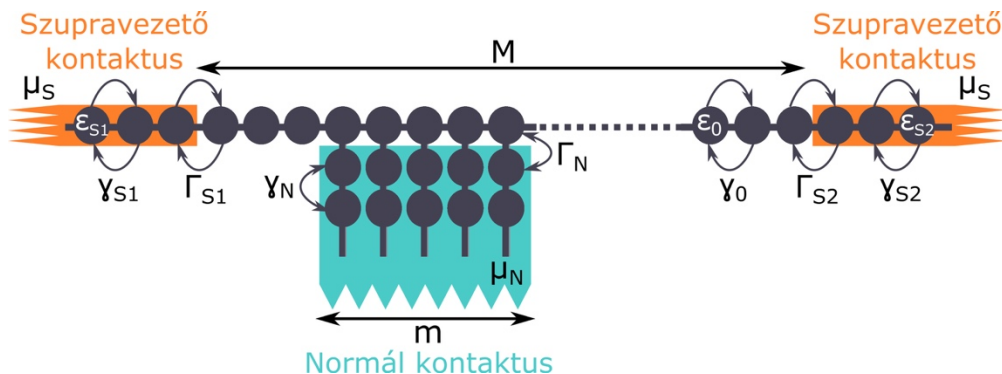
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

π -Josephson effektus sokterminális Josephson-rendszerben

Kétállapotú kvantumrendszerek (Qubitek) létrehozásának számos sémája a Josephson-rendszerek szupravezető kontaktusai között létrehozott π fáziskülönbségre támaszkodik. Azonban ilyen π fáziskülönbségű Josephson-átmenet kísérleti megvalósítására még csak néhány példát láttunk ferromágneses rendszerekben, valamint olyan esetekben, amikor a rendszert egyensúlyi helyzetéből további töltéshordozók beinjektálásával kibillentik. Előadásomban egy olyan modellt mutatok be, amelynek segítségével a Josephson-áram

meghatározható multiterminális rendszerekben. A modellt használva megvizsgálásra kerülnek egy ilyen rendszer (1. Ábra) tulajdonságai, és a π fáziskülönbség létrehozásának lehetősége.

1.Ábra. Az általunk vizsgált rendszer sematikus ábrája, amely egy 1 dimenziós csatornát tartalmaz, melyhez 2 szupravezető és 1 normál kontaktus csatlakozik.

A számítások elvégzéséhez nemegyensúlyi Green-függvényes technikát alkalmaztunk, felhasználva Van-Nam Do eredményeit [1], a modellt pedig az Eötvös Quantum Utilities (EQuUs) nevű programba került implementálásra. A nemegyensúlyi módszer igazolására, a Josephson-áram a fent említett módszer mellett egyensúlyi Green-függvényes technikával is kiszámításra került olyan esetben, amikor nem történt további töltés befecskendezés a rendszerbe [2]. Ilyen esetekben a két módszer nagy pontossággal megegyezett. Ezt követően a Josephson-áramot, mint a normál kontaktus kémiai potenciáljának függvényét vizsgáljuk. A kémiai potenciál változtatásával a központi eszköz elektron betöltöttségét szabályozhatjuk. Ily módon képesek voltunk π fáziskülönbségű Josephson-effektus létrehozására. Az általunk fejlesztett új formalizmus segítségével hasonló eredményre jutottunk, mint Wees és társai [3]. Úgy gondoljuk, hogy a jövőben eredményeink általánosabban is alkalmazhatóak lesznek különböző 2 dimenziós és molekuláris rendszerekre.

[1] Van-Nam Do, Nanosci. Nanotechnol.5(2014) 033001

[2] P. Rakytá, A. Kormányos, J. Cserti, Phys. Rev. B93, 224510 (2016)

[3] B. J. van Wees, K.-M. H. Lenssen, and C. J. P. M. Harmans: Phys. Rev. B44, 470(R), (1991)

A KUTATÁST AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJA TÁMOGATJA.

SZOCIOLÓGIA ELMÉLET SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Szabari Veronika

(„C” szekció, péntek 14:55–16:25)

14:55–15:25

Sarnyai Benedek Máté

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Az öngyilkosság, mint társadalmi jelenség: Nyikolaj Bergyajev és Émile Durkheim szemléletének összehasonlítása

Nyikolaj Alexandrovics Bergyajev (1874-1948), orosz filozófus a keresztény perszonalista gondolkodásmód képviselője. Bár leginkább filozófiai témájú írásairól ismert, munkásságának erős társadalomtudományi vetülete is felfedezhető. Ez lehetőséget biztosít számunkra nézetei társadalomtudományi szempontból történő értékelésére. Munkámban az 1931-ben megjelent Öngyilkosságról című írását fogom összehasonlítani Émile Durkheim ismert 1897-es Öngyilkosság című művével, amelyet a mai napig a szociológia tudományának egyik alapköveként tartanak számon. Mindkét írás az öngyilkossággal, mint társadalmi jelenséggel foglalkozik, és annak globális okait kívánja megtalálni, amely az egyéni cselekvésen és motiváción túlmutat. A kollektivisták szemléletű Durkheim hatása az orosz társadalomtudományos diskurzusra összességében szerénynek nevezhető, de mint a tudományos terület egy fontos képviselőjét elismerték. Ezt mutatja, hogy Bergyajev több írásában is reflektál nézeteire, és a harmincas évekre egyértelműen szembehelyezkedik a durkheimi társadalmi determinizmusokra (társadalmi tényekre) épülő gondolkodásmóddal. Ezt jól érzékelteti, hogy fenti munkájában az emberi személyiség alapvető természetéből vezeti le az öngyilkosság okait, amelynek egyben egy keresztényi, isteni szférára kivetülő alapot is ad, és kijelenti, hogy a pl. Durkheim által képviselt szociológiai perspektíva „nem áthat le az élet mélységeibe.” Hogy megérthessük kettejük kapcsolatát, be fogjuk mutatni továbbá Durkheim hatását az 20. század első két évtizedét jellemző orosz társadalomtudományos gondolkodásmódra, amelyben lehetőségünk lesz Bergyajev korai munkáit is elhelyeznünk. Ennek köszönhetően, véleményem szerint, jobban érthetővé válnak az Öngyilkosságról című írásában felfedezhető elvei. Kettejük nézeteinek összehasonlítása, úgy vélem, lehetőséget biztosít nem csak az öngyilkosság, hanem más társadalmi jelenségeknek is egy eddig kevésbé elterjedt, keresztényi alapokon nyugvó, perszonalista nézőpontból való vizsgálatára.

15:25–15:55

Nagy Ilona

Szegedi Tudományegyetem

Mások, külföldiek, bevándorlók - szubjektív távolságok vizsgálata

Az előadás a társadalmi távolságtartás problémájával foglalkozik, mely hazánkban aktualitást nyert az elmúlt években, de az emberiség történelme során talán sohasem került igazán háttérbe. A jelenség a szubjektív toleranciát jelenti az egyén szempontjából a különféle dimenziók mentén kialakuló, vélt vagy valós más csoportokkal szemben, legyenek azok tagjai nemzetiségű, vallási, térbeli, vagy egyéb tekintetben különbözők.

A társadalmi távolság mérésére ismert módszerek egyik változataként kerül évenkénti lekérdezésre egy szegedi felmérés-sorozat egyik kérdésblokkja, mely a különböző társadalmi

csoportokkal, valamint a külföldiekkel, mint földrajzi szempontból „más”-okkal szembeni tolerancia kutatására vonatkozik. Emellett az elmúlt években a bevándorlókhoz való viszonyra is tettünk fel kérdéseket.

Feltételezhető, hogy az elmúlt évek politikai hatásai láthatóvá válnak a szegedi adatokban, és a társadalmi toleranciában ez megmutatkozik. Feltehető, hogy a konkrét csoportokkal, általában a külföldiekkel és a bevándorlókkal szemben más attitűdjeik vannak a lakosoknak, ugyanakkor válaszaik a szocioökonómiai ismérveik alapján eltérnek, ez alapján a különbségképző változókat azonosíthatjuk a különböző csoportok esetén.

Az adatokat vizsgálva a különböző csoportoktól való szubjektív távolságtartás időbeli változásának követése mellett statisztikai eljárásokkal vizsgálható, hogy kimutathatók-e a különböző társadalmi csoportokkal szembeni távolságok, és a lakosok külföldiekhez, migránsokhoz való viszonya között különbségek, valamint differenciák képzehetők-e a szociológiai háttérváltozók szerint, ezenkívül a távolságtartásokat is feltérképezzük sokváltozós statisztikai eljárással.

A kutatás eredményeként választ kapunk arra, hogy kik a legelfogadóbbak, illetve kik azok, akik a legkevésbé toleránsak a más csoportokhoz tartozókkal és a külföldiekkel szemben. Valamint a különböző távolságok sokváltozós statisztikai mintázata alapján a toleranciák differenciáira is magyarázatokat kapunk.

15:55–16:25

Tamás Lajos

Pécsi Tudományegyetem

Bitcoin: a kódolt bizalom

Kutatásom egy új pénzügyi és internetes entitás, a bitcoin példáján mutatja az új típusú társadalmi interakciók megjelenését. A bitcoin kitalálójának állítása szerint ennek a fizetési rendszernek és pénznek nincs szüksége bizalomra, mivel teljesen átlátható. Ennek az állításnak az igazságtartalmát vizsgáltam a kutatásomban. A bitcoin által használt bizalmi struktúrák vizsgálata közben olyan eredményekre bukkantam, melyeket könnyedén általánosíthatunk az internet világra vetítve. A világháló közvetítésével létrejött társadalmi cselekvések azonban nem csupán másképpen működnek, de a létrejöttükhöz szükséges bizalmi tőke is eltér a hagyományostól.

Kutatásomban a bitcoin működését lehetővé tevő bizalmi elemeket hasonlítottam össze a hagyományos rendeleti pénzek által használt eszközkészlettel. A bitcoin létét lehetővé tevő bizalmi rendszerek vizsgálata nem önmagáért való cselekedet, hiszen általa könnyebben értelmezhetjük a XXI. században egyre gyorsuló ütemben létrejövő, téren és időn átívelő társulások alapját adó online bizalom működését, és így könnyebben értelmezhetjük a folyamatokat. Egy országtanulmányokból álló empirikus összehasonlítás során kiderült, hogy a bitcoin és a hozzá hasonlóan internetes közösségi alapon szerveződő csoportok és az általuk nyújtott szolgáltatások miként illeszkednek a „hagyományos” gazdaság működésébe, milyen események előfordulásakor kerülnek előtérbe. A kutatás során ezeken túlmenően 2 új bizalom típus létrejöttét állapíthattam meg.

Ezek a bizalmi típusok szorosan kötődnek az internethez, mivel erősen anonimizált és decentralizált. Általában semmilyen információnk sincs az alanyáról, azonban mégis működik. Ezek a bizalomtípusok egy új típusú gazdasági és társadalmi rend kialakulását sejtetik, melyben egyre hangsúlytalanabbá válnak a sokféle földrajzi, nyelvi és egyéb velünk született különbségek kontúrjai. Kutatásom nem csupán a szociológia szempontjából fontos, hanem eredményei széles körben felhasználhatóak, legyen szó közgazdaságtanról vagy éppen jogról.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2-I-PTE-344 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

FILOZÓFIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Schmal Dániel

(„A” szekció, péntek 15:00–17:30)

15:00–15:30

Dombrowszki Áron

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Hogyan értsük a generikus állításokat?

Generikus állításnak nevezzük azokat a típusú állításokat, amelyek hatóköre egyértelműen tágabb, mint az egzisztenciális állításoké, ám szűkebb az univerzális állításokénál. Ilyen mondatok a következők: „a tigrisek csíkosak” (léteznek albinó tigrisek), „a cápák veszélyesek az úszókra” (a több, mint 470 cápafaj közül mindössze 4 veszélyes az emberre), vagy „a tengeri teknősök hosszú ideig élnek” (a teknősök nagyrésze még azelőtt elpusztul, hogy egyáltalán elérné a tengert). A nyelvészeket és nyelvfilozófusokat már régóta foglalkoztatják a generikus állítások szemantikája: milyen feltételek közt tartjuk ezeket igaznak vagy hamisnak?

Előadásomban erre a kérdésre próbálok választ keresni. Az 1. részben különválasztom a generikus állítások fajtáit, megkülönböztetve egymástól a természeti fajtákra közvetlenül referáló mondatokat azokól, amelyek a fajta egyedeiről általánosságban szólnak. A továbbiakban az utóbbi típus lesz fókuszban.

A 2. részben a szakirodalmat korábban meghatározó nyelvészeti megközelítésű elméletekkel foglalkozom. Ezek egy része háromosztatú analízist alkalmaz, melynek során a generikus állításban explicitté teszik a „GEN” kvantort, amely meghatározza a viszonyt a restriktor és mátrix predikátumok közt, például: GEN(tigris(x))(csíkos(x)). A probléma természetesen a GEN kvantorral kapcsolatban merül fel, ami, nagyon úgy tűnik, hogy ellenáll az egzakt interpretációnak. Márpedig ha ez így van, akkor a problémát csak eggyel tovább toltuk.

Előadásom 3. részében pedig a nyelvfilozófia és kognitív tudomány felől érkező álláspontokat mutatom be. Tézisem szerint a generikus állításokat nem lehet pusztán formális eszközök segítségével elemezni, mert azok egyrészt normatív elemet tartalmazhatnak, másrészt, használatuk során olyan pszichológiai mechanizmusok működhetnek, amelyek miatt nem az állítás igazságértéke lesz az elsődleges fontosságú. Emiatt lehetséges az is, hogy statisztikailag hiába veszélytelenek a cápák az emberekre, a fentebb példaként említett generikus állítást még ennek tükrében is igaznak tartjuk.

AZ ELŐADÁS AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL VALÓSULT MEG.

15:30–16:00

Furtado Renátó

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az „egy a sok felett” probléma

Az univerzálé-problémával kapcsolatos egyik legrégebbi és legfontosabb kérdés az úgynevezett „egy a sok felett” (one over many) probléma. A kérdés így hangzik: miként lehetséges, hogy több különböző dologra ugyanaz a predikátum legyen igaz? Ezt a kérdést

Platónról fogva többször vették elő a filozófiatörténetben, de egyszer sem sikerült mindenki számára kielégítő választ találni rá. Quine óta erről a kérdésről többen úgy vélekednek, hogy azért nem oldható meg, mert eleve rossz kérdés, és nem is kell rá ontológiai magyarázatot adni. Quine szerint az a tény, hogy a házak, a rózsák és a naplementék pirosak, egy nyers tény, ami nem igényel magyarázatot. David Armstrong ezt a hozzáállást nevezi el struccnominalizmusnak, mert nem ad választ a problémára, hanem elbújik előle.

Michael Devitt ettől a kritikától védi meg Quine-t a „Struccnominalizmus vagy délibáb-realizmus” című 1980-as cikkében. Szerinte abból a két mondatból, hogy „a ház piros” és „a rózsák piros” logikailag adódik, hogy „a ház is és a rózsák is egyaránt piros”. Nem kell a pirosság mellett ontológiailag elköteleződnünk, hogy igaz legyen az a mondat, hogy mindketten pirosak. Így az egy-a-sok-felett probléma mint metafizikai probléma eloszlik. A nominalistának csupán azzal kell elszámolnia, hogy miként lehetséges maga az egyszerű predikálás. Márpedig erre van magyarázata: az a mondat, hogy „a ház piros” igaz akkor, és csak akkor, ha van egy dolog, ami ház, és a piros erre a dologra vonatkozik. Az egy-a-sok-felett probléma tehát, úgy tűnik, nyelvileg megoldható kérdés. Balaguer szerint ezért manapság már nem is az egy-a-sok-felett problémát tekintik a realizmus legjobb érvének.

Előadásomban amellet érvelek, hogy az iménti megoldás nem kielégítő az egy-a-sok-felett problémára. Amennyiben komolyan vesszük a nominalisták azon nézetét, hogy a predikátumok csak azt az alanyt írják le, amelyre vonatkoznak – és így nincs semmi ontológiai közösség „a ház piros” és „a rózsák piros” mondatokban –, akkor elfogadhatatlan nézetekre is rákényszerülünk. Ilyen problémát okoznak a többértelmű állítmányok és az állítmányok névváltoztatása. Ha pedig azt állítjuk, hogy a predikátumok ontológiailag túlmutatnak az alanyokon, akkor a nominalizmust kell feladnunk. Az egy-a-sok-felett probléma tehát továbbra sem esik ki a ringből az univerzálé-probléma tárgyalásakor.

AZ ELŐADÁS AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL VALÓSULT MEG.

16:00–16:30

Kovács Dániel Attila

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Emberi és isteni mesterség: Plótinosz Démiurgosza

A Démiurgosz (mesterember) a Platón Timaios című dialógusában szereplő kozmogóniai-kozmológiai elbeszélés központi figurája. Feladata többek között abban áll, hogy egy ideális mintaképre tekintve megalkotja a rendezett világmindenséget. Platón tehát a világ létrehozását valamiképpen emberi alkotótevékenység analógiája segítségével magyarázza. Mivel a Timaios egészen az antikvitás végéig a filozófiai kozmológiák alapszövegének és legfőbb referenciapontjának számított, a későbbi antik filozófusok Platón dialógusát értelmezve és vele vitatkozva alkották meg saját kozmológiájukat. Különösen is igaz ez a közép- és újplatonikus szerzőkre, akik saját magukat Platón örököseiként és hiteles értelmezőiként határozták meg.

Ennek fényében igen meglepő, hogy Plótinosz a modern értelmezők többsége szerint radikálisan szakít a világalkotás démiurgikus modelljével, amelyet egy attól lényegileg különböző emanációs vagy derivációs modellel helyettesít, amennyiben a világalkotás esetében kizárja a cél-eszköz típusú gondolkodást, mely a platóni démiurgosz legjellegzetesebb tevékenysége. (Chiaradonna 2015, O'Meara 1993, Opsomer 2005) Mindazonáltal a démiurgosz alakja mégsem tűnik el teljesen Plótinosz szövegeiből. Számos helyen említi, elhelyezi ontológiai hierarchiájában és leírja tevékenységét. Lloyd Gerson szerint ez a démiurgosz

pusztán egy maradványa a platóni gondolkodásnak, mely minden funkcióját elvesztette (Gerson 1994). Egy másik értelmezés szerint a feszültség abból ered, hogy Plótinosz több Platónnál egyaránt meglévő tendenciát próbál összehangolni több-kevesebb sikerrel. (O'Meara 1997) Ezzel szemben Damian Caluori nemrég amellett érvelt, hogy Plótinosz nem veti el a platóni modellt, hanem mindössze azt tagadja, hogy a démiurgosz cél-eszköz gondolkodása egy időben lezajló folyamat lenne (Caluori 2015).

Előadásomban egy új értelmezési irányt vázolóok fel. Amellett érvelek, hogy bár a plótinoszi démiurgosz, mely az intellektussal (nusz) azonos, valóban nem él cél-eszköz típusú megfontolásokkal Plótinosz számára ez mégsem jelent szakítást a mesterember analógiával. Plótinosz megkülönbözteti egymástól a gondolkodás két formáját, melyek közül az egyik a közvetlen intellektuális megragadás (noészisz), a másik pedig a következtető gondolkodás (dianoia, logizmosz). Mivel a szó szoros értelmében vett tudás a noészisz területére tartozik, a démiurgosznak, amennyiben valóban ismeri a mintaképet, nincs szüksége következtető, cél-eszköz gondolkodásra. Mindazonáltal a következtető gondolkodás az emberi alkotótevékenység esetében is csupán kontingens elem, melyre bizonyos körülmények fennállása miatt van szükség. Az analógia tehát fennáll, melynek következtében azt mondhatjuk, hogy Plótinosz kozmológiája és elmefilozófiája szorosan összekapcsolódik és kölcsönösen megvilágítják egymást. Előadásom célja, hogy ezt a párhuzamot világítsam meg és járjam körbe.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17- 2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

16:30–17:00

Váncza Kristóf

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A világ és önmagunk affirmációja

Hegel és Nietzsche filozófiája gyakorta képezte és képzi ma is éles szembenállás tárgyát, mind az intellektuális közbeszédben, mind különböző tudományos igényű filozófiai, filozófiatörténeti munkákban. Deleuze nagyhatású megállapítása szerint Hegel és Nietzsche között nem lehetséges semmilyen kompromisszum, Derrida a két filozófus között kézitusáról beszél, Habermas pedig Hegelre Nietzsche nagy ellenlábasaként tekint, s óva int a nietzscheizmus minden formájától. S bár ezen interpretációk bizonyára mindenekelőtt Nietzsche Hegel iránt tanúsított elutasításából fakadnak, a kép ennél szerintem jóval összetettebb.

Előadásom célja e fősodorbeli értelmezés árnyalása egy alternatív olvasat bemutatásával, mely által bizonyos szempontból közös nevezőre hozható Hegel és Nietzsche filozófiája. Nézetem szerint a – kronológiából kézenfekvően adódó – esetleges hatástörténeti megközelítés helyett sokkal inkább párhuzamosan futó filozófiákként kell látnunk kettőjük munkásságát. Azt állítom, hogy a nyilvánvaló különbségek ellenére egy bizonyos – és távolról sem mellékes szereppel bíró – beállítódás tekintetében fel kell vetni és érvelni kell egy markáns analógia megléte mellett.

A közös motívumokat, értelmezésem sarokköveit a következőkben határozom meg, melyek alapján előadásom során külön-külön, részleteiben mutatom be Hegel és Nietzsche odavágó gondolatait: A világ folyamatosan változóként való értelmezése és ebből fakadóan a „levés” helyett a „válás-valamivé” metafizikájának használata. A szükségszerűen ebben a világban létező embernek – amely tudatos öntudatként alanya és tárgya önmagának – értelmezői feladata, hogy világát a maga világává tegye, hogy kidolgozzon egy bizonyos

igazság-viszonyulást a világhoz. Azonban a folyamatosan változó világ kihívást, fenyegetést jelent az ember számára és az öncsalásra való alapvető hajlam gyakorta egy másik, egy ellen-világ kidolgozásához vezet, amely az evilágtól való elfordulással jár együtt. Ez azonban önelvítés, hisz nincsen semmilyen másik, túlsó világ; egyetlen világ van, amelyben élhetünk, és amelyben élnünk kell, ha ettől elfordulunk, elfordulunk tulajdonképpen önmagunktól. A filozófia voltaképpen célja éppen ezért e hajlam legyőzése, a világ és önmagunk afirmációja által, amely aktusban a világot és önmagunkat is mint állandóan változót afirmáljuk.

Előadásom végén – az analógiák részletes bemutatása után – arra hívom fel a figyelmet, hogy mindezek nem csupán érdekes párhuzamok, tézisem szerint a két filozófus belátásai végsősoron találkoznak: ez pedig a gazdag, kategorizálhatatlan heterogenitású 20. századi kontinentális filozófia, melynek egy központi és meghatározó témája elképzelhetetlen Hegel és Nietzsche nélkül: az én dekonstrukciója.

A KUTATÁST AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJA TÁMOGATJA.

17:00–17:30

Farkas Vendel

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Idegen lettem, nincs célom, hazám... - az öngyilkosság témájáról Lenau Faust-feldolgozása alapján

Az öngyilkosság jelenségét legtöbbször erkölcsfilozófiai, társadalomtudományi vagy pszichológiai problémaként szokás megközelíteni, melyhez gyakran az is hozzátartozik, hogy pálcát törve az öngyilkosok felett, eldöntjük, bűnösök-e vagy sem; hasznosak-e a társadalom számára, vagy éppen hogy kártékonyak; pszichés probléma áll-e a háttérben vagy még a normalitás határain belül beszélhetünk. Előadásomban egy ezekről merőben különböző megközelítésmóddal próbálkoznék, melynek során nem is annyira az öngyilkosságot, hanem sokkal inkább az öngyilkosságon való elmélkedést veszem górcső alá. Számomra az öngyilkosság fogalma elsősorban a filozófia talán „legklisésebb” kérdésére keresett válasz keresésében játszik kulcsszerepet: van-e értelme az életnek?

„Önmagamból kizárólag eképp, szünetlen kétségek gyötrelme tép, idegen lettem, nincs célom, hazám [...]” – mondja Faust szorongásának börtönében az akkor (még) álruhás Mefisztónak Nikolaus Lenau feldolgozásában. A magyar földön nevelkedett osztrák költő nem sokkal a másik nagy Faust-író, Goethe halála után, 1936-ban jelenteti meg sajátját, melyen hányatott életének melankóliája is erős nyomot hagyott. Főhősünk, a tudományokban és a vallásban csalódott tudós a boncasztal mellől indul el arra az útra, mely során a szabadságban, a szerelemben és a szépségben próbálja megtalálni az igazságot, a biztos támaszt. Útja sajnos sikertelen: csak még több szorongást és idegenséget hoz, melynek végül egy végzetes kézdőfés vet csak véget (az ördög örömére).

Számunkra tökéletes támpontot fog azonban adni ahhoz, hogy megmutathassam, miért is játszhat kulcsszerepet egy olyan radikális kérdésfeltevés, mint az öngyilkosság lehetőségének őszinte megvizsgálása a szisztematikus önkeresésben és a tudatos, felelősségteljes létezés kiépítésében. Ennek kifejtéséhez, illetve a mű értelmezéséhez az irodalmi-filozófiai hagyomány gondolkodóit hívom segítségül, közülük is elsősorban Albert Camus-t, aki a Sziszüphosz mítosza című könyvében kifejezetten az öngyilkosság jelenségét tárgyalja olyan, az előadásom számára is fontos fogalmak kapcsán, mint például a tudatosság, az alkotás vagy

az élet értelmére való rákérdés. Előadásom nem burkolt célja persze az is, hogy rámutassak: valahol mi is mind kicsit „Faust-ok” vagyunk.

IRODALOM ÉS INTERPRETÁCIÓ SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Lengyel Imre Zsolt

(„B” szekció, péntek 15:10–17:40)

15:10–15:40

Mosa Diána

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hiány és örökségtudat két árvaságregényben - Perec és Nádas

Jelen kutatásom tárgyát a lengyel származású, francia nyelven író Georges Perec 1975-ben megjelent *W* vagy a gyerekkor emlékezete (*W ou le souvenir d'enfance*) című több szálon futó, gondosan szerkesztett regényszövege és Nádas Péter 1977-es *Egy családregény vége* című egyetlen nagy levegővel elbeszélte emlékfolyama képezi. Mindkét szöveg egy árva traumákkal és kételyekkel terhelt visszaemlékezésére épül, azonban míg Perec autodiegetikus narrátora képes megkonstruálni önmagát és a látszólag hiányzó gyermekkori emlékeket felszínre képes hozni a falakba ütköző emlékezési kísérletekkel párhuzamosan kibontakozó utazástörténet segítségével, addig Nádas Simon Péterre nem talál referenciákat éntörténete feldolgozásához, csupán a kerti mesejátékok emlékei és a nagypapa elbeszélésének emléke állnak rendelkezésére. Mindkét elbeszélés gyermeknézőpont-központú, így az emlékek távoliséga és bizonytalansága áthatják a narratívát, tényszerű bizonyosságok helyett foszlányszerű emlékképek, másodlagos emléklenyomatok segítik a történetbonyolítást.

A hiány uralta hangokon túl jelen van azonban a nyelvben, a szó erejével megőrzött emlékezet megtartó szerepe is. Perecnél az első rész páros fejezeteiben megismert gyermek Georges Perec a második világháborús bűntudatok és feszültségek közepette elvesztett gyermekora egy korai saját szövegben, a *W* történetében őrződött meg, a felnőtt éntörténetkereső narrátor majd ezt újraírva talál vissza a gyökereihez és talál megnyugvást. Simon Péter pedig a jelen borzalmait, az apa hiátusos jelenlétét elszenvedve a nagypapa személye és meséi hordozta nagy családtörténetbe burkolózik, a mikrókörnyezete összeomlását egy térben és időben kifeszített, múlhatatlan zsidóságtörténettel pótolják. A megtartó szó és hang ereje és ennek elvesztésétől, a gyökérvesztéstől és a talajvesztéstől való félelem szövegszinten is megjelenik: „Örülnek az árnyak. Hang nyöszörög: nagypapa mesél! nagypapa nem emlékszem semmire! Hallom, ez a hang bennem nyöszörög...” (NP, 87.) Ezzel párhuzamosan Perecnél feltűnik az olvasott regényszöveg megíródásának motívuma is: „...azért írok, mert együtt éltünk, mert közülük való voltam, árny az árnyaik közt, test a testük közelében; azért írok, mert kitörülhetetlenül nyomot hagytak bennem, s ennek az írás a jele: az írással meghal az emlékük; az írás az ő haláluk emléke, és az én életem bizonyossága.” (GP, 49.)

15:40–16:10

Ballagó Márton

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Cholnoky Viktor Szent Ciprián tükre novellaciklusának motivikája

Cholnoky Viktor idén, 2018-ban született éppen százötven éve. A köztudatban főként publicistaként áll előttünk, azonban íróként is jelentős helyet foglal el a századfordulós irodalmi életben. Szépiróként a novella műfajában tevékenykedett. Erre tökéletes példa a Trivulzio szeme válogatás, amelyben olvasható a Szent Ciprián tükre novellaciklus is.

Az előadásom témájának azért választottam ezt a hét novellát, mert azt igyekszem körbejárni és bemutatni, hogy a Magyarországon kevésbé megjelenő szecessziós irodalmi stílusnak darabjai ezek az alkotások – Apa, Szent Ciprián tükre, Az alerion-madár vére, Olivér lovag, Durhán fia, Jebuach, Amenhotep. Mindezt a novellák motívumrendszerén keresztül igyekszem bebizonyítani, amely mint egy háló fogja közre a műveket. Meggyőződésem szerint Cholnoky tudatos prózapoétikai eljárással egy-egy motívum köré építette ezeket a novellákat. A múltba, egzotikus helyszínekre való kalandozás/kalandoztatás mellett a fantasztikum felőli olvasatot is igyekszem az előadásomban kihangsúlyozni. Ezt bizonyítják az álom-és víziószerű percepciók leírásának sokasága, ezzel a fikció-valóság eldönthetlensége válik hangsúlyossá. A babona szintén fontos és visszatérő elem a tárgyalandó művekben. A hiedelmek sokszor magyarázó funkcióval szerepelnek a művekben, ezzel szintén a fantasztikum felé közelítek az előadásomban. A horrorisztikus tartalmak előtérben állnak, és a vér motívuma majdnem mind a hét novellában hangsúlyossá válik. A vér többlettartalommal telítődik, vagy éppen a vér hiányának állapota. A novellákban Cholnoky modernsége jól megmutatkozik, hiszen sok olyan leírással találkozunk, amely egy-egy rövidfilm forgatókönyv-szövege is lehetne. Sokszor mintha egy kamera mozgásának szemszögéből látnánk a jeleneteket, és ahogy ez a láttatás a horrorisztikus elemekkel találkozik, rendkívül szuggesztív hatást ér el. Majd kitérek a szövegek adta vizuális élményekre is, amelyekben mérvadó a szecessziós színek előtérbe kerülése. Az előadásom tehát Cholnoky Viktor szövegvilágába való betekintést nyújt egy specifikus szempont – a motivika – szerint, érintve tágabb kontextusokat is.

16:10–16:40

Budai Csilla Mariann

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Történetmondás és kultúra kapcsolata Vincze Ferenc Desertum című művében

Kutatásomban Vincze Ferenc 2014-ben, az Orpheusz kiadó gondozásában megjelent, Desertum című könyvének elemzésével foglalkozok. A szöveg narratív sajátossága a hol összefonódó, hol szétváló vagy épp csak érintkező, egymásnak mellérendelt történetszálak kavardása. Vizsgálatom fókuszában a narratívának ezt a látszólagos rendezetlensége áll.

Alaptézisem, hogy a kortárs erdélyi irodalmi reprezentációban egyre többször fókuszba kerül a diktatúra korában nevelkedett „elhallgató” és a rendszerváltás után felnövő generáció közti konfliktus. Ami ugyanis az előbbi generáció számára magától értetődő volt, hiszen a diktatórikus kor létélményének kollektív alaptapasztalataként identitásuk, kultúrájuk részévé vált, az az új generáció számára már nem önmagától értetődően legitim. Az új generáció szocializációja már a kimondás, és megkérdőjelezés szabadságában zajlott, így számukra érthetetlen az „elhallgatók” történetekhez, történetmondáshoz, kultúrához való viszonya. A konfrontáció tétje nem más, mint a kultúrával járó otthonosság-érzés, a valahová tartozás

élménye. Az új generációnak meg kell küzdenie a múlttól való tudásért, és ennek felhasználásával újra kell értelmeznie saját identitását és kultúrához való viszonyát.

Előadásomban arra fogok reflektálni, hogyan mutatják be a Desertumban fellelhető narratív játékok a két generáció között húzódó határvonalat, illetve, hogyan képesek rámutatni a történetmondás fontosságára azáltal, hogy a történeti események, a rendszerváltás okozta, a kultúra áthagyományozását, áthagyományozódását megfogalmazó problémákra irányítja a figyelmet. Az időbeni korlátok miatt a regény három, általam kulcsfontosságúnak tartott fejezetét (IV, VI, és VIII fejezeteket) állítom középpontba, majd ezek segítségével bontom ki interpretációm a szöveg egészére reflektálva. Prezentációm fókuszában tehát a kultúra átadásának legősibb módja, a történetmondás áll, kiemelve a történetmondás szerepét a generációk közötti konfliktus létrejövésében és esetleges megoldásában.

A KUTATÁST AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJA TÁMOGATJA.

16:40–17:10

Burkus Dóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A nápolyi identitás és a szakrális-és profán nápolyi hagyományok megjelenése Márai Sándor, Curzio Malaparte és Anna Maria Ortese műveiben

Konferencia előadásom azon kutatásomon alapul, melyben három, különböző, a korszakban született regény ábrázolásmódján keresztül követem végig, hogy a nápolyi (főként hit-és hiedelembeli) hagyományok, illetve maga a nápolyi identitás, hogyan jelenik meg, illetve ábrázolódik a második világháború után fizikai, de főleg erkölcsi értelemben romjaiba dőlt Nápolyban. Vizsgálatomban Márai Sándor San Gennaro vére című regénye, és a szerző 1948 októbere és 1952 tavasza közötti nápolyi kinn-tartózkodása során született Naplójában lejegyzett impressziói mellett, két Máraival kortárs olasz szerző Curzio Malaparte, La pelle, illetve Anna Maria Ortese, Il mare non bagna Napoli című munkáira is hasonló mértékben támaszkodom. Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy folytathatók, újjáépíthetők –e a 'nápolyiság' több évszázados hagyományai; ha igen, akkor milyen módon; illetve, hogy azok képesek e túlélni a 'sorscsapásokat': a város fizikai-és erkölcsi értelemben vett széthullását. A regények különböző nézőpontokból történő ábrázolásmódjának összevetése - és elemzése kiváló alkalmat nyújt, hogy ezekre a kérdésekre a lehető legárnyaltabb, legsokszínűbb módon próbáljak meg válaszokat adni, és hogy a nápolyiság legkülönbözőbb arculatai kerüljenek felszínre, sokszor épp a romjaiba döntött értékek, hagyományok morális deficitjének láttatásán keresztül. Az első esetben, Márainál, a nápolyi tradíciók köréhez képest „kivülálló idegen” ábrázolásmódján keresztül megragadva kívánom bemutatni a „nápolyiságot”, illetve az adott történelmi helyzetben felfokozódott „nápolyi csodavárás” vallásos-és profán formáit. Curzio Malaparte regényében, illetve Anna maria Ortese neorealista művében pedig azt kívánom bemutatni, hogyan kérdőjeleződik meg méginkább ennek a hagyományos nápolyi hitvilágnak a jellemszilárdító, identitásformáló volta. Összegzésképp, azt az állítást igyekszik dolgozatom igazolni, a fentebbi példákon keresztül is bemutatva, melyet Márai Naplójában ír le a második világháború megrázkódtatásai ellenére is identitását, és hagyományait őrző város kapcsán: „Ilyen átmenet nélkül sehol sem tapad össze a természetes és a természetfölötti, mint Nápolyban.”

17:10–17:40

Fazekas Júlia

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hasábokba tördelt irodalom – az Életképek vizsgálata

A reformkor egyik legjelentősebbnek számító divatlapja, az Életképek 1844-ben indult, majd 1848 végén szűnt meg. A szerkesztője 1847-ig Frankenburg Adolf volt, akinek a helyét Bécsbe költözése után Jókai Mór vette át. Az Életképek igyekezett maga köré gyűjteni a korszak fontos irodalmi alakjait és folyamatosan magas színvonalú alkotásokat megjelentetni. Olyan, az irodalomtörténet szempontjából lényegesnek számító szerzők elsődleges publikálási helye volt pályafutása alatt a lap, mint Petőfi Sándor, Arany János, Vas Gereben vagy Tompa Mihály.

Az előadásomban annak a bemutatására törekszem, hogyan épültek föl az Életképek számai. Mely szerzők írásai jelentek meg benne rendszeresen, milyen írói kör rajzolható ki ezek alapján? Annak az ismertetésére is vállalkozom, hogy a lap hogyan építkezett a rovatok tekintetében: hogyan helyezték el az egyes szövegeket egymáshoz képest, milyen műfajú írásokat hogyan pozícionáltak, mire helyezték a hangsúlyt, illetve hogyan építették be ezek mellé a híradásokat és tudósításokat?

Az előadásom fókuszában főként az Életképek szövegtere áll. A divatlap műfajában – ahogyan elnevezése is mutatja – kiemelt szerep jut a divatnak, a külsődleges megjelenítésnek. Emiatt a számokhoz csatolt divatképek is érdekes szempontot jelenthetnek a folyóirat vizsgálatakor. Az Életképek nemcsak egy-egy divat-ábrázolást csatolt a lapokhoz (mint ahogyan azt a korszak korábbi, illetve vele egyidőben megjelenő hasonló médiumai tették), hanem azok gyakran a szövegekhez kapcsolódtak, annak terébe illeszkedtek be. Ezen kívül a számok grafikus megjelenítésének – tipográfia, oldalak díszítettsége, hasábokba tördelés – értékelését szintén érdemes figyelembe venni, mert ezek hozzájárulhattak a közönség megragadásához és a korabeli befogadáshoz. Továbbá egyes szövegek részekre osztását, azok több számban való közlését is szeretném a kérdéshez kapcsolni, mert összességében megfigyelhető, hogy amíg a többi korabeli divatlap egy-egy szövegrész minél rövidebb egyidejű közlésére törekedett, addig az Életképek jóval hosszabb darabokat közölt – ez pedig összefüggésben állhat a szövegek színvonalával és a kiépített olvasói körrel.

EMPIRIKUS SZOCIOLÓGIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Bodor-Eranus Eliza Hajnalka

(„C” szekció, péntek 16:35–18:35)

16:35–17:05

Oláh Julianna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium

Spiritualitás és vallásosság hatásai a jóllétre serdülők körében

A serdülőkor egyik központi kérdése az identitáskeresés, ezen belül a transzendenciával való viszony tisztázása. Bár a serdülőket gyakran foglalkoztatja a hit, vallás kérdése, és a vallás, spiritualitás védőfaktor szerepe egészségmagatartások terén közismert, máig kevés átfogó tanulmány készült a serdülőkori mentális zavarok és a spiritualitás kapcsolatáról vagy ennek egészségre gyakorolt hatásmechanizmusáról. Külön probléma az inkontinens eredmények és a kevés kontrolláló változó bevonása a kutatásokba.

Kérdőíves vizsgálattal (N=243) arra kerestük a választ, miként függenek össze a vallásosság, spiritualitás különböző dimenziói a depresszió tüneteivel és ez az összefüggés mennyiben magyarázható, befolyásolható más, eddig nem vizsgált változók által (pl. szociális közeg vallásosága). Három kérdőívet, a A Vallásosság és Spiritualitás Multidimenzionális Skála rövid változatát, az Egészségügyi Világszervezet Jól-lét Indexének rövid változatát, és a CES-D (Center for Epidemiologic Studies-Depression) magyarra fordított verzióját kibővített kérdésekkel vettük fel tinédzserekkel, egyházi fenntartású és állami középiskolákban egyaránt. Korreláció, lineáris regresszió és Strukturális Egyenletek Modellezése módszerrel igyekeztünk egy modellt felállítani arra vonatkozólag, miként jelenik és jelenhet meg a spiritualitás/vallásosság preventív funkciója és ezen dimenziók ill. ezek komponensei miként hatnak egymásra.

A spiritualitás és vallásosság részletes feltárásának segítségével sikerült nagy bejósoló erővel és jó illeszkedéssel bíró modelleket kidolgoznunk a depresszió – jóllét- spiritualitás – vallásosság kapcsolatáról.

Meglepő adat, miszerint a spirituális tapasztalat napi megélése lányoknál preventív funkcióval bír addig fiúknál kockázati faktorként fogható fel. Ennek egyfajta érzékenységi mutatóként való értelmezését támasztja alá az az adat, hogy a spirituális elkötelezettség női mintán is pozitívan viszonyul a depresszió pontszámhoz. Eredményeink szerint az egyházi fenntartású intézmény lányoknál negatív kapcsolatban áll a jólléttel, még fiú mintán ez a kapcsolat pozitív. Szintén érdekes eredmény, hogy akár egy-egy átlagon felüli hitbeli epizód (meghatározó spirituális élmény vagy hitbeli gyengülés) hosszútávon hatással tud lenni a serdülők életminőségére.

Eredményeinket és a továbblépési lehetőségeket az elmúlt évek metaanalíziseinek és az elmúlt 20 év kutatásainak tükrében értelmezzük.

17:05–17:35**Balla Attila****Eötvös Loránd Tudományegyetem Illyés Sándor Szakkollégium****Kettős mérce? - Rendszerigazolás és társadalmi csoportok megítélése Magyarországon**

Célkitűzés: A rendszerigazolás és a sztereotípiák tartalom modell magyar nyelvű kérdőíveinek validálása megerősítő faktorelemzéssel, a társadalmi sztereotípiák kétdimenziós modelljének igazolása, valamint a rendszerigazolás, a társadalmi sztereotípiák és az élettél való elégedettség összefüggéseinek vizsgálata.

Módszer: 2017 őszén hozzáférhetőségi mintavétellel 1382 magyar töltött ki online vagy kérdőívet, melynek keretében – többek között – a rendszerigazolási skála és a társadalmi sztereotípiákat és az élettél való elégedettséget mérő skála került felvételre.

Eredmények: Az egyes társadalmi csoportok vélt státusza a kompetenciával pozitívan összefügg, míg a barátságosság/moralitás esetén ambivalens a kép. A rendszerigazolók az átlagnál szélsőségesebben ítélik meg az egyes csoportok kompetenciáit. A rendszerigazolás és a sztereotípiák tartalom elméleti modelljei igazolhatónak bizonyultak, bár a megerősítő faktorelemzés rámutatott a társadalmi csoportokat mérő skála esetén a skálás invarianciával kapcsolatos problémákra. A hazai és a nemzetközi intézményekkel kapcsolatos bizalom egy faktoron súlyozódik, és a rendszerigazolással összefügg. Az élettél kapcsolatos magas elégedettséget megélés és a rendszerigazolásra való hajlam között pozitív kapcsolat áll fenn.

Következtetések: A társadalmi státuszt hajlamosak vagyunk a csoportok kompetenciájával igazolni, ez a rendszer igazolására való törekvéssel együtt jár, mivel a magasan rendszerigazolók polarizáltabb állásponton vannak, mint a rendszerrel kritikusabbak. A sztereotípiák tartalom elmélet kétdimenziós modellje ugyan igazolható, de a különböző csoportokkal kapcsolatos társadalmi értékítéletek esetén a mérési invariancia nem teljesülése árnyalja a szociális értékítéletek univerzalitásával kapcsolatos korábbi nézeteket. Az élettél való elégedettség és a rendszerigazoló attitűd közötti kapcsolat megfelel a rendszerigazolást magyarázó elméletnek, miszerint a rendszerigazolás segít a pozitív világképet fenntartani, így hozzájárul az egyén jóllétéhez.

Kulcsszavak: rendszerigazolás, sztereotípiák tartalom modell, megerősítő faktorelemzés.

17:35–18:05**Kovács Kata****Szent István Egyetem, Management Szakkollégium****Versenyben a munkavállalókért - Az employer branding hatása a munkavállalók munkahely-választási preferenciáira**

Kutatásaim során az employer branding magyarországi helyzetét vizsgáltam. A munkaadói márkaépítés tulajdonképpen a HR, a marketing és PR területek együttműködésén alapszik, ezek összehangoltsága a sikeres márkaépítés kulcskérdése.

A vállalat munkahelyként való megítélését többek között a munkaidő, a juttatások, a munkahelyi légkör és a munkakörülmények, a toborzási és kiválasztási, valamint beillesztési folyamatok, illetve a vezetők, munkatársak személyisége befolyásolja. Kulcsfontosságú ugyanakkor a márkaépítés folyamata, lépései, a stratégiák kidolgozása és a megfelelő kommunikációs csatornák kiválasztása is. Az így kialakuló munkaadói márka célja nem csak a tehetséges szakemberek vonzása és számukra egy vonzó munkahely képének közvetítése, hanem a jelenlegi munkavállalók megtartása és elkötelezetté tétele is, hiszen sikeres

megtartásuk a későbbi munkaerőigényt nagyban befolyásolja, csökkentve ezzel a toborzási és kiválasztási, valamint a beillesztési költségeket és a fluktuációt.

Kutatásaim során a munkavállalói oldalt is vizsgáltam egy csaknem 900 fő részvételével készült kvantitatív, online kérdőíves mintavétel alapján. Ebben a munkavállalók álláskeresőkor használt platformjait, a munkahelyválasztás szempontjából számukra fontos tényezőket – egy ideális munkahely tulajdonságait, mint például a vonzó fizetés, a megfelelő munkakörnyezet, a rugalmas munkaidő és a megfelelő vezetői stílus –, valamint a munkavállalói mobilitási hajlandóságot és az azt befolyásoló tényezőket vizsgáltam olyan különböző demográfiai adatok mentén, mint az életkor, a végzettség, a lakóhely és a munkatapasztalat.

Kutatásom másik részében 60 vállalat részvételével vizsgáltam a munkáltatók által használt toborzási platformokat, illetve a vállalatoknál megfigyelhető HR folyamatokat és megoldásokat. A munkáltatók és a munkavállalók elvárásainak összefésülése után javaslatokat is tettem a vállalatok számára arra vonatkozóan, hogy hogyan tudnának vonzóbbá válni a munkavállalók szemében, és hogyan tudják jelenlegi munkavállalóikat megtartani, hiszen egy sikeres munkaadói márka nemcsak vonzó és hiteles, de a munkavállalók elkötelezettségét is javítja, csökkentve ezzel a fluktuációt és a költségeket, valamint növelve a vállalat versenyképességét.

A KUTATÁST AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJA TÁMOGATJA.

18:05–18:35

Kökény Martina

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Munkacsoportokon belüli véleményvezérek kapcsolathálója, saját és környezetük elégedettsége

Előadásomban munkacsoportok véleményvezéreinek elégedettségét szeretném vizsgálni a saját csoportjaikon belül. Kapcsolathálózat-elemzéssel megállapítom, hogy az egyes munkacsoportokon belül alakultak-e ki véleményvezérek, s ha igen, az ő céggel, munkával való elégedettségük korrelál-e a saját csoportjukban lévő többi munkatárséval.

A kapcsolatháló-kutatások a fizika és a matematika területein kívül az antropológiából gyűrűztek bele a társadalomtudományokba. A szervezeti kapcsolathálózat-kutatások gyökereit az 1970-es években már megtaláljuk. Ott, Bruce Kapferer egy afrikai ruhagyárban végzett terepmunkája során talált összefüggést a sztrájk és a kapcsolathálós adatok között. Adatai szerint a sztrájkot megelőzően a szervezet kapcsolathálójának centralizáltsági mutatója 0.28-ról 0.45-re nőtt. Előtte Lazarsfeldnél olvashatunk véleményvezérek relációs kapcsolataival foglalkozó elméletekről, később Katznál ezen emberek fontos szerepeiről, funkciójukról az információ-áradásban, a csoportokban. Hogy ki a véleményvezér, arról a szakirodalom eltérően vélekedik. Weimann azt írja, hogy „vezető” szó helyett a „befolyásoló” sokkal találóbb lenne. Saját kutatásomban én a véleményvezetőt három dimenzió alapján állapítom meg. Itt az a véleményvezér, akinek a szavára a saját munkacsoportja hallgat, a csoport tagjai őt nagyra értékelik, és szívesen kérnek tőle segítséget.

Kutatási kérdéseim között szerepel, hogy elégedettebbek-e a véleményvezérek fizetésükkel, munkahelyükkel a csoport többi tagjával összevetve. Emellett, hogy a véleményvezérség és a szervezetnél való munkaviszony tervezett hosszúsága összefügg-e. Esetleg a véleményvezér elégedettsége kihat-e csoportra, befolyásoló tényező-e? Van-e olyan

véleményvezér, aki magasabb bérért, nagyobb megbecsülésért elmenne-e a cégtől, vannak-e negatív hatást kiváltó véleményvezérek?

A szervezetszociológián belül a véleményvezérek szerepével 2017 őszén kezdtem el foglalkozni.

Jelenleg a véleményvezérekkel kapcsolatos szakirodalmat összesítve arra jutottam, hogy Weimann értelmezését tartom a legrelevánsabbnak az általam vizsgált munkacsoportok kapcsolathálójában és kutatásomban is ezt veszem majd alapul.

MŰVÉSZETTÖRTÉNET SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Pál Evelin

(„A” szekció, szombat 09:00–11:00)

9:00–9:30

Hári Kata

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Bibliai tipológia a Speculum humanae salvationisban - az OSZK-ban található 1489-es augsburgi kiadás tükrében

A bibliai tipológia a Ó- és az Újszövetség kapcsolatára épít, és a két testamentum egyes epizódjai között párhuzamot vonva Krisztus életét ószövetségi jelenetek beteljesedéseként mutatja be. A középkor folyamán a tipológiát megjeleníteni látjuk képző- és iparművészeti alkotásokon, és írásművek is keletkeznek, amelyek erre a párhuzamra építenek. Ezek az opusok gyakran gazdagon illusztráltak; a kéziratos hagyomány képviselői csakúgy, mint a későbbi, nyomtatott formában megjelent kiadások, aminek köszönhetően jelentős művészettörténeti érdeklődésre is számot tartanak. Ezen művek egyike a Speculum humanae salvationis, vagy magyarul Üdvösség tükrö is, mely 1325 körül keletkezett, a strasbourgi domonkos rendi szerzetesek körében. A mű újítása abban rejlik, hogy nem kizárólag a Szentírásból, hanem a világi történelemből és a természetből is meríti előképeit. A Speculumnak 350 kézirata maradt fenn, első ismert nyomtatott kiadása 1473-ban jelent meg. Az Országos Széchényi Könyvtárban is található egy Speculum ösnyomtatvány, mely a mű 1489-es, augsburgi kiadása. Habár a példány erőteljesen töredékes - mindösszesen öt folio -, úgy gondolom, esetünkben hátrányából előny kovácsolható, hiszen a kiadás fametszetes illusztrációinak alapvető karaktere (szükség esetén a müncheni Staatsbibliothek digitalizátumát is segítségül hívva) ennyiből is megállapítható és tanulmányozható, viszont a töredék oldalain megjelenített fejezetekre tekinthetünk esetleges témaválogatásként. Ezt a megoldást azért is tartom elfogadhatónak, mert a Budapesten található öt folio a Speculumon belül nem egymást követi, hanem a nyomtatvány különböző részeiből származik. Ennek megfelelően előadásomban a budapesti incunabulum-töredékben megtalálható fejezetekben megjelenő tipológiai kapcsolatról, illetve ezek illusztrációiról ejtek szót, elhelyezvén azokat a hasonló témákat ábrázoló Speculum-illusztrációk körében.

9:30–10:00

Bárdi Sára

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Szent Sebestyén ábrázolások a modern magyar festészetben; Avantgárd és aktivizmus, Szent Sebestyén antimilitarista értelmezési keretben

Megállapítható, hogy a modernizmus Szent Sebestyén-ábrázolásainak számos ikonográfiai és ikonológiai magyarázata létezik: elterjedésében közrejátszottak (1) a 19. században végzett reneszánsz és manierizmus-kutatások és így El Greco újrafelfedezése, (2) a férfi aktábrázolás lehetősége, (3) homoerotikus vonzalmak megformálása, (4) az első világháború tragédiája, valamint (5) a háború után megjelenő igény a biztonságot jelképező klasszicizálásra.

Korábbi kutatásaim egyik meghatározó célkitűzése volt, hogy egy átfogó magyar művészeti körképet vázoljak fel a Szent Sebestyén ábrázolások tekintetében, az általános tendenciák és az egyes „kirívó” esetek bemutatásával. Így azt is vizsgálva, hogy a fentebb említett motivációk milyen mértékben és jelentőséggel mutathatók ki magyar viszonylatban.

Mednyánszky László „Fogoly” ábrázolásait megelőzően csak az egyházi művészet köréből találtam Szent Sebestyén ábrázolást magyar művészekről, illetve Magyarországon a 19. század folyamán, de az 1910-es évektől az ábrázolások száma megnőtt. Enne oka, az első világháború légkörének és tragédiáinak köszönhető. A modern magyar festészet Szent Sebestyén ábrázolásainak tetemes részét ezek a háború árnyékában született, többnyire antimilitarista ábrázolások teszik ki. Ilyen módon pedig a modern magyar festészet Szent Sebestyén ikonográfiájának bemutatása a háborútól el nem választható. Példái főként avantgárd, aktivista körökben keresendők, mivel a háborúellenes lapokban, így Die Aktionban is, Szent Sebestyén alakja a „prométheuszi kínokat szenvedő forradalmárt” jelképezte. A mártír, Bohumil Kubista Szent Sebestyén (1912) ábrázolásának megjelenése után, a háború kettős arcú hőisévé vált.

A konferencián kutatásaim ezen fejezetét szeretném tárgyalni így Bernáth Aurél, Scahdl János, Gábor Jenő, Molnár Farkas, Szántó György és Pál István témához kapcsolható munkáit illetve az azok között jelentkező összefüggéseket. Molnár Farkas nevét külön kiemelném, mivel az ő esetéből kiindulva további gazdag kutatási témát vélek felfedezni, amelyekre szintén szeretnék kitérni az előadásom során.

10:00–10:30

Béres Csenge Júlia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Szakkollégium

A Sagra, Masaccio elveszett csoportképe

Dolgozatomban Masaccio egy elpusztult munkájával, a Sagra-val fogok foglalkozni. Kutatásom során a szándékom Masaccio ezen művéről megmaradt forrásainak rendszerezése, és ezek alapján az eddigi kutatásokat sorraevő, kurrens álláspont megfogalmazása az elveszett műről.

A forrásokból tudjuk, hogy Santa Maria del Carminében a Brancacci-kápolna mellett létezett még egy freskó Masaccio kezétől, a képről azonban nem készült a kompozíció egészét őrző megbízható rajz vagy másolat, a mű problematikája pedig datációs és lokalizációs bizonytalanságokat is tartalmaz.

A reneszánsz festészet egyik atyjaként számontartott művész rövid életének és űvének számos pontján bizonytalanságok vannak, mind periodizációban, mind attribúcióban. A Sagra a 17. század fordulóján elpusztult, ezért a körülötte lévő viták a többi Masacciónak tulajdonított műhöz képest is még inkább csak a hipotézisekre tudnak alapozni.

A freskó egyik legfőbb jelentősége abban rejlik, hogy ez nevezhető az első reneszánsz értelemben vett csoportképnek: a képen egykor firenzei kortársak arcképei voltak megörökítve, így lett a kép a polgári öntudat reneszánsz reprezentálásának a mintája, és kiinduló séma későbbi csoportkompozíciók számára.

Az írásos források különösen fontosak a Sagra esetében, nem csak azért, mert csupán ezek szolgáltatnak információt a mű keletkezési körülményeiről, hanem azért is, mert a festmény leírása során a szerzők pótolják a képi forrásokból hiányzó adatainkat, amivel átfogóbb (bár ezzel együtt bizonyos részleteket inkább elhanyagoló) képet tudunk alkotni az egykori műről.

Ugyanakkor az elveszett műhöz a legközvetlenebb vizuális forrásaink a fennmaradt rajzok. A freskóról 9 rajzot publikáltak ezidáig, melyek egy-egy részletet ragadnak ki Masaccio művéből. A legkorábbi rajz a 15. század végéről származik, Michelangelo kezétől. A rajzokat két alapvető csoportba sorolhatjuk, aszerint, hogy a freskó melyik részét örökítették meg, azaz hogy a bal oldalon vagy a jobb oldalon csoportosuló személyek szervezettségét, megformálását tartották nagyobb művészi kihívásnak.

A freskó 1598-1600 között vagy 1612 körül pusztult el, a kerengő átépítési munkálatai során. A Sagra elpusztulásának pontos körülményei homályosak, éppen ez adott reményt és ösztönzést a későbbi kutatásokhoz, amelyek a freskó létezésének legkisebb jele után kutattak. Körülbelül egy évszázad alatt a Santa Maria del Carmine régi kerengőjének szinte egész felületét feltárták a megmaradt írásos források helymeghatározását követve – a keresést azonban még mindig nem adták fel, manapság is újabb spekulációk születnek a lokalizációval kapcsolatban.

10:30–11:00

Cséby Flóra Hanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Tudomány és művészet Pier Luigi Nervi építészetében

Előadásomban Pier Luigi Nervi (1891-1979) XX. századi olasz mérnöképítész három sport stadionját (Stadio "Giovanni Berta", Firenze, Palazzetto dello Sport és Palazzo dello Sport, Róma) vizsgálom mind tudományos, mind művészeti szempontból. Prezentációm egyik célja a vasbeton építészet művészeti értékének bizonyítása.

A vizsgált probléma az építészet iránti közömbösségen (Bruno Zevi írja Az építészet megismerése c. könyvében) és a vasbetontól való idegenkedésen, művészi értékének megkérdőjelezésén alapul. Az emberek a festészeti és szobrászati, egyszóval képzőművészeti fogalmakon keresztül próbálják megítélni az építészetet is. Zevi ezt a problémát saját korának helyzetéből vonja le, azonban ma sem különb a helyzet.

Elemzésem módszere fontos hangsúlyt fektet a komplexitásra, hogy az elemzett épületekhez, valamint a velük kapcsolatos problémákhoz széles perspektíván keresztül látva érkezzünk meg. A stadionok jelentőségének értelmezéséhez fontos ismernünk az európai, de még az amerikai építészetet, építészeket is. A XX. században fellépő új irányzatok, mint a bauhaus, a Chicagói Iskola, Le Corbusier építésze mellett Nervi egy egyedi, sajátos stílust képvisel. Alkotásaiban a mérnöki precizitás találkozik az építész fantáziájával.

2016-ban TDK dolgozat kapcsán már foglalkoztam az építész munkásságával, melynek köszönhetően mélyreható ismereteket szereztem az olasz vasbeton építészet történetében. Pier Luigi Nervi alkotásai egyaránt jelentősek és innovatívak mind építészeti, műszaki, szerkezeti és mind művészeti értéküknél fogva. Nervi élete során két dolgot tartott fontosnak szakterületén belül: a fizikai törvényszerűségek pontos megértését és a régebbi korok azon építészeti megoldásainak elvetését, melyek korlátozzák az építész lehetőségeit. Nevéhez fűződik az ún. „cemento armato” alkalmazása, mely lehetővé tette számára azt a mérnöki szabadságot, amely alkotásait elsősorban jellemzi.

KÉMIA SZEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 09:00–10:00)

9:00–9:20

Hegedüs Nikolett

Debreceni Egyetem

Poliuretán–szilika aerogél hibrid memóriapolimerek előállítása és vizsgálata

Az alakmemória polimerek az intelligens anyagok családjába tartoznak, érzékelik a körülöttük lévő környezet (hőmérséklet, fény, mágneses tér, pH, stb.) és a saját állapotuk változását, s ezekre a változásokra reagálva változtathatják alakjukat és tulajdonságaikat. Gyakorlati felhasználásuk széleskörű, az orvosi és orvosbiológiai területektől az űrtechnológiáig számos területen alkalmazhatóak. A poliuretánok sokoldalú polimerek, mivel összetételük széles körben változtatható, ez lehetővé teszi a tulajdonságaik személyre szabását a felhasználási cél érdekében, ide értve az alakmemória effektust is.

Az aerogélek a világ legkisebb sűrűségű szilárd anyagai, melyek számos különleges tulajdonsággal bírnak. Nyitott mezopórusos szerkezettel, rendkívül nagy fajlagos felülettel és porozitással rendelkeznek. Kiváló elektromos, hő- és hangszigetelők, a sűrűségükhöz képest nyomószilárdságuk kiemelkedő. Rendkívül széles körben használják őket az űrtechnikától a gyógyszeriparig, és legújabban polimerek adalékanyagaként is. A szintetikus vagy biopolimert tartalmazó hibrid aerogélek mechanikai tulajdonságai kiemelkedőek, különösen akkor, amikor az aerogél váz és a polimer között kovalens keresztkötések is létrejönnek.

A kutatások során célul tűztük ki az alakmemória effektussal rendelkező funkcionális szilika aerogél-, illetve nano-SiO₂–poliuretán kompozitok előállítását valamint mechanikai tulajdonságainak és alakviszanyerésének vizsgálatát. A hibrid anyagok előállítása térhálósítást követő vákuum-impregnálással, illetve *in situ*, a reakcióelegyben aerogél szemcsék jelenlétében végzett kémiai reakcióval valósítottuk meg.

Az előadás során részletesen bemutatjuk az előállított aerogél illetve aerogél-kompozitok szintéziseinek körülményeit, az alakmemória vizsgálatok kivitelezésének módját, eredményeit, és bemutatjuk, hogy hogyan változtatta meg a polimer mátrix tulajdonságait a különböző felületi tulajdonságú szilika aerogélek, illetve SiO₂ nanorészecskék jelenléte.

9:20–9:40

Montvajszi Timea

Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium

Gyógyszerminták elemi szennyezőinek meghatározása grafitkemencés atomabszorpciós spektrometriával

A gyógyszeripar a hazai és nemzetközi hatóságok által szigorúan ellenőrzött terület, számos rendelet és határozat irányítja az emberi fogyasztásra szánt gyógyszerek gyártásához és engedélyezéséhez szükséges tárgyi és személyi feltételeket. Egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a gyógyszerbiztonságnak és ezáltal annak, hogy a páciensek kevésbé legyenek kitéve a készítményekbe a gyártás folyamán bekerülő, egészségre káros komponensek negatív hatásainak. Az elemanalitikának fontos szerepe van a gyógyszerek, valamint a beépülő- és hatóanyagaik elemi szennyezőinek ellenőrzésében, monitorozásában.

A témám aktualitását az adta, hogy a gyógyszergyárak rutinfeladatai közé sokáig nem tartozott az elemi szennyezők kontrollja, azonban az új gyógyszerkönyvi fejezetek bevezetésével az irányelv specifikus analitikai módszerek alkalmazását teszi szükségessé minden esetben, amikor felmerül a szennyezők jelenlétének gyanúja. Munkám célja az irányelvekben (ICH Q3D) a gyógyszerkészítmények tisztaságára vonatkozó specifikus módszerek alkalmasságának feltérképezése, ezáltal nagy érzékenységű és megfelelő teljesítményjellemzőkkel rendelkező műszeres analitikai eljárások kidolgozása, amelyek költséghatékonyak és rutinszerűen alkalmazhatóak az ipari folyamatok során előállított minták minőségének ellenőrzésére.

Kísérleteim során egy módszerfejlesztési lépéssorozatot terveztünk a gyógyszerkészítmények nikkeltartalmának meghatározására grafitkemencés atomabszorpciós spektrometriával (GFAAS). A magnézium-sztearát mintára esett a választásunk, amely egy gyakran alkalmazott segédanyag, mivel a tablettázás folyamatában kedvező hatással van a készítmény fizikai paramétereire, elemi szennyezők szempontjából pedig a nagy kockázatú anyagok csoportjába tartozik. A sztearát minták mérésének megkezdése előtt a GFAAS műszerhez írt, tesztelés alatt lévő szoftver alkalmazásával elvégeztem a felfűtési program kritikus értékeinek optimalizálását, melyek a hamvasztási és az atomizációs lépések voltak. A legmegfelelőbbnek talált mérési paramétereken meghatároztam a roncsolással előkészített magnézium-sztearát minták nikkellkoncentrációját. Végül a módszer validálása során „spike” technikát alkalmazva ellenőriztem a mintákhoz adott Ni mennyiségek százalékos visszanyerését, amely elfogadási kritériumon belüli értéknek adódott (<5%). Összességében elmondható, hogy a magnézium-sztearát nikkeltartalmának meghatározására alkalmas módszert optimalizáltunk.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

9:40–10:00

Sajtos Zsófi

Debreceni Egyetem

Termelői mézminták elemtartalmának összehasonlító analízise MP-AES technikával

A mézek a környezet kiváló indikátorai, vizsgálatuk ezért környezetvédelmi és élelmiszerbiztonsági szempontból is jelentős. Ásványianyag-tartalmuk 0,1-0,2% körül változik nektáreredetű, 1% körül harmateredetű mézekben. Minőségüket sok tényező befolyásolja, köztük a gyűjtési terület geológiai adottsága, az antropogén eredetű szennyezettség mértéke és a nektáradó növényfaj típusa. Amennyiben a vízben, a talajban vagy a levegőben valamely komponens koncentrációja megváltozik, az észlelhető a növények összetételében, ezáltal a méhek által gyűjtött pollenben, valamint nektárban is.

Munkánk céljaként tűztük ki az elemtartalom és a botanikai, valamint geológiai eredet közötti kapcsolat vizsgálatát egy rutinanalízis számára is könnyen adaptálható minta-előkészítési és mérési módszer fejlesztésével, melyet a költséghatékony elemanalízist biztosító mikrohullámú plazma atomemissziós spektrométerre (MP-AES) optimalizáltunk. Az analízis során 187 hazai termelői mézmintával dolgoztunk, melyeket a NUTS rendszer szerinti 7 régióra, valamint 11 fajra osztottunk. Az MP-AES technika segítségével mért 19 elem (Na, Ca, Mg, K, Al, B, Ba, Bi, Cd, Co, Cr, Cu, Fe, Li, Mn, Ni, Pb, Sr és Zn) koncentrációjára kapott eredményeket statisztikai módszerekkel értékeltük. Megállapítottuk, hogy a legnagyobb mennyiségben előforduló elem a kálium, melynek értéke a mintákban 300-2500 mg/kg között változott.

A minták makroelem-tartalmuk alapján faj, valamint régió tekintetében sem különültek el egymástól. A mikroelemeket vizsgálva a régióknál Nyugat-Dunántúl, valamint Közép-Magyarország mutatott szignifikáns eltérést, fajok közül pedig egyedül az erdei mézek csoportja különült el. Kisebb statisztikai egységekre bontva a mintákat a varianciaanalízisnél szignifikanciát mutató elemek alapján diszkriminanciaanalízist végezve jelentősebb különbségeket láttunk, de a régiók még így is nagy homogenitást mutattak. Az általunk vizsgált 19 elem mennyisége alapján legnagyobb elemtartalommal a régiók közül a Nyugat-Dunántúlról származó minták, fajok közül pedig a gesztenyemézek rendelkeznek. Kis mintaszámban különleges méhészeti készítményeket is lehetőségünk nyílt elemezni. Ezek közül kiemelkedő elemtartalmat a virágpor, illetve a méhkenyér esetében figyeltünk meg.

A vizsgált hazai mézek elemtartalma nagyobb mértékű eltérést mutat a nektáradó fajták, mint a nektáradó területek függvényében. Ennek alapján megállapítható, hogy az elemösszetételt inkább a botanikai eredet határozza meg, fajspecifikus jelleget mutatva. Munkánk alapján kijelenthetjük továbbá, hogy a költséghatékony MP-AES módszer alkalmas a mézminták elemanalitikai vizsgálatára. Nagy mintaszám bevonásával történő sorozatmérések és a komponensek kis várható koncentrációja esetén is megbízható eredményeket szolgáltat.

ÓKORTÖRTÉNET SEKCIÓ

(„C” szekció, szombat 10:10–11:40)

10:10–10:40

Góczon Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Julius Caesar pusztítása Galliában

Az előadásom Julius Caesar Galliában végzett pusztításának minél pontosabb felmérésére irányul. Az anyagi és emberi veszteségeket is megkísérlem meghatározni a források segítségével.

Mommsen, T. Rice Holmes régebbi munkáitól kezdve, Arthur Kahnon át Goldsworthy-ig számos kutató írt és kutatott a témában. Ennek ellenére érdekesnek tartottam csupán a pusztításra fókuszálva bemutatni az eseményeket, hiszen ilyen megközelítésből még nem született összefoglaló munka. Vajon igaz lehet-e Plutarkhosz állítása egymillió megölt és ugyanennyi fogságba hurcolt emberről? Vajon lehet-e a modern kori szervezett népiertásokkal párhuzamba állítani? Milyen megfontolásból ölt meg, vagy éppen kímélt meg embereket illetve népcsoportokat Caesar? Mindennek a számszerű feltárása is cél, amennyire csak lehetséges. A pusztítás alatt nem csak a háborúban megölt embereket értem, hanem az anyagi károkat, az elhurcolt rabszolgákat is. Nehézséget jelent, hogy a kérdéseket a mai világtól teljesen elvonatkoztatva kell szemlélnünk, így leginkább az ókori források használhatók jól. A konkrét számokat tekintve a legnehezebb a vizsgálat, hiszen a legpontosabb leírás magának Caesarnak a kommentárjából maradt ránk, és ennek ellenőrzésére sincs sok lehetőség. Kigyűjtöttem a forrásokból az összes megemlített áldozatot egy-egy időpont vagy esemény köré csoportosítva, és így egy táblázatban hasonlítottam össze az eltérő adatokat. A legnagyobb nehézség, hogy sokszor nem olvashatunk konkrétumokról, ilyenkor óhatatlanul az egyéb összefüggések alapján kell következtetéseket levonni. Így csupán becslésre van lehetőség. További segítséget nyújtott a régészeti eredmények felhasználása is.

Megállapítható, hogy az antik szerzők nyilvánvalóan túloztak a pusztítást illetően, ahogy az összefoglalóm is mutatja. Valójában több százazres nagyságrendű lehetett a halottak száma. Inkább a témához való hozzáállás, a korabeli gondolkodás a barbár emberéletről lehet újdonság, és akár egy új mentalitástörténeti kutatás témája lehet.

10:40–11:10

Gombos Brigitta

Szegedi Tudományegyetem, Móra Ferenc Szakkollégium

A Sulpicius-bankház nyomában: Az ókor modern oligarchái?

A Sulpicius-archívum egy olyan 127 dokumentumot tartalmazó lelet-együttes, amely az egyik legfontosabb jogi és gazdasági forrás az első századi Római Birodalomról.

Az archívum, legkorábbi dokumentuma Kr. u. 26-ban keletkezett, míg az utolsó 61-ben. A Sulpiciusok, akárcsak a legtöbb banki ügylettel foglalkozó család a korban, olyan felszabadított rabszolgák, akik generációkon keresztül építették ki üzleti hálózatukat. Székhelyük Puteoli, a korszak egyik meghatározó kereskedelmi-, illetve gazdasági szempontból is fontos kikötővárosa volt, ahol az első században igen nagy pénz- és áruforgalom ment végbe. Bankjuk nem csak klasszikus pénzkölcsönzéssel és letéti elhelyezéssel

foglalkozott, hanem számos más szolgáltatásokat is nyújtott: pénzáttulalásokat bonyolított, árveréseken vett részt, illetve szervezett, kölcsönbérleti szerződéseket adott, stb.

A Sulpiciusok szerződése több kérdést is felvetnek, amelyekkel előadásomban is foglalkozni szeretnék. Az első és legszembetűnőbb a megtalálási hely: ahogy az elnevezés is mutatja, a leleteket az ókori Pompeji egyik kerületének házában találták meg 1959-ben, annak ellenére, hogy mind a százhuszonhét dokumentum Puteoli városához köthető. Az épület valószínűsíthetően a Sulpiciusok kezében volt, de a költözés pontos oka a mai napig ismeretlen, a kutatók csupán találgatnak.

Kutatásom második része a szerződések jogi helyzetével foglalkozik; több olyan szerződés is szerepel az archívumban, melyek a kamatfizetés folyamatánál nem teljesen egyértelműek. A szövegbéli pontatlanság véletlennek tekinthető, vagy a kor törvénykezését akarták kikerülni, és 12%-nál nagyobb kamatot akartak kivetni? Vagyis a Sulpiciusok uzsorások voltak? Vajon mi az oka annak, hogy Puteoli meghatározó bankházát üzemeltették? Mekkora kiterjedésű és milyen mértékű volt kapcsolati hálózatuk? A Sulpiciusok az ókor modern értelemben vett oligarchái voltak vagy olyan bankárok, kiknek hatalma nem nyúlt túl a város határain?

Előadásomban a fent említett kérdésekre keresem a választ, segítségül hívva az első- és másodlagos írott forrásokat, valamint kitérek a gazdasági rendszer és a bankárok gazdaságban betöltött szerepére a tárgyalt időszakban. Mindezt az általam összeállított táblázatokkal és gazdasági térképekkel szemléltetem, melyek segíthetik megérteni egy ókori bankárcsalád mindennapi üzleteit és a mögöttük rejlő kapcsolatrendszereket.

11:10–11:40

Simon Viktória

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A gall-görög emberáldozat értelmezési lehetősége. Párhuzamok Hercules és Cacus mítoszával

Bár a rómaiak az emberáldozás kultuszát nem nézték jó szemmel, a történetírók legalább három esetről (Kr. e. 228, 216 és 114/113) számolnak be, amikor krízishelyzetben a res publica egy gall férfit és nőt, valamint egy görög férfit és nőt temetett el élve a Forum Boariumon.

A római vallásgyakorlat e különös elemével már Georg Wissowa (1912) is foglalkozott, ezután Friedrich Schwenn monográfiája jelent meg 1915-ben az antik emberáldozatokról, majd fontos mérföldkő a kutatásban Conrad Cichorius tanulmánya (1922). Az utóbbi években ismét felélénkült a téma körül a tudományos diskurzus, Zsuzsanna Várhelyi (2007) és Celia E. Schultz (2010, 2016) új aspektusokból közelítenek a kérdéskörhöz. A friss kutatások teszik lehetővé azt, hogy egy új értelmezési lehetőség szempontjából vizsgáljuk meg tüzetesebben az áldozatról beszámoló forrásokat, és választ keressünk a történészeket lényegében már az ókor óta foglalkoztató kérdésekre azzal kapcsolatban, hogy vajon mi célt kívánhattak elérni a szertartással? A barbárok és a rómaiak kapcsolatának megértésében hogyan segítenek minket ezen esetek? Miért a fenti években és miért a Forum Boariumon került sor az emberáldozatokra? Miért furcsállották az áldozat ezen formáját a rómaiak?

Az emberáldozatokról szóló forrásaink Livius, Plutarchos, Cassius Dio, Plinius, Orosius, valamint Minucius Felix tollából származnak, tehát jóval a leírtak után keletkeztek. Emellett szintén mérlegelnünk kell, hogy a három leírt eset közül csak egyre vonatkozóan rendelkezünk több forrással, a Kr. e. 228-as emberáldozatról szóló leírások azonban részleteikben eltérnek egymástól, ezek tisztázása is kiemelkedő fontosságú. Az emberáldozat helyszínét, a Forum Boariumot és a Forum Boariumnak a római közgondolkodásban elfoglalt

helyét megvizsgálva érdekes párhuzamok fedezhetők fel a Hercules–Cacus-mítosz és a gall–görög emberáldozat között. Az emberáldozatot a mitikus gyilkosság egyfajta ismétléseként értelmezve választ kaphatunk a helyszín és a kivégzés módjának kérdésére, míg az időpontok és az áldozatok személyének kiválasztása indoklására elfogadjuk a történettudomány korábbi válaszait.

A kis számú ismert emberáldozat alapján nehezen vonhatunk le általános következtetéseket, viszont újabb megfigyelésekre tehetünk szert a római mentalitással kapcsolatban.

FILOLÓGIA ÉS FORDÍTÁS SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Tamás Ábel

(„B” szekció, szombat 10:15–12:15)

10:15–10:45

Vrabély Márk

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A magyar nyelvű kódexek másolói hibái

A késő középkori (15–16. századi) magyar nyelvű kódexekről való gondolkodást a mai napig erősen meghatározza az a szemlélet, hogy a Birk-kódex kivételével az összes kézirat egy korábbi másolata. Ez az elképzelés szélesen elterjedt, annak ellenére is, hogy indoklása nem mindig áll teljesen szilárd talajon. Alapból problémás a másolat kifejezés jelentése a szakirodalomban, de hasonló problémákat fedezhetünk fel azzal kapcsolatban is, hogy egy kéziratot milyen ismérvek alapján nevezhetünk másolatnak, hogyan tudjuk megállapítani, hogy a lejegyzési folyamat egyszerű szöveg reprodukcióra irányult. A legfontosabb (igen ritkán kifejtett) tényező a másolói hibák jelenléte a kéziratok szövegében. Olyan tévesztéseket érthetünk ezen elnevezés alatt, amelyeket csakis egy másoló ronthat el, csakis másolási folyamat közben fordulhatnak elő. Az egyik leggyakrabban felhozott másolóinak tartott hiba az úgynevezett $c \sim t$ tévesztés. A $c \sim t$ tévesztés azokkal a szavakkal foglalkozik, amelyekben (a mai helyesírási szabályokat figyelembe véve) felcserélődik a c [k] és a t betű, így értelmetlen szóalak jön létre (pl. „ábrázatják” ‘ábrázatját’ értelemben [Bod-kódex 17:28–29]). Az általános elgondolás szerint úgy keletkeztek az elrontott szóalakok, hogy a másoló félreolvasta a mintapéldányban található c vagy t betűt, és így értelmetlen alakot hozott létre. Ez azért történhetett így, mivel a korban a c és a t betű kialakítása nagyon hasonló volt. A magyar nyelvű kódexek esetében felhozott $c \sim t$ tévesztés azonban a közvélekedéssel ellentétben nem lehet másolói hiba, ennek megfelelően nem segíthet azon kérdés eldöntésében sem, hogy az adott kézirat másolat-e. Ezt több dolog is alátámasztja, meggyőzően bizonyítható, hogy a két betűt (hangot) egy szerző is ugyanolyan valószínűséggel összetéveszti lejegyzés közben. Ennek ellenére azt a tényt nem tudjuk elvitatni, hogy a c/k és a t betűk gyakran felcserélődnek a korpuszban. Ahhoz túl nagy számban jön elő ilyenfajta hiba, hogy egyszerűen indoklás nélkül hagyjuk. Az eddigi teória cáfolata mellett szükséges az is, hogy valamilyen magyarázatot adjunk a jelenségre.

10:45–11:15

Filyó Fanni

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Az „elmondhatatlan” nyelvi ábrázolásmódja a Holokauszt-irodalomban

Előadásomban a Holokauszt által okozott trauma ábrázolását vizsgálom. Két francia művet, Alain Resnais, *Nuit et Brouillard* (Sötétség és köd) című rövidfilmjét – s ennek a Jean Cayrol által írt szövegét – és Charlotte Delbo *Aucun de nous ne reviendra* című regényét hasonlítom össze és választ keresek arra, hogy a légerekből visszatért deportált traumaélménye hogyan befolyásolja írásmódját, s hogy mindehhez hogyan járulnak hozzá az egyes nyelvi eszközök.

A hazatért deportált az elmondhatatlant próbálja elmondani. Jean Cayrol, bár ő maga is deportált volt, egy külső álláspontot foglal el a *Nuit et Brouillard* szövegében, azaz azt mutatja be, hogy mi, akik sosem voltunk koncentrációs táborban, hogyan látjuk a Holokausztot. Ellenben Delbo a traumaélményt próbálja kifejezni, mégis időnként objektív szemléletet mutat be. Sigmund Freud elfojtás és tudathasadás elmélete magyarázattal szolgálhat a deportált ezen objektív viselkedésére a traumaélménnyel szemben. Kutatásomban, a francia korpusz alapján azt vizsgálom, hogy az elfojtás és a tudathasadás milyen formában jelenik meg a narrációban, s ezáltal be szeretném mutatni a két műben megfigyelhető nézőpontok váltakozását, s az azok közti hasonlóságokat, ill. különbségeket. Ehhez elengedhetetlen a különböző igeidők használatának elemzése, ami a francia nyelvre különösképp jellemző. Hangsúlyt helyezek még a névmások használatának jelentőségére, s arra, hogy ez hogyan változtatja a narrációt. Továbbá összehasonlítom, hogy a lágerregényekre jellemző megkülönböztető jegyek hogyan jelennek meg a két műben, esetlegesen milyen más-más értelmezésekkel ruházható föl ugyanazon nyelvi eszköz, ha azt különböző kontextusba helyezik, például egy hiányos mondat, egy adott elem ismétlése, a késleltetés és a széttördelt mondatok, vagy az aktív, ill. passzív mondatok használata. Ezen kívül illusztrálni kívánom, hogy ezen nyelvi kifejező módok hogyan vezetik az olvasó figyelmét, egyrészt magával a Resnais-film által, de Delbo művénél is segítségül hívhatunk egy képzeletbeli kamerát, amelynek „használatát” során megállapítható, hogy egyes jelenetek lefilmezhetetlenek, s ellentmondásokba ütközünk.

Összegzésképp azt a következtetést vonom le, hogy a Soa traumaélményét átadni kívánó művekben, habár látszólag ellentmondások sokasága rejlik – amit betudhatnánk magának a traumaélmény hatásának –, mégis mindezen ábrázolásmód egy tudatos alkotás eredménye, amit leginkább a különböző nyelvi eszközök tesznek lehetővé.

11:15–11:45

Kató Áron

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

"A lehetetlen művészete" – A dán krimifordítás módszertani kérdései

A könnyű olvasmányaink közé tartozó skandináv krimik műfordítói szempontból izgalmas szakmai kihívást jelenthetnek, gyakran viszont megoldhatatlannak tűnő feladatok elé állítják a fordítót, legyen szó végeláthatatlan névutós szerkezetekről, vagy éppen a végletekig leegyszerűsített mondatokról. Hasonló kérdések természetesen szépirodalmi szövegek fordításakor is felmerülnek, a krimik esetében viszont plusz dimenziót jelent, hogy köznyelven íródnak, és szerzőjük általában nem maradandó alkotásnak szánja őket. A hazai olvasóközönségnek írt, magyarok számára nehezen érthető művek olvasása és fordítása során felmerül a kérdés, lehetséges-e az északi krimiket érthető, élvezhető és frappáns módon átültetni a magyar nyelvbe.

Kutatásom során a „Bitre mandler” című kriminovella-gyűjtemény elbeszéléseit és ezek fordítását vizsgáltam transzlatoológiai szempontból. Különös figyelmet fordítottam az olyan fogalmakra, mondatokra és szövegrészekre, amelyek magyar szövegkörnyezetbe való áthelyezése fejtörést okozhat a fordítónak. Ezeket a problémákat három kategóriába soroltam.

Az első problémakört a magyar és dán nyelv közötti lexikai és grammatikai különbségek alkotják. Ilyen pl. a nyelvtani nem hiánya a magyarban, vagy éppen a dánra jellemző nominális szerkezetek halmozása, amelyeket a magyarban célszerű igésíteni. De meg kell említenünk itt a dánban előszeretettel használt mondathatározók lefordítását is. Ezek a forrásnyelvi szöveget színesebbé teszik, célnyelvi megfeleltetésük azonban sokszor nehézségekbe ütközik.

A második csoportot a magyar–dán kulturális és társadalmi különbségek alkotják, amelyek a nyelvre is hatással vannak. Ide tartoznak a tabuk (pl. káromkodás, szexualitás), az udvariassági formulák eltérő használata, továbbá az északi körökben elterjedt szófordulatok, metaforák és reáliák is.

A harmadik kategóriába sorolhatjuk a skandináv irodalom jellegzetességeit, amelyek a krimiben fokozottan vannak jelen. Ilyenek a mondat- és szövegszerkesztési, valamint stilisztikai szabályok (szóismétlés, kötésszavak halmozása, szűkszavúság), amelyek minden bizonnyal a 20. századi irodalmi minimalista irányzat hatására alakultak ki. Említést érdemel ezen kívül az eltérő célközönség problematikája, ami szorosan összefügg a második kategóriával.

Előadásom célja a fenti szempontok rövid bemutatása, melynek során elsősorban azt szeretném szemléltetni, hogy a skandináv fordítástudomány egyik elismert kutatójának, Per Qvalénak nyomán miért nevezhetjük a (mű)fordítást „a lehetetlen művészetének” (det umuliges kunst).

11:45–12:15

Érsek Csenge

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Fordítói stratégiák és nézetek – egy finn-magyar környezetben végzett esettanulmány eredményei

Előadásomban jelenlegi kutatásom első szakaszának módszertanát és eredményeit mutatom be, melyet négy finn és négy magyar fordítóképzésük első félévében járó hallgatóval végeztem. A kutatás hosszú távú célja longitudinális módon felmérni a változásokat, melyek a fordítóképzés során mennek végbe a hallgatókban mind fordítói stratégiai szinten, mind a fordításhoz való hozzáállás terén. A jelenleg bemutatott, első (2017 ősze) adatfelvételi kör célja a stratégiák és nézetek feltérképezése volt a képzés első félévének elején. Az adatgyűjtéshez a retrospektív hangosan gondolkodás és az interjú módszerét alkalmaztam, illetve egy képernyőfelvevő szoftvert és a Translog programot használtam. Módszertani szempontból újdonságértékkel bír a kutatás.

A kutatás eredményei szerteágazóak, előadásomban döntően arra koncentrálok, hogy a hallgatók hogyan gondolkodnak a fordítás „szereplőiről” és „szabályairól”, vagyis hogyan értékelik a fordító, az író, a célközönség szerepét a folyamatban, illetve milyen jellemzőket tulajdonítanak egy jó fordításnak (pl. az eredeti stílust megőrzi, mégis természetesen hangzik a célnyelven). Ezen kívül bemutatom, hogy fordítói stratégiáik milyen mértékben köthetők össze nézeteikkel. Ehhez a megfigyelt stratégiák közül a fontosabbakat megemlítem: a legtöbb hallgató egyéni jelzéseket alkalmazott a szövegben azért, hogy a még kérdéses megoldásait jelölje; ezen kívül a célközönség és a könnyebb megértés érdekében szavakat toldottak be, mondatokat választottak szét a szövegben; továbbá szótárhasználatukban a korpuszok alkalmazása gyakori volt, azonban még mindig az egynyelvű szótárak használata dominált, illetve a kockázatkerülés alapú fordítási döntések száma is jelentősnek tekinthető.

Következtetésként megállapítható, hogy fordítási folyamataik nagyobb egységei megegyeztek a hallgatóknak, egyéni különbségek legfőképp az egyes egységekre fordított időben mutatkoztak. A módszertan kapcsán pedig fontos következtetés, hogy ugyan jelentős adatmennyiség gyűlt össze a hallgatók fordítási folyamatáról, nem verbalizáltak mindent a retrospektív hangosan gondolkodás során, így az egyidejű hangosan gondolkodás a későbbiekben több adattal szolgálhat. Az eredmények az elkövetkezendő másfél évben finomíthatók lesznek, hiszen ugyanezen alanyok stratégiáit és nézeteit félévente újra vizsgálom és elemzem.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

KÖZÉPKORTÖRTÉNET SZEKCIÓ
(„C” szekció, szombat 11:50–13:50)

11:50–12:20

Bachus Dóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A nők jogi helyzete az Árpád-kori okleveles anyag tükrében

Laikusok között a mai napig tartja magát az a meggyőződés, hogy a sötét középkorban a nők teljes jogfosztottságban éltek. Először apjuk, később férjük fennhatósága alá kerültek, saját tulajdonnal pedig végképp nem rendelkezhetek. A történész szakma azonban már rég megcáfolta ezt a véleményt: a nőket igenis megillették bizonyos jogok, amelyek létfenntartásukat voltak hivatottak biztosítani. Ilyen női különjog volt a leánynegyed, özvegyi és hajadoni jog, hitbér, jegyajándék, hozomány és az úgynevezett közszerzemény.

Ezekről a különjogokról az évek során számtalan szakirodalom született már a XIX. század végétől egészen napjainkig. Ezek a munkák azonban legtöbb esetben jogtörténeti összefoglalók, amelyek csak röviden tárgyalják a témát – ilyen például Eckhart Ferenc Magyar alkotmány- és jogtörténete is – és a legtöbb esetben Werbőczy István Hármaskönyvét veszik alapul, vagy XIV-XV. századi példákat hoznak fel. Kivételt jelent ez alól Hajnik Imre, aki Magyar alkotmány és jog az Árpádok alatt című munkájában már Árpád-kori okleveles forrásokkal dolgozik, de ő is csak érintőlegesen ír a nőket megillető jogokról. Továbbá vannak olyan szakirodalmi tételek is, amelyek csak egy ügytípusra koncentrálnak, és azt próbálják alaposabban vagy más szempontokból körül járni, de ezek nagy arányban csak a leánynegyedet vizsgálták, és szintén csak későbbi korok forrásait használták fel.

Előadásomban tehát – a korábbi tendenciákkal ellentétben – kifejezetten az Árpád-korra fogok koncentrálni, de nem csak a különjogokat, hanem más aspektusokat is szeretnék megvizsgálni, mint például az adományozás vagy a végrendelkezés ügyeit. Olyan kérdésekre keresem a választ, hogy a női különjogok pontosan hogyan is festhettek királyságunk első három századában, illetve birtokolhattak-e nők saját jogon, végrendelkezhettek-e szabadon birtokaik felett vagy hogy pereskedhettek-e? Kutatásomban a korszak legfontosabb regeszta – és oklevélgyűjteményeit használok fel az eddig kiadott családi levéltárak anyagaival együtt.

12:20–12:50

Rudolf Veronika

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Cseh–magyar–osztrák kapcsolatok 1214 és 1230 között

Az 1214. július 27-én lezajlott bouvines-i csata – mely elsősorban az angol–francia vetélkedés végére pontot tevő eseményként vonult be a köztudatba – döntő fordulatot hozott a Német-római Császárságot és Európa nagy részét addig mozgásban tartó német trónviszályban. II. Frigyes győzelmével véget ért egy a Birodalom fejedelmeinek felértékelődésével és bizonyos esetekben megerősödésével jellemezhető, 1197 óta tartó korszak. Ebben az időszakban került sor a Cseh Királyság felemelkedésére, egy hosszú távú szövetség kialakítására a Magyar Királysággal, valamint az első ellentétek megjelenésére az utóbbival jó viszonyt ápoló Osztrák és Stájer Hercegséggel. A birodalmi belharcok elülése együtt járt az intenzív együttműködés, a közös katonai és diplomáciai akciók megszűnésével, ám ez

korántsem jelentette a három szomszédos ország egymástól való eltávolodását. Sokkal inkább a kapcsolatok átalakulását, a dinasztikus politika, valamint az egymás belügyeibe való beavatkozás előtérbe kerülését figyelhetjük meg.

A magyar középkorkutatás által eddig inkább belpolitikai szempontból vizsgált periódusnak ugyan vannak viszonylag jól feltárt eseményei, mint például II. András magyar király 1217–1218-as keresztes hadjárata vagy éppen Béla ifjabb király és Laszkarisz Mária kényszerű menekülése az Osztrák Hercegségbe az 1220-as években, ám a források ennél jóval több érintkezési pontról tanúskodnak. Előadásomban a korabeli elbeszélő forrásokra, cseh (és morva), magyar, osztrák–stájer, pápai és császári oklevelekre, illetve levelezésekre támaszkodva, kísérlem meg bemutatni a Cseh Királyság és a Magyar Királyság, valamint az Osztrák Hercegség közötti kapcsolatok alakulását 1214 és 1230 között. Ennek során nagy hangsúlyt kívánok helyezni az egyes uralkodóházakat összekötő dinasztikus kapcsolatokra, illetve a szomszédos országok között felmerülő ellentétekre, elsősorban II. András és VI. Lipót osztrák herceg 1225-ös háborújára vagy éppen a (VII.) Henrik római király házasságának nyomán kirobbanó osztrák–cseh ellenséges viszonyra. Ezzel együtt természetesen az egyes országok belpolitikai kríziseinek külpolitikai vonatkozásai sem maradhatnak említés nélkül.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT

12:50–13:20

Varga Virág

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A Péc nemzetség társadalmi-politikai felemelkedése az Árpád-korban

A 13. században, különös tekintettel például a IV. Béla és István ifjabb király közötti országmegosztás évtizedére, újfajta lehetőségeket kaptak a főúri nemzetségek a felemelkedésre. Ekkor emelkedett ki – Szűcs Jenő szavaival élve – „a vidék arisztokráciájának krémje”: a Hahót, Türje, Tomaj és Péc nemzetség. A Péc nemzetség egy olyan honfoglaló ősöktől származtatott, a 13. század második felében felemelkedő főúri nemzetség, amelyet bár nem a klasszikus értelemben vett oligarchacsaládok között tartunk számon, tagjai közül sokan jelentős országos főméltósági és/vagy megyésispáni tisztségeket töltöttek be, valamint hasonlóan dicsőséges politikai pályafutást tudhattak maguk mögött, mint egy-egy tartományuraságot is kiépítő főúr (pl. Péc nembeli György fia Dénes, Péc nembeli Márk fiai Apor és Gergely).

Milyen mozgatórugói lehettek a nemzetség magasra jutásának? Mi választotta el őket attól, hogy oligarchiát építsenek ki, egyáltalán lehettek-e ilyen ambícióik? Hol helyezkedtek el a király és a tartományurak közötti küzdelem erőterében? Milyen kapcsolataik voltak más főúri nemzetségekkel? Előadásomban elsősorban ezen kérdésekre keresem a választ az Árpád-kor utolsó századában és az Anjou-kor elején tevékenykedő jelentősebb Péc nembeli főurak életpályájának rövid bemutatása segítségével. Az egyes politikai pályafutások mellett fontos megvizsgálni azt is, hogy milyen kép rajzolódik ki a nemzetség kezén lévő, a fennmaradt okleveles anyag alapján feltárható birtokok földrajzi elhelyezkedéséről, illetve ezen birtoktömböknek más nemzetségek, oligarchacsaládok földjeihez viszonyított helyzetéről.

A Péc nemzetség története a 19. századi genealógiai kutatások óta (Wertner Mór, Karácsonyi János) nemigen váltotta ki a szakirodalom érdeklődését, így egyéb szempontok (birtoktörténeti, politikatörténeti, társadalomtörténeti) mentén is indokolt kutatást folytatni. A vizsgálat során felhasználtam a fennmaradt királyi okleveleket és az adott főurak országos tisztségviselőként kiadott diplomáit is.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT

13:20–13:50

Kovács Péter

Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium

Jan comes mint Dávid Egy bibliai eredetű szókép a XIV. századi krónikakompozíció 105. fejezetében

A középkori latin nyelvű magyarországi irodalom egyik legfontosabb elbeszélő forrása az úgynevezett „14. századi krónikakompozíció”, amelyet egyik ősnymtatványa alapján „Képes Krónika”-ként is ismerünk. A ma ismert és kiadott krónika bonyolult, többszerzős irodalmi konstrukciónak tekinthető, amelynek legmélyebb rétegét a legrégebbi magyarországi krónika, az ún. ősgesta vagy őskrónika jelenti. E korai szövegrészek datálásának problémája élénken foglalkoztatta a magyar medievista közösség fantáziáját az elmúlt évszázadokban is. Előadásomban a 105. fejezetben található bibliai, antik és középkori irodalmi trópusok mikrofilológiai valamint lexikai-frazeológiai vizsgálatára vállalkozom. A kelet-közép-európai krónikakutatás legújabb kori történetében közhelynek számít, hogy a fennmaradt alkotások számtalan antik és biblikus eredetű szóképet, kifejezést tartalmaznak. Előadásomban egy olyan hasonlattal foglalkozom, amelyet ifj. Horváth János 1954-ben kiadott Árpád-kori latin nyelvű irodalmunk stílusproblémái című akadémiai doktori disszertációjában szóláshasonlatként kezelt, s feltételezése szerint a László király tetteit elmesélő krónikarészben „népies eredetű”, az „egyszerű népi szemléletből” táplálkozik, a „vadász-halász népi életmódra” utal. Nem vonom kétségbe azokat az irodalomtörténeti eredményeket, amelyek a krónikában a szóbeliség nyomaira mutattak rá (például a visszatérő epitheton ornansokra vagy az elbeszélésben megjelenő szimmetriákra hivatkozva). Eredményeim alapján azonban úgy vélem, hogy az itt található egyik, a történet szempontjából is meghatározó hasonlat gyökereit nem a népies eredetű jokulátorepikában kell keresnünk, hanem a biblikus-liturgikus vallási latin nyelv írott emlékei között. A fejezetben felbukkanó Jan soproni ispán alakja a történet motívumai, valamint az egyik legfontosabb szókép (*tamquam lapis limpidissimus vasa fictilia contrivisset* – [úgy törte össze a besenyőket], mint élesre csiszolt kő az agyagedényeket – Bollók János fordítása) alapján a bibliai Dávid királlyal kerül párhuzamba.

BIOLÓGIA SZEKCIÓ

(„A” szekció, szombat 13:15–16:05)

13:15–13:35

Koppány Gergely

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Gyógyszerfejlesztési teszt-kaszád kidolgozása onkogén mutáns KRAS inhibitorok tesztelésére

A KRAS fehérje mutációja a rákos megbetegedések nagyjából egyötödéért felelős, ezek közül egyik legjelentősebb a G12C mutáció, mely a tüdőrákos megbetegedések 11-16% ának okozója.(1) A KRAS molekuláris kapcsolóként működik, GDP kötött állapotban inaktív, GTP kötött formában viszont sejtnövekedésre és sejtosztódásra serkentő jelek továbbítójaként funkcionál. A G12C a mutáns esetében a GTP/GDP-csere gátolt, így a KRAS aktív állapotban marad, ami a sejtek daganatos elváltozását okozza. A mutáns cisztein reaktivitása azonban kihasználható olyan módon, hogy megfelelő inhibitorral kovalens kötést létesítve gátolni lehet a mutáns KRAS aktivitását. A módszer előnye, hogy a gátlás csak a ciszteint tartalmazó mutáns esetében valósul meg, így a gyógyszermolekula a vad típusú fehérje működését nem befolyásolja. Máig nem sikerült találni azonban olyan vegyületet, amely elég hatékony ahhoz, hogy gyógyászatban is alkalmazni lehessen.(2)

A gyógyszerfejlesztési projektek általános sémája, hogy a számítógépes szimulációk alapján kiválasztott molekulák hatását elsőként egyszerű biokémiai teszteken ellenőrzik, a sejtes vagy állatkísérletes vizsgálatok megkezdése előtt. Munkám során előállítottam a mutáns fehérjét és egy olyan nagy áteresztőképességű biokémiai teszt-kaszád optimalizálását végeztem el, amely alkalmas a virtuális szűrés által ígéretesnek ítélt gyógyszerjelölt-molekulák hatásának in vitro vizsgálatára.

Elsőként a molekulák KRAS G12C-hez való kötődésének hatékonyságát teszteljük. Amennyiben a tesztvegyületek kötődnek a fehérjéhez megváltoztatják annak hőstabilitását, amit a fehérje hőindukált kitekérése során keletkező hidrofób felszínekhez kötődni képes jelzőmolekula fluoreszcenciájának változásán keresztül követünk. Az inhibitorokkal kezelt és a kezeletlen fehérje hőstabilitását összehasonlítva csak azokat a molekulákat vizsgáljuk tovább, melyek növelik a stabilitást.

A kaszkád következő lépcsőjében az inhibitorok fehérje működésére gyakorolt hatását teszteljük. Ehhez fluoreszcens nukleotid-analógokat adunk az inhibitor-fehérje komplexekhez, és a fluoreszcencia változásán keresztül követjük a gyógyszerjelöltek nukleotidcserére kifejtett hatását. Ez alapján azon molekulák hatékonyságát fogjuk vizsgálni in vivo sejtes rendszerekben, melyek csökkentik a kicserélődés sebességét.

Elsőként a fent bemutatott kísérleteket már ismert hatású inhibitorokkal optimalizáltuk és validáltuk, a későbbiekben pedig az in silico szűréseken kiválasztott új molekulák hatását fogjuk tesztelni.

13:35–13:55

Simon Márton

Eötvös Loránd Tudományegyetem

S100 fehérjekomplexek specifitás-térképének meghatározása

Az S100 egy közel 20 tagú, egy kivétellel homodimer szerkezetű, lánconként két ún. EF-kéz kalcium kötőhellyel rendelkező gerinces-specifikus fehérjecsalád. Az extra- és az intracelluláris térben is megtalálhatók, s sejten belül a kalcium függő szabályozási folyamatok egyik végrehajtói, azáltal, hogy az ionkötés hatására bekövetkező konformációváltozás következtében fehérje-fehérje kölcsönhatásokat alakítanak ki.

A humán S100 fehérjék komoly patológiás jelentőséggel bírnak, mivel megváltozott termelődésük számos tumorról, gyulladásos és neurodegeneratív betegséggel hozható összefüggésbe. Eddig a klinikai gyakorlatban inkább csak diagnosztikai céllal használták őket, de potenciális terápiás célpontok is lehetnek, amennyiben feltárásra kerül a fehérje-fehérje kölcsönhatásaik szerepe az említett betegségek kialakulásában. A patológiás esetekben az egyes S100 fehérjék megváltozott koncentrációja az izoformák között esetlegesen előforduló funkcionális redundancia miatt fiziológiás körülmények között nem előforduló komplexek kialakulásához vezethet, amelyek ismerete kulcsfontosságú a későbbi inhibitor fejlesztések során. Ezért kutatásom céljaként tűztem ki a munkacsoportunkban eddig még nem vizsgált S100 fehérjék klónozását, rekombináns fehérjeként történő előállításukat és a kölcsönhatásaik kvantitatív jellemzését a fehérjecsalád egy leendő teljes specifitás-térképének meghatározása céljából.

Eddigi munkám során sikeresen klónoztam, expresszáltam és tisztítottam az általam vizsgálni kívánt fehérjéket (továbbá egy újonnan leírt kötőpartner, a FOR20-at). Fluoreszcencia polarizációs méréssel jellemeztem hét kötőpartner (RSK1, MK2, ANXA2, p53, N-ERMAD, C-ERMAD, NMIIA) affinitását az összes S100 izoformához (20x7 fehérjekomplex). Igazoltam in vitro körülmények között, hogy a FOR20 az S100A6 kötőpartner. Megállapítottam, hogy egyrészt az adott partnerrel szembeni affinitásprofil a fehérjecsaládon belül átfedő, másrészt az S100 fehérjék specifitás-térképük alapján alcsoportokba oszthatók, melyek csak részben feleltethetők meg szekvencia analízisen alapuló evolúciós rokonsági viszonyoknak.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

13:55–14:15

Fülöp Máté

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A Tctex-1 fehérje interakciókban betöltött szerepének vizsgálata a TGFβ receptorok példáján

A fehérjék közötti kölcsönhatások összetett és robusztus hálózatot alkotva szabályozzák sejteink és szervezetünk működését. A fehérje-fehérje kölcsönhatások csoportosíthatók a részt vevő fehérjék szerkezete alapján. A fehérje interakciók kevésbé feltérképezett, ám annál nagyobb jelentőségű csoportját alkotják a globuláris szerkezetű fehérje domének és rendezetlen, szerkezet nélküli lineáris fehérjerészek között kialakuló kapcsolatok. Az MTA-ELTE Lendület Bioinformatika Kutatócsoport domének és ezekhez illeszkedő rendezetlen

lineáris fehérjerészek kölcsönhatásait vizsgálja bioinformatikai és kísérletes biokémiai módszerekkel.

A Tctex-1 egy kisméretű globuláris fehérje, mely biológiai funkcióját dimerként tölti be. A dimer Tctex-1 két ekvivalens és párhuzamos kötőárokkaal rendelkezik, ezeken keresztül képes más fehérjékhez kapcsolódni. A kötőárkokba rendezetlen fehérjék rövid szakaszai, úgynevezett lineáris motívumok illenek. Az eddig leírt Tctex-1 kötőpartnerek száma 10-en felüli a konkrét kötőmotívumot eddig csupán három fehérje (DYNC1I1, DYNC1I2 és ARHGEF2) esetén ismerjük.

Az említett DYNC1I1 és DYNC1I2 fehérjék a dinein motor komplex intermedier láncai. A dineineka Tctex-1-et magukba foglaló, sok alegységből felépülő motorfehérjék, melyek a sejten belül mikrotubulusok mentén történő transzportért felelősek. A Tctex-1 dimer lévén képes lehet egyik kötőárkával a dineinhez másik kötőárkával pedig szállítandó fehérjéhez kapcsolódni, így kapocsként működve a motor fehérje és szállítmánya (pl.: az ARHGEF2) között.

A Tctex-1 jelátvitelben betöltött szerepe azonban valószínűleg ennél jóval sokrétűbb. Kimutatott, hogy a Tctex-1 dineintől függetlenül is jelen van a sejtekben, továbbá nem egyértelmű az eddig leírt különféle Tctex-1 kötőpartnerek közötti funkcionális összefüggés. Ismert, hogy a Tctex-1 94-es treoninja in vivo foszforilálódhat és bizonyos kötőpartnerek esetén ez hatással van az interakcióra, más partnereknél a kérdést azonban még nem vizsgálták. Egyes kutatók szerint a Tctex-1 rendelkezik egy kötőárkokon túli további kötőhellyel, mellyel globuláris fehérjefelszínekhez tud kapcsolódni.

A kutatás eredményeként remélhetőleg új Tctex-1 kötőszekvenciákat ismerünk meg, illetve bővebb belátást nyerhetünk a Tctex-1 foszforilációjának szerepére, jobban megismerjük a Tctex-1 kötési mechanizmusát, és közelebb juthatunk a fehérje biológiai szerepének megértéséhez.

14:25–14:45

Lajer Panna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Jótekonny nanofüvek (nanostruktúrált felületek hatása idegszöveti sejtekre)

A számos idegrendszeri betegség, például a Parkinson-kór és az epilepszia kezelésére is használt agyba ültethető implantátumok megfelelő működését gátolja a beültetést követő reaktív gliózis. Ez az elektródát elektromosan és fizikailag is elszigetelő hegszövet kialakulásához vezet, így akadályozva az eszköz hosszú távú hatékony használatát. Ezt a folyamatot befolyásolhatja a felszín topológiai módosítása, a felületen nanométeres mérettartományú, az extracelluláris mátrix, tehát a sejtek természetes környezetének szerkezetét utánzó struktúrák kialakítása. A terápiás felhasználhatóság növelése érdekében olyan anyagok alkalmazása a cél, amelyek az idegsejtek letapadását és nyúlványaik növekedését elősegítik, a fellépő gyulladást pedig mérsékelik.

Munkánk során különböző anyagú (polikristályos, illetve platinával bevont szilícium) és felépítésű (sima, illetve nanostruktúrált) felületek egér primér asztroglia sejtekre és egér embrionális hippocampális primér neuronokra kifejtett hatásait vizsgáltuk. Az asztrogliaik esetében 24 illetve 48 óra, a hippocampális neuronoknál 3 nap után elemeztük a sejtek letapadását, túlélését és nyúlványaik növekedését. Az utóbbit széleskörűen használt biokompatibilis bevonatokkal, poli-L-lizinnel, illetve lamininnel bevont üvegfelületeken megfigyelt morfológiai jellemzőkkel is összehasonlítottuk. Eredményeink szerint az asztrogliaik letapadását a platinával bevont felület elősegítette, míg a nanostruktúráltság

sejtalkjára és a túlélésükre nem volt hatással. Megfigyeltük, hogy a neuronok a fém felületekre közvetlenül nem tapadtak le, csak akkor, ha alattuk glia sejt is jelen volt. A fém felszíneken a biokompatibilis bevonatokhoz képest csak elvétve, de a nanostruktúrált felszínen valamivel gyakrabban figyeltünk meg nyúlványnövekedést.

Vizsgálataink azt mutatják, hogy a glia sejtek kitapadását a nanofelszín nem befolyásolja, ugyanakkor az idegsejt nyúlványai, a neuritok növekedését kismértékben elősegíti. Mivel a vizsgált fém felszínének a neuronok számára kedvezőtlenek, így terápiás sikerük is kérdéses. Ezen eredmények alapján a szövetbarátabb és kedvezőbb mechanikai tulajdonságú biopolimerek használatát tartjuk előnyösebbnek.

14:45–15:05

Szebik Huba

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A BNST GABAerg neuronjainak szerepe a félelmi memória idegrendszeri feldolgozásában

A félelmi válaszok kialakulhatnak veleszületett ingerek hatására, vagy pedig tanult módon, az averzív ingerek idegrendszeri rögzülésével. A félelmi tanulás során elkülöníthető a félelmi memória megszilárdulása (konszolidációja), előhívása és adott esetben a kioltódása (extinkciója) illetve a félelmi válasz más kontextusra történő általánosítása (generalizálódása). A nehezen kioltható félelmi emlényomok rögzülése és általánosítása mögött álló idegrendszeri hálózatok még kevésbé ismertek, ugyanakkor a félelmi tanulás zavarainak (pl. poszttraumás stressz zavar) ezek fontos tünetei. A bed nucleus stria terminalis (BNST) anatómiai kapcsolatai alapján feltételezhetően integratív szerepet tölt be a szorongás és a félelmi válasz kialakulásában mind a rágcsálók, mind az ember esetén. A BNST szerepét a félelmi memória konszolidációjában vizsgáltuk egerekben. A BNST gátló, GABAerg sejtjeit szelektíven gátolva vagy serkentve vizsgáltuk a szorongás-szerű magatartásban, illetve a veleszületett félelmi válaszok kifejeződésében nyílt porond- illetve ragadozó szag elkerülés tesztekben. A BNST stimulációja a nyílt porond centrumának elkerülését, tehát a szorongás-szerű magatartás arányának növekedését okozta, a BNST gátlása pedig a csökkentette a ragadozó szag elkerülését, ami a BNST szerepére utal a veleszületett szorongás keltő ingerekre adott válaszbán. Következőnek a BNST szerepét a félelmi memória megszilárdulásában vizsgáltuk: akusztikus félelmi kondicionálás után a BNST serkentésével. A BNST serkentése a félelmi memória kioltódását gyengítette, és megváltozott kontextusban a félelmi memória előhívását erősítette anélkül, hogy az eredeti kontextusban a félelmi memória előhívását befolyásolta volna, ami a félelmi memória generalizálódására utal. Ezek alapján tehát a BNST a félelmi memória kialakításában vesz részt, azonban szerepe a memória megszilárdulása után összetett. Eredményeink alapján a BNST aktivitása önmagában hozzájárulhat különböző szorongásos zavarok kialakításához és vulnerabilitásához.

15:05–15:25

Pejtsik Diána

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Korai szociális izoláció hatása a juvenilis magatartási fenotípusra zebradánió modellben

A korai, fejlődéstani szempontból érzékeny életszakaszokban az embert ért környezeti stresszhatások komoly kockázati tényezőt jelenthetnek egyes neuropszichiátriai zavarok kialakulásában. E jelenség hátterében álló mechanizmusokat állatmodellek segítségével vizsgálhatjuk, ideértve a klasszikus rágsáló modelleket és az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő zebradánió (*Danio rerio*) modelleket is.

Szenzitív periódus ember esetében a gyermekkor, rágsálóknál pedig az első néhány hét. Rágsáló modellben ezt a periódust alkalmazzák a gyermekkori stressz hosszútávú hatásainak modellezésére, azonban zebradánió modellben még nincs leírva egy olyan karakterizált, kritikus fejlődési periódus, mely alkalmas lenne a korai környezeti stresszhatások későbbi viselkedésre gyakorolt hatásainak modellezésére.

Munkánk során a korai szociális izoláció élettani és viselkedésre gyakorolt hatásait vizsgáltuk zebradánió modellben. Kimutattuk, hogy az állatok fejlődésének első hónapjában bekövetkezik egy magatartási metamorfózis, amely megnövekedett viselkedési plaszticitással jár együtt, és meghatározó a későbbi magatartási fenotípus kialakulásának szempontjából.

Az ebben a kritikus időszakban alkalmazott szociális izoláció megakadályozza az egészséges felnőtt elkerülési magatartásformák kialakulását és alacsony alapi, valamint megnövekedett stressz-indukált szerotoninválaszt hoz létre. Immunhisztokémiai vizsgálataink rámutattak, hogy a felerősödött szerotoninválasz a megváltozott magatartásformák irányításáért felelős agyi régiókra specifikus.

Végül bemutattuk, hogy a fent említett izoláció-okozta élettani és viselkedésbeli változások kivédhetők az 5-HT_{1A} szerotonerg receptoron ható klinikai szorongásoldó ágenssel, a buspironnal történő egyszeri kezeléssel, mely a szociálisan tartott állatokra nem volt hatással. Ezen eredményeink alapján a zebradánió modell alkalmas lehet a szociális depriváció-indukálta mentális zavarok agyi hátterének modellezésére, illetve új klinikai intervenciók kifejlesztésére.

15:25–15:45

Jordán Lilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bolyai Kollégium

Oxidatív stressz az egyedi minőség hátterében

Más gerincesekhez hasonlóan a gyíkok is képesek színezetükkel információt közölni magukról fajtársaik számára – a színezet intenzitása az egyed minőségét jelezheti. Ahhoz, hogy egy jelzés hiteles lehessen, szükséges, hogy létrehozása, fenntartása költséges legyen a viselője számára, így intenzívebb, nagyobb stb. dísz csak a jobb minőségű egyedek fejleszthetnek, hiszen ők azok, akik az ezzel járó nagyobb költségeket fedezni képesek.

Az egyedi minőséget a színezettel összekötő élettani háttér még kevésbé ismert. Az egyik ilyen kapocs lehet az oxidatív stressz jelensége.

Az oxidatív stressz egy, a szervezet számára kedvezőtlen állapot. Kialakulásáért a túlsúlyba kerülő reaktív, oxidatív hatású gyökök felelősek, melyek károsíthatják a szervezet makromolekuláit, például a színezetet kialakító pigmenteket vagy struktúrákat. A környezeti hőmérséklet erősen kihat a gyíkok anyagcseréjének intenzitására, így befolyásolja a metabolikus folyamatok során keletkező oxidatív gyökök mennyiségét. Azok az egyedek, akik

hasonló hőmérsékleti körülmények között kevesebb reaktív gyököt termelnek, vagy azokat hatékonyabban semlegesítik, kisebb oxidatív kárt szenvednek el, és így intenzívebb színezetet fejleszthetnek.

Két, eltérő hőmérsékleti környezetben élő gyíkfaj (*Iberolacerta cyreni*, *Psammmodromus algirus*) hímjeinek vizsgálata során arra kerestem a választ, hogy valóban mutat-e összefüggést az oxidatív stressz a színezettel, illetve, hogy kimutatható-e valamilyen különbség a két faj között az oxidatív stressz tekintetében, amely az élőhelyeik eltérő hőmérsékleti adottságaira vezethető vissza. Ehhez a nászszínezet intenzitása és kísérletesen manipulált hőmérsékleteken a vérben lévő reaktív oxigéngyökök szintje között kerestem kapcsolatot.

A nagyobb oxidatív kárt elszenvedő egyedek színezete mindkét fajnál fakóbb volt, vagyis elképzelhető, hogy az oxidatív stressz is fontos kialakító eleme a jelzések őszinteségének. A két rokon faj – feltehetően az eltérő hőmérsékleti környezet miatt – eltérő stratégiát mutat az oxidatív stresszhez való alkalmazkodás tekintetében. A kiegyensúlyozottabb hőmérsékleti környezetben élő faj esetében az élénkebb színezetű egyedeket alacsonyabb maximális oxidatív kár érte. A sztochasztikusan változó hőmérsékleti környezetben élő fajnál a színezet az effektív oxidatív kárt eredményező hőmérsékleti tartomány méretével függött össze – az intenzívebb színezetű egyedek szűkebb hőmérsékleti tartományban szenvedték el a maximális oxidatív kár min. 80%-át.

15:45–16:05

Takács Kristóf

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Amyloid_PIT: Egy új amiloid szegmens azonosító program bemutatása

Az amiloidok mint speciális proteinszerkezetek vizsgálata az utóbbi években a bioinformatikai kutatások középpontjába került, elsősorban a szervezetben való fokozott mértékű megjelenésük és a különböző neurodegeneratív betegségek (pl. Alzheimer-kór, Huntington-kór stb.) kialakulása között feltételezhető kapcsolatok miatt. Ugyanakkor a PDB fehérje-adatbázisban található amiloidok azonosítására használt legtöbb bioinformatikai program futása során általában megfigyelhető az alábbi két probléma közül legalább az egyik:

- 1) Az adott program csupán teljes amiloidstruktúrák megtalálására képes, emiatt azok a PDB-beli fájlok sem kerülnek be az outputjukba, amelyekben az adott protein jelentős része amiloidra emlékeztet, még akkor sem, ha a szerkezetnek csupán egy viszonylag kis része nem amiloidszerű;
- 2) Az egyes PDB-fájlok annotációja és egyéb nem kvantitatív adatok (pl. kulcsszavak, egyéb prekursorok) is felhasználásra kerülnek a keresési eljárás során.

Kutatócsoportunk (Protein Information Technology Group, ELTE) friss programfejlesztésében megpróbáltuk elkerülni a fenti problémákat: Stankovic et al. (2016) cikkére alapozva létrehoztunk egy új algoritmust, amelynek célja, hogy az input protein minden elég hosszú amiloidszerű szegmensét megtalálja, kizárólag a fehérje háromdimenziós szerkezetének α -szénatomjainak adatait használva, egyúttal a szöveges adatokat a lehető legnagyobb mértékben elkerülve.

Az új algoritmus segítségével és néhány tesztelt input paraméter beállításával a PDB kb. 130 ezer db-os állományának csupán 534 fájlja alkotja a programunk jelenlegi outputját, amely fehérjék úgy tekinthetők, hogy megfelelően hosszú amiloidszerű szegmensekkel

rendelkeznek. Ezáltal a program megfelelően alkalmazható olyan proteinek keresésére, amelyeknek geometriai és egyéb jellemzőik alapján amiloiddá kellett volna válniuk, viszont valamilyen ok miatt mégsem váltak azzá, és amelyeket így a gyógyszerfejlesztésben kiemelt érdeklődés övezhet.

Előadásomban az új program „evolúcióján” (azaz annak munkaváltozatain) kívül az aktuális változat felépítését és a jelenleg alkalmazott parametrizációt is ismertetem. A program továbbfejlesztésének szükségességét minden lépésnél szemléltető ábrákkal támasztom alá, így eljutva a weboldalunkon (pitgroup.org/amyloid) is használt legfrissebb verzióig.

NYELVTUDOMÁNY SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Kugler Nóra

(„B” szekció, szombat 13:15–15:45)

13:15–13:45

Havasi Zsuzsanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Periratok a szerkesztői munka tükrében

Középmagyar kori periratainkra jellemző, hogy bár a nyelvtudomány az előbeszédet tükröző forrásokként tekint rájuk, kérdéses, hogy a megjelenő nyelvi adatok mennyiben a tárgyalótermi diskurzus során elhangzottak pontos rögzítése, illetve mennyiben a jegyzői kiemelés, átfogalmazás, áttétel megtestesítői. További probléma lehet a perek esetében a szerkesztői válogatás, kiemelések kérdése, amelyek következtében a nyelvészeti vizsgálatok is egy elsősorban (jog)történeti-néprajzi fókusszal szerkesztett anyaggal dolgozhatnak.

Vizsgálódásom során ezeket a háttérproblémákat teszem központi kérdéssé, és vázolom középmagyar úriszéki perirataink egy olyan feldolgozási formáját, amely fokozottan számol a jegyző és a szerkesztők munkájával. Ezáltal az eddigi, előbeszédszerűséget kiemelő megközelítéstől eltávolodva egy olyan megközelítést ajánlok, amely a periratokat a jegyző, a szerkesztők és a mai olvasó kommunikációjaként értelmezi. Kiemelem, hogy a jegyző-mai olvasó kommunikáció a szerkesztők közvetítésével jön létre, fontos eleme a befogadást segítő magyarázatok, összefoglalók beiktatása. A munka elméleti keretét a történeti szociopragmatikai szemlélet mellett a kritikai diskurzuselemzés adja, a diskurzusok átörökítését, a társadalomra tett hatást a jegyző szerkesztőkre tett hatásával állítom párhuzamba, amelyet szerkesztői összefoglalókon, regesztákon keresztül érek el. Emellett megkísérlem leleplezni a jegyző által a szerkesztőig örökített társadalmi kontextusokat házaspárok női vádlottjainak kezelését kiemelve.

Kutatásom kérdésfelvetése tehát, hogy a jegyzők nyelvhasználatukkal koruk hatalmi viszonyokat képesek-e átadni a modern szerkesztőknek, vagy pedig a szerkesztési munkálatok során – részben összhangban, de más fókusszal a szerkesztők deklarált kritikai nézőpontjával – sikerül-e leleplezniük a diskurzusok mögötti hatalmi viszonyokat. További célom a genderhez kapcsolódó anomáliák feltárása az anyagban. Így alkalmazott nyelvészeti szempontból érdekes a vizsgálódás a forráskiadások jegyzeteinek, összeállításának kérdéskörében is, rámutat arra, hogy a szerkesztők szövegei milyen mértékben tükrözhetik a történeti viszonyok társadalmi és diszkurzív gyakorlatát.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17- 2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT

13:45–14:15

Ballagó Júlia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Társas viszonyok deiktikus megjelenítése egy korai grammatikában

A társas megismerő tevékenységként értelmezett nyelv történetisége úgy fogható fel mint a dinamikus jelentésképzés alakulásfolyamata, amelyet a tapasztalati térnek, a diskurzusok résztvevőinek, illetve a kommunikációs igényeknek a történeti változása motivál (vö. Csontos

2013, Jucker 2014). Előadásom célja, hogy egy esettanulmányon keresztül bemutassam, hogy a funkcionális pragmatikai szemlélet történeti szövegek elemzésében is érvényesíthető. Kutatási kérdésem, hogy a történeti szöveg hogyan értelmezhető dinamikus konstruálásként: céloom feltárni, hogy egy korai grammatika szerzője milyen társas deiktikus műveletek segítségével konstruálja meg az olvasóhoz fűződő viszonyát, illetve attitűdjét. A kvalitatív elemzéshez Szőnyi Nagy István 1695-ben írt Magyar Oskola című grammatikatanítási-módszertani munkáját használom fel, amely Toldy Ferenc Corpus Grammaticorum (1866) című gyűjteményes kötetében maradt fenn.

A vizsgálat kiindulópontja egyrészt az, hogy az írott, hagyományosan monologikusnak tekintett szövegek is diszkurzív jellegűek abban az értelemben, hogy ezeknek a szövegeknek a létrehozása is feltételezi a megértés választát (Bahtyin 1988). Másik elméleti alapvetésem, hogy a társas viszonyok és attitűdök – esetünkben a módszertani tankönyv szerzőjének az olvasóhoz való viszonyulása – nem előre adott tényezők, hanem a szöveg létrehozásakor diszkurzív konstruálási műveletek által jönnek létre (Tolcsvai Nagy 2013: 129–168).

Kutatásom középpontjában a személy- és attitűddeixis prototipikus kifejezőeszközei állnak: azok a személyes névmások, személyjelölő inflexiók morfémák, illetve megszólítóformák, amelyek a diskurzus résztvevőinek referenciális azonosítását (Tátrai 2017) teszik lehetővé. Kvalitatív elemzési módszerem lényege, hogy ezeket a kifejezéseket tettem kereshetővé saját jelölési rendszerem segítségével, így értelmezhetővé váltak a társas deixis kifejezőeszközei, amelyek több esetben a metapragmatikai tudatosság jelzéseként is funkcionálnak.

Előadásomban először a szerző deiktikus önreprezentációját tárom fel, amely ráirányítva a figyelmet arra, hogy az énjelölés, a saját pozíció kijelölése által a szöveg létrehozója az olvasóhoz való társas viszonyulását is kifejezésre juttatja. Ezt követően a befogadó, azaz olvasó deiktikus megjelenítésének mintázatait mutatom be, amelyre jellemző, hogy bizonyos kommunikatív cselekvések esetében szinte mindig második személyű személyjelölés történt, míg más beszédaktusok (pl. az utasítások) esetében kifejezetten a személyhez nem lehorgonyzó igei és főnévi alakok használatával él a szöveg írója. Végül a többes szám első személyű deiktikus kifejezések funkciójáról elmondható, hogy ezek legtöbbször egyfajta empatikus attitűd kifejezésére szolgálnak.

Vizsgálatom egyrészt rámutat arra, hogy az oktatáshoz kapcsolódó műfajok a múlt vonatkozásában is előtérbe helyezik a befogadót, illetve az ő megértő tevékenységét. Másrészt az esettanulmány példaként szolgál arra is, hogy a funkcionális pragmatikai szemlélet a történeti szövegek értelmezéséhez is jól alkalmazható kiindulópontot ad.

14:15–14:45

Bajzát Tímea Borbála

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

„Ha megfogalmazni sem tudod...”- A tud + főnévi igenév kompozitumszerkezet szórendi mintázatai

A magyar segédige + igenév szerkezet folyamatot jelöl, energiával kapcsolatos interakciót fejez ki két sematikus résztvevő között szekvenciális letapogatással. A konstrukcióban profilmeghatározó a segédige, de a komponensszerkezetek együttesen dolgoznak ki új szemantikai tartalmat (Tolcsvai Nagy 2013), kijelölése a profilmeghatározónak technikai eljárás (Tolcsvai Nagy 2015). Érdekes tehát kísérletet tenni arra, hogy a segédigés kompozitumszerkezetek szórendi mintázatait vizsgálva gondoljuk újra a profilmeghatározás problematikáját. Jelen kutatás célja az, hogy a tud + főnévi igenév kompozitumon belül

létrejövő szórendi mintázatokat funkcionális kognitív keretben a viszonyhálózati mondatmodell (Imrényi 2017) alkalmazásával feltárja és elemozze.

A vizsgálat hipotézise, hogy a tud + főnévi igenév kompozitumszerkezet pozitív kiterjesztő szórendi mintázataiban (Imrényi 2017) a tud és a főnévi igenév pozíciója felcserélhető, a beszélő valamilyen motiváció következtében dönt a konstruálási sorrendről.

Az elemzést az MNSz adatbázisából vételezett, 100 mondatos mintán végeztem el. A 100-ból 4 adat nem megfelelő, a tud nem segédigeeként szerepel bennük. Ezért az arányok számítása 96 darab mondatból történt. Az esettanulmány eredményei alapján a 96-ból 57 esetben felülíródik a magmondat, egyenes szórendi mintázat valósul meg, ahogyan a viszonyhálózati mondatmodell alapján várható. Semleges, állító, kijelentő mondatok közül 16 mondatban fordul elő igekötős konstrukció, ezekben a segédige beférkőző pozícióba kerül. Kiterjesztésnél (Imrényi 2017) vegyes szórendi mintázatokat mutatott ki a vizsgálat, 15 kiterjesztő szerkezetben 4 igekötős konstrukcióból 2 esetben beférkőzés, 2 esetben pedig egyenes szórendi megvalósulás prezentálódik. Tud-kezdet a kiterjesztő műveletekben hatszor fordul elő, főnévi igenév pedig 2 kompozitum elején áll. Semleges magmondatoknál kilenc tud-kezdetű, -ni alakos kezdetre pedig két mondatot szűrt ki a vizsgálat.

Az esettanulmányban a kutatás hipotézise beigazolódott, a nyelvhasználóknak a kiterjesztő műveleteknél többféle konstruálási alternatívára van lehetőségük; a tud + főnévi igenév kompozitum szórendi mintázatai változatosak. Későbbiekben indokoltnak látom a szórendi mintázat vizsgálatát más segédige kompozitumokra is kiterjeszteni.

14:45–15:15

Szlávich Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Ágenstestesülés a tetszikelő konstrukciókban

Előadásom témája a tetszikelés különböző konstrukciói a funkcionális kognitív grammatika elméleti keretén belül, felhasználva a szociolingvisztika módszereit is.

Három különböző tetszikelő típust vizsgálók: az első a személytelen szerkezet, amely általánosságban a legelfogadottabb, ezt defaultként értelmezem: *_Le tetszik ülni?_* Ennek a típusnak van még két variánsa, amelyben megfigyelhető az ágenstestesülés jelensége: ezeknek a használata azonban annyira szűk körű és marginális, hogy bizonyos nyelvváltozatoknak egyáltalán nem részei, így egyeseknek teljesen idegennek hat. Az első a datívuszos variáns: *_A néninek le tetszik ülni(e)?_*, ahol az ágens részeshatározóként jelenik meg, a szerkezetben a tetszik ige főigei jellege érvényesül. A másik pedig a nominatívuszos variáns: *_A néni le tetszik ülni?_* típus, ahol az ágens alanyként konstruálódik meg. Ez utóbbi konstrukciótípust összehasonlítom azokkal a magázó formulákkal, amelyekben szintén alanyként jelenik meg a megszólított: *_A néni leül?_*

Az előadásomban amellet is érvelek, hogy az alanyos konstrukciókban a megszólított már alanyként elemzendő, nem pedig a megszólítás (*_Néni, leül?_*) indirekt variációjaként. Szinkrón leíró nyelvészeti aspektusból azonban nincs mód arra, hogy megállapítható legyen, mikor indirekt megszólítás, mikor alany – ehhez történeti adatok szükségesek, de akkor sem állapítható meg a mai helyzetben a grammatikalizálódás mértéke. Ezáltal csak a konstrukcióban betöltött szerepe alapján lehet osztályozni az elemet, ami pedig alanyként értelmezhető – a kérdőíves vizsgálat erre is kiterjedt.

Az előadásban kísérletet teszek az alternatív konstruálási módok létrejöttének motivációinak a feltárása, ehhez funkcionális kognitív grammatika módszereit alkalmazom. A jelenség szociolingvisztikai elemzéséhez a kérdőíves attitűdvizsgálatom eredményeit

használok. A többszemponútú kérdőívben az eleve stigmatizálnak tekinthető tetszikelést és az alternatív konstruálási módok elfogadottságát mértem, méghozzá különféle szituációkban, a hangsúlyt a megnyilatkozó és a megszólított hierachikus viszonyára helyezve (státusz-, kor- és nembeli különbségek).

15:15–15:45

Roskó Mira

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Metaforikus összetételek értelmezési stratégiái

Előadásom célja a kérdőíves kutatásom bemutatása, amely a nem kompozicionális, ezen belül metaforikusnak tekinthető alkalmi összetételek értelmezési stratégiájának feltárására irányult. A vizsgálatot két lépcsőben végeztem; első körben egy rövid kérdőív segítségével arra kértem az adatközlőket, hogy értelmezzenek négy, általam létrehozott összetett szót (kolibriakarat, tulipánharag, gyapjújövő, gyufasóvárgás), és minél pontosabban indokolják értelmezésüket. Ezek után annak érdekében, hogy valamelyest mérhetőbb adatokat kapjak, az itt kapott értelmezéseket alapul véve egy következő kérdőívben egy másik csoportnak arra a kérdésre kellett válaszolnia, hogy két általam megadott mondat közül melyikben tudnák könnyebben elképzelni a fenti összetételeket, majd a választásuk indoklását kértem – itt természetesen azt is érdemes megfigyelni, hogy a rövid és nem túl informatív kontextus hogyan segíti és esetleg hogyan befolyásolja az értelmezést. A fő kérdésem egyrészt az volt, hogy a befogadó mire támaszkodhat, miközben első körben kontextus nélkül próbálja értelmezni ezeket a sosem látott összetett szavakat, másrészt pedig az, hogy miben tér el a metaforikus összetételek értelmezése az egyéb metaforikus szerkezetekétől. Hiszen a legtöbb metaforafelismerést és -értelmezést vizsgáló kísérlet azonosító predikatív szerkezetekre irányult, melyek esetében sokkal inkább fennáll a metaforikus és tulajdonképpeni jelentés közötti kétértelműség, mivel a predikatív szerkezet sémája önmagában nem implikál metaforikus értelmezést. Ezenkívül érdekelt az is, hogy az általam létrehozott szavak jelentésstruktúráját fel lehet-e tární csupán a metaforaelmélet segítségével, vagy sikeres elemzésükhöz és ábrázolásukhoz szükség van a blend fogalmára is. Az előadásom során első körben röviden áttekintem a metaforikus összetételekkel kapcsolatos legfontosabb fogalmakat és tudnivalókat, kitérek arra, hogy a kognitív nyelvészet módszereivel miért tekinthetők elemezhetőnek az ún. kreatív összetételek, illetve néhány metaforafelismeréssel kapcsolatos munkára (pl. a Giora nevéhez fűződő fokozati kiugróság elméletére) ezután rátérek a kapott válaszok ismertetésére és elemzésére.

KORAÚJKORI ÉS ÚJKORI TÖRTÉNELEM SEKCIÓ
(„C” szekció, szombat 14:45–16:45)

14:45–15:15

Virág Csilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Énekmondók a kora újkorban?

Az énekmondók a középkori Angliában a szórakoztatás egyik alapvető formáját jelentették. A nemesi, uralkodói udvarokban történő alkalmazásukról számos forrással rendelkezünk, jelenlétüket elismeri a szakirodalom. A kora újkori énekmondókról ugyanakkor ez nem mondható el. Gyakori feltételezés, hogy a nyomtatás megjelenésével és elterjedtével az énekmondók háttérbe szorultak, szolgálataik feleslegessé váltak, helyüket a specializálódott zenészek és színészek vették át.

Ez a feltételezés azonban minden bizonnyal téves. A nyomtatás nem lehetetlenítette el az énekmondókat, sőt, az olcsó nyomtatványok és az oralitás, így az énekmondók is szoros egymásra utaltságban működtek. Az azonban tagadhatatlan, hogy a 16. század vége felé haladva egyre kevesebb alkalommal találkozunk a forrásokban az általam magyarul énekmondónak nevezett minstrel kifejezéssel, a 17. századra pedig szinte teljesen eltűnik a megnevezés. Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy maga a tényleges tevékenység is eltűnt volna, sokkal inkább egy terminológiai változásról beszélhetünk. A források alapján megfigyelhető, hogy a minstrel kifejezést felváltja a musician, amely azonban nem jelenti szükségszerűen a tevékenységi kör megváltozását is, ahogy az a kifizetések időpontjai és összege alapján megállapítható. Sokkal inkább egy a csavargók elleni törvények hatására bekövetkezett megnevezésbeli változásról beszélhetünk, mely a tevékenységi kört és a patronálási rendszert minden bizonnyal érintetlenül hagyta.

Mégis a szakirodalom könnyen ignorálja a kora újkori énekmondók működésének lehetőségét. Előadásomban így arra szeretnék kitérni, hogy milyen nehézségek merülnek fel a szórakoztatók ezen csoportjának vizsgálata kapcsán, milyen terminológiai problémákba ütközhet a kutató és egyáltalán milyen forrásokra hagyatkozhat, ha ezt az illékony csoportot, a kora újkori angol énekmondók csoportját kívánja rekonstruálni. A megnevezésbeli változást is figyelembe véve igyekszem bemutatni olyan mintákat, melyek a tevékenység, illetve a köré épülő patronálási rendszer fennmaradását igazolják.

15:15–15:45

Rácz Balázs Viktor

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A "jámbor fejedelem"

Bár Rhédei Ferenc csak rövid ideig (1657 november - 1658 január) volt Erdély fejedelme, személye és munkássága sok egyéb tekintetben is érdemes a vizsgálatra. Ennek ellenére sem róla, sem családjáról nem született még időtállóan használható monográfia vagy tanulmány. A meglévő szakirodalom sem egységes ugyanakkor sok tekintetben, így az előadás célja az ellentmondások tisztázása és az életútja új adatokkal való kiegészítése.

Pontosításra szorultak olyan információk, mint születésének és halálának időpontja, az általa viselt tisztségek és a fejedelemségről való lemondáshoz vezető út kronológiája. Új

szemszögből vizsgálható meg alakja a választási conditioinak vizsgálatával, amely fejedelemségének talán legmaradandóbb terméke. Ezek a feltételek ugyanis mintául szolgáltak a későbbi erdélyi fejedelmek megválasztásakor.

Ezenkívül újonnan feltárt vagy Rhédei személyének vizsgálatakor eddig fel nem használt források kutatásba való bevonása tovább színesítheti a róla kialakult képet. A "jámbor fejedelem" közéleti működésére vonatkozóan Az Erdélyi Országgyűlési Emlékek Teleki Mihály és II. Rákóczi György levelezése mellett Bethlen János, Georg Krauss és Petrisevits-Horvát Kozma írásai szolgáltak izgalmas adalékokkal. Művelődés pártoló tevékenységét halotti beszédéből és Báthori G. Mihály neki ajánlott "Hangos trombita ..." című művéből ismerhetjük meg közelebbről. Szintén ezekről illetve birtokigazgatásáról és kapcsolati hálójáról a kisérei Rhédei család levéltárának anyaga nyújt információt.

Rhédei a források alapján olyan személyiségnek tűnik, aki közéleti pályája során Erdély sorsát szem előtt tartva próbált meg cselekedni, ugyanakkor ha csak tehette kerülte a konfliktust és a viszályt. Lehetőségeihez mérten fejedelmi hatalmáról lemondva, birtokára visszavonulva fejedelmi tanácsosként és főispánként is igyekezett elősegíteni Erdély békés fejlődését, például nevelés - és művelődéspártoló munkájával. A történeti kutatás számára választási conditioi, kormányzattörténeti, jótékonykodásai pedig művelődéstörténeti szempontból tehetik őt érdekes elemzés tárgyává. Tevékenysége a politikátörténeti vizsgálódáskor sem hanyagolható el, többek között II. Rákóczi György lengyelországi hadjáratok, valamint utána fejedelemtént, és még később a Zólyomi-nota idején játszott szerepéért sem.

15:45–16:15

Muraközy Virág

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Napóleon magyarországi megítélésének feltérképezése a Kazinczy-levelezés tükrében

Előadásomban Napóleon magyarországi megítélését fogom vizsgálni a XIX. század elején a Kazinczy-levelezés tükrében. Az ország és a francia császár viszonya politikai szempontból jól feldolgozott a szakirodalomban, tudjuk, hogy az országgyűlés végig kitartott az udvar mellett Napóleonnal szemben, a magyar bonapartisták száma igen csekély volt és nem alakult ki közöttük együttműködés egy esetleges Habsburg-ellenes felkelés támogatása érdekében. Azonban kevés kísérlet történt ezidáig annak feltárására, hogy miként tekintett rá a korban a magyar véleményformáló elit, annak ellenére, hogy már életében mítoszok övezték a személyét, számtalan rágalmazó és dicsőítő propaganda irat látott róla napvilágot és születtek hozzá szóló irodalmi alkotások Magyarországon is.

Kutatásom középpontjában Kazinczy Ferenc áll, akinek Napóleon-képe csak látszólag idomult a korban általános tendenciákhoz. Napóleon felemelkedésétől kezdve csodálattal szemlélte őt, ám ennek a rajongásnak nem volt politikai célzata. Érdeklődése a császár személye körül forgott, jellemvonásainak minél pontosabb megismerésére törekedett. Kulcsfontosságúnak tartom, hogy Kazinczy Napóleonnál felépített képét nem torzította el a háborús helyzet eszkalálódása. Míg a nemesség egyes tagjainak véleménye változott minden békekötéssel, minden vesztes csatával, addig ő lehetőleg objektív nézőpontból igyekezett szemlélni az eseményeket, még ha tudta is, hogy ez nem lehetséges teljesen. Napóleon-képének két döntő mozzanata a nagyság és a jóság, az előbbit a francia császár tetteiből kifolyólag elvitathatatlanul tartotta, utóbbi esetében elismerte, hogy a kérdés nem egyértelmű, ám őt meggyőzték nemes erkölcsre valló tettei és belpolitikájának sikere valamint szellemisége. Úgy gondolom Kazinczy álláspontjának mélyebb analizálása illetve ennek összevetése mások véleményével – legyen szó akár barátjáról Dessewffy Józsefről, vagy a bonapartista Berzeviczy

Gergelyről – segíthet állást foglalni abban a kérdésben, hogy létezett-e a korban Napóleon-kultusz, és ha igen milyen jellegű volt.

Kutatásom során elsősorban Poór János és H. Balázs Éva munkáit, a levelezést illetően pedig Váczy János szövegkiadásait használtam fel.

16:15–16:45

Pap Lázár

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A törvényenkívüliség kultusza átalakuló társadalmakban: Rózsa Sándor és Jesse James

Előadásom középpontjában két személy áll: Rózsa Sándor és Jesse James. Kettejük életútja meglepően sok hasonlóságot mutat annak ellenére, hogy az előbbi Magyarországon, az utóbbi pedig az Amerikai Egyesült Államokban élt.

Közös bennük, hogy mindketten harcoltak egy, az országuk területén zajló háborúban, és egyikőjük sem a reguláris hadseregben szolgált. Rózsa Sándor az 1848/49-es szabadságharcban vezetett egy szabads csapatot, Jesse James pedig az amerikai polgárháborúban egy konföderációt támogató gerillacsapat tagja volt testvéreivel. Fontos különbség, hogy Rózsa Sándor már a szabadságharc előtt is híres betyárnak számított, a harmincnégy évvel később született Jesse James viszont csak a polgárháború után, az 1860-as évek második felében vált ismert bűnözővé. Életútjukból fontos kiemelni, hogy az adott háborúban a vesztes oldalon harcoltak, a vereséget követően pedig mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind pedig Magyarországon egy erős kormányzati központosítás és modernizálás következett. A központi hatalom leért a legalsóbb szintekre is, a vidéken élő átlagemberek is egyre jobban megtapasztalták az állam jelenlétét a mindennapokban. Ilyen körülmények között vált mindkét – a társadalomba beilleszkedni képtelen – törvényen kívüli népmesei hőssé. Ennek mindkettejük esetében kézzel fogható bizonyítékai vannak, mint például a róluk szóló újságcikkek, vagy az életükkel foglalkozó ponyvairodalom. A társadalom szemében betöltött szimbolikus szerepüket mutatja, hogy kultuszuk haláluk után is tovább élt. Rózsa Sándor koponyája a mai napig ki van állítva, Jesse James gyilkosa, Robert Ford, pedig a gyilkossággal szerzett hírnévből próbált megélni: színdarabban adta elő testvéreivel a gyilkosságot.

Rózsa Sándor 1869-es letartóztatása a betyárvilág alkonyát, míg Jesse James feltűnése az 1860-as évek második felében a „profí bűnözés” korszakának kezdetét jelentette; egy modernebb társadalom születésével párhuzamosan a bűnözés is professzionalizálódott.

Előadásomban arra keresem a választ, hogy miért és hogyan született meg az amerikai és a magyar társadalomban az igény arra, hogy köztörvényes bűnözőkből hőst kreáljon. Az előadás során a történelmi háttér összehasonlítására és a kultusz kialakulására fogok koncentrálni. Ehhez kiváló eszköz a két életút párhuzamba állítása, amely rávilágít az amerikai és magyar társadalom meglepő hasonlóságaira.

HUMÁN NEVELÉSTUDOMÁNY SZEKCIÓ
(„B” szekció, szombat 16:00–18:00)

16:00–16:30

Bali Cintia

Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium

Interaktív könyvek az óvodában - A kiskakas gyémánt félkrajcárja című interaktív mesekönyv felidézésre gyakorolt hatásának empirikus vizsgálata

Az információs és kommunikációtechnikai eszközök (IKT) fokozatos térnyerésével, egyre növekszik az igény ezen eszközök tudományos megismerésére. A jelen kutatás az interaktív mesekönyvek 5-6 éves gyermekek emlékezeti teljesítményére gyakorolt hatását vizsgálta. A korábbi kutatási eredményeket, valamint a multimédia tanulás kognitív elméletét és a duális kódolás elméletét összevetve azt feltételeztük, hogy a különböző történeteket a multimédiás elemeken keresztül közvetítő interaktív könyvek jótékony hatással lesznek a gyermekek teljesítményére, mind a szabad felidézés, mind pedig az irányított felidézés során.

A vizsgálat független mintás elrendezésben zajlott. A vizsgálatcsoport tagjai az interaktív könyvön keresztül ismerték meg a történetet, míg a kontroll csoport tagjai a hagyományos módon. A vizsgálatot követően arra kértem a résztvevőket, hogy mesélgék el, miről szólt a történet, illetve feltettem kilenc további kérdést a mese cselekményével kapcsolatban. A vizsgálatot három hét múlva megismételtük. A második adatfelvétel során a gyermekeknek ismét fel kellett idézniük, hogy miről szólt a történet, majd válaszolniuk kellett az előzőleg is feltett kilenc kérdésre. Emellett felvettem velük a hallási mondatterjedelem tesztet is a munkamemória-kapacitásuk felmérése végett. Hipotézisünk csak részben igazolódott. Az irányított felidézés során kapott adatok azt mutatták, hogy a vizsgálatcsoport felidézése ebben az esetben eredményesebb volt, míg a szabad felidézés tekintetében nem mutatkozott statisztikailag jelentős különbség a csoportok között. A kovarianciaanalízis eredményei alapján a munkamemória fejlettsége nem befolyásolta a gyermekek teljesítményét.

Mindebből arra következtethetünk, hogy az interaktív mesekönyvek multimediális jellegükből fakadóan, akár hosszútávon is eredményesebbé tehetik a felidézést, ez pedig felveti ezen alkalmazások oktatásicéllal történő felhasználásának lehetőségét is.

Kulcsszavak: IKT-eszközök, interaktív könyv, irányított felidézés, szabad felidézés, multimédia tanulás kognitív elmélete

16:30–17:00

Vas János

Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium, Bán Imre Kultúratudományi Szakkollégium

A digitális pedagógia új útjai Magyarországon – avagy a videojátékokkal történő oktatás lehetőségeinek vizsgálata egy egyetemi kollokvium keretein belül

Manapság egyre több médium számol be arról az igényről, hogy az oktatásnak komoly reformokra van szüksége. Elég csak a Közoktatás Indikátorrendszere 2017-es kiadványára gondolni, de lesújtó eredményeket közölnek a PISA kutatások, vagy az OECD eredmények, ami miatt a mai magyarországi pedagógusoknak folyamatosan azon kell gondolkodniuk, hogy hol lehetne változtatni a rendszeren. Kísérletezni kell, új módszereket megpróbálni bevezetni,

hasznosítani a különböző nyugati megoldásokat (Bahrami, 2014; Taj, 2017), vagy pedig új eszközöket bevetni az oktatás minőségének javítására (Fegyverneki, 2017). Ilyen új lehetőség lehet a mai fiatalok egyik legdinamikusabban használt digitális eszköze is, a videojátékok alkalmazása is, amelynek pozitív hatásait már számtalan tudományterület kutatója is bebizonyította: pszichológusok (Ferguson, 2010; Adachi-Willoughby, 2011; Badatala et al., 2017), nyelvtanárok (Ranalli, 2008; Noroozloo et al. 2015) de akár történészek is (McCall, 2011; Chapman 2016). A videojátékokat ráadásul nem csak elméleti szinten kezelték a game studies tudományágán belül, hanem már gyakorlati szemináriumokat is tartottak mind az Amerikai Egyesült Államokban (Ellard, 2013; Wainwright 2014), mind Latin-Amerikában is a segítségükkel (Radetich, 2015), ahol különböző irodalmi vagy esetleg történelmi aspektusait emelték ki, hogy ténytörténelmet, forráskritikát, vagy pedig absztrakt elméleteket sajátíthassanak el a diákok a segítségükkel. Az ő tapasztalataik, és módszereik alapján indítottam el én is a saját kutatásomat, melyben négy kategóriára osztottam a videojátékokat ténytörténelmi felhasználásukat tekintve az oktatásban. Ezeknek az elméleti kategóriáknak a megvitatására indítottunk témavezetőmmel közösen egy egyetemi kollokviumot is „A történelemoktatás lehetőségei a szórakoztató média eszközeivel” címmel, ahol a diákokkal közösen próbálunk választ találni arra, hogy a gyakorlatban hogyan működhetne – ha egyáltalán működhetne -, egy ilyen stílusú oktatási attitűd bevezetése az oktatásban. Előadásomban szeretném bemutatni a kurzus elméleti háttérét, tartalmi felépítését, magát a kurzust felvett diákok demográfiai profilját, videojátékos attitűdjét és az ő hozzáállásukat a kurzushoz, amelyet egy kérdőív segítségével térképeztünk fel 82 fős mintával. Előadásomban továbbá szeretném prezentálni az eddigi tapasztalatokat, és a kurzus hátralévő részén történő adatfelvétel irányvonalait és módszereit is, valamint a jövőbeli lehetőségeket.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

17:00–17:30

Rálik Alexandra

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A magyarul tanuló orosz beszélő nehézségei az igekötő-használat elsajátítása terén

A magyar mint idegen nyelv tanítása terén már a nyelvtanulás elég korai szakaszában kulcsfontosságú szerepet tölt be az igekötős igék használatának elsajátítása. Az esetek többségében a tanárnak lehetősége sincs a nyelvtanuló igekötő kategóriáját nem ismerő anyanyelvét segítségül hívni, azonban például a magyarhoz hasonlóan kiterjedt igekötőrendszerrel rendelkező szláv nyelvek beszélői ez alól kivételt képeznek. Ugyan sok igepárnál könnyűnek látszik a megfeleltetés (vö. orosz читать – прочитать és olvas – elolvas), valójában esetükben sem olyan egyszerű a MID-tanár dolga, hiszen a szláv és a magyar igekötők a jelentős hasonlóságaik ellenére más kategóriát képeznek az adott nyelvek grammatikájában. Funkciójukat tekintve mind a szláv nyelvekben, mind a magyarban alapvetően a konkrét irányjelölés, a szóképzés, valamint az aspektus és akcióminőség (azaz a megnyilatkozásban jelölt esemény megtörténések belső idejét és módját meghatározó, az orosz terminológia gyakorlatából kölcsönözve a „vid” szóval is jelölt szemlélet) kifejezésére használják, viszont főleg az absztraktabb jelentésképző funkciók terén gyakran már nem vonható köztük egyértelmű párhuzam.

Előadásomban kifejezetten az orosz és a magyar igekötő-használat, illetve a két nyelvben eképpen kifejeződő aspektualitás rövid elméleti összevetését követően arra keresem a választ, hogyan könnyíthető meg az orosz anyanyelvű tanuló számára a magyar mint idegen

nyelv tanítása során az igekötős igék használatának elsajátítása. Áttekintem, milyen megoldásokkal élnek (ha élnek egyáltalán) a külföldiek számára írt magyar nyelvű, illetve kifejezetten orosz beszélők számára készült nyelvtankönyvek az igekötők három legfontosabb funkciójának tanítása terén a tanulás korai, illetve haladóbb (B2-C1 szintű) szakaszában. Mindeközben kitérek arra is, hogyan lehetne a kognitív és kontrasztív nyelvészeti megállapításokat az idegennyelv-tanítási módszertan javára fordítani abból a célból, hogy erősítsük a hasonlóságokon alapuló anyanyelvi analógiákat, valamint kiküszöböljük az ütközések okozta negatív transzfert.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

17:30–18:00

Barabás Gergő

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Középiskolás diákok angol nyelvű kémiai szakkifejezések kiejtési nehézségeinek vizsgálata

Az angol nyelv tanulása során az egyik legnehezebb terület a szavak kiejtésének megtanulása. Az angol helyesírás és kiejtés közötti kapcsolatnak ugyan megvannak a szabályai, azonban ezekre a szabályszerűségekre nem helyeződik hangsúly a nyelvtanítás során. Általában a diákok az évek során kifejlesztik azt a készségüket, amely segítségével meg tudják jósolni, hogy az adott szót hogyan ejtik (vagy ejthetik) ki szabályosan. Ez a hétköznapi szavak kiejtésénél helyesnek is bizonyul, azonban rengeteg nehéz eset is akad, amely elbizonytalaníthatja a diákokat.

A kiejtési problémák, illetve bizonytalanságok fokozottan előkerülnek az idegen jövevényszavak kiejtésénél, főleg azokban az esetekben, ha az anyanyelv is hasonló szót használ, de más kiejtéssel. A természettudományok szókincse (így a kémiáé is) elsősorban görög, illetve latin szavakra épül, azonban e szavak kiejtése eltérő a magyarban és az angolban, és ezen felül néhány szó ráadásul az angol kiejtési szabályokat sem követi.

Egy egyszerű példa a periódusos rendszer első eleme: angolul hydrogen, magyarul hidrogén. Szemmel látható, hogy a két szó ugyanaz, viszont az angol (a kiejtési szabályaival ellentétben) /'haɪ.drə.dʒən/-nek, és nem */'hɪ.drə.dʒən/-nek mondja, ugyanakkor a magyar szó kiejtése az utóbbihoz hasonlít. Egy nehezebb eset a halogén elemek kiejtése. Az angol chlorine szó kiejtése a szabályokat követve */'klɔːr.əm/ lenne, viszont a helyes kiejtése /'klɔːr.iːn/. Ezzel szemben a chloride szó már nem követi az „elődjének” /-iːn/ végződését, és szabályosan /'klɔːr.aɪd/ lesz a kiejtése. Ezeken a példákon keresztül is belátható, hogy az angol kiejtés nehézségei a természettudományos (ebben az esetben a kémiai) szavak esetén fokozottan nehezebbé válik.

Kutatásom célja azt megvizsgálni, hogy egy, a kémiában is használatos szó (akár szakszó) esetén a középiskolás diákok követik-e az angol szavak kiejtésének szabályszerűségeit, amelyeket tanulmányaik során sajátítottak el, vagy inkább a hasonló magyar szó kiejtését választják. Előadásomban e kutatás kezdeti fázisának egy kis mintára vonatkoztatott eredményeit szándékozom bemutatni, amit a későbbiekben nagyobb mintaszámra is tervezek kibővíteni.

INFORMATIKA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Poór Artúr

(„A” szekció, szombat 16:15–17:55)

16:15–16:35

Podlovics Péter Dávid

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bolyai Kollégium

Haskell modulok protolhatóságának javítása

A Haskell egy modern, tisztán funkcionális programozási nyelv, amely kifejező típusrendszerrel rendelkezik. Azonban a nyelv elterjedését akadályozza a hozzá kapcsolódó eszközkészlet kiforratlansága. A Haskell-Tools keretrendszer ezt a hiányosságot próbálja orvosolni úgy, hogy egy olyan eszközkészletet biztosít a programozók számára, amelynek használatával nagymértékben felgyorsítható, és biztonságosabbá tehető a szoftverfejlesztési ciklus.

A legelterjedtebb Haskell fordítóprogram a Glasgow Haskell Compiler (GHC), azonban több másik jelentősebb fordító is létezik, amely implementálta a legújabb szabványt, mint például az Utrecht Haskell Compiler (UHC) és az LLVM Haskell Compiler (LHC). Előfordulhat, hogy portolni szeretnénk a kódbázisunkat egy másik fordítóprogramra. Ekkor a legelső problémák egyike, amivel szembekerülhetünk az eltérő nyelvi kiterjesztések támogatottsága.

Haskell programokban lehetőségünk van különböző nyelvi kiterjesztések bekapcsolására. Ezek a nyelvi kiterjesztések többféle extra funkciót biztosítanak a programozók számára, mint például típus szintű függvények definiálása, vagy különféle szintaktikus cukorkák bevezetése.

Az egyik gyakori probléma nagyobb Haskell programcsomagok esetén a nem használt nyelvi kiterjesztések felhalmozódása. Ezek csökkenthetik a forráskód portolhatóságát, hiszen az egyes fordítóprogramok eltérő kiterjesztéseket támogathatnak.

A célunk az, hogy találjunk egy olyan módszert, amely segít érvelni az egyes kiterjesztések szükségességéről egy Haskell modulban. A fő motiváció emögött az, hogy ha a programozó megérti, hogy az adott kiterjesztés miért van bekapcsolva, akkor képes lesz úgy módosítani a forráskódot, hogy elkerülhető legyen annak használata. Jelenleg nincs olyan eszköz amely képes lenne ellátni ezt a feladatot.

Az előadás során bemutatom a Haskell-Tools alapvetőbb funkcióit, köztük egy eszközt, amelynek alkalmazásával felderíthetők a forráskódban azok a nyelvi elemek, amelyek használata indokolja valamilyen nyelvi kiterjesztés bekapcsolását. Ezáltal az eszköz segít a programozóknak abban, hogy a forráskódból eltávolítsák a a fölösleges nyelvi kiterjesztéseket.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

16:35–16:55**Luksa Norbert****Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium****Haskell programok párhuzamosítása refaktorálással**

Programozás során sok, eltérő dologra kell odafigyelni: elsősorban végezze el a program a kívánt feladatot, ám ugyanakkor legyen gyors, biztonságos, illetve a kód is legyen átlátható, tiszta. Fókuszálva a sebességre több lehetőségünk is van. Elsősorban jó, hatékony kódot kell előállítani, melyen a fordító esetleg még optimalizációval tud javítani. Azonban van egy pont, amit túllépve már nem tudunk egy szekvenciális programot tovább gyorsítani. Ekkor jöhet szóba a párhuzamosítás.

Célunk, hogy Haskell programokon refaktorálással félautomatikusan végrehajtsuk a fenti gyorsítást, azaz párhuzamosan futó programot állítsunk elő. A refaktorálás alatt most szemantika-megőrző forráskód-transzformációkat értünk, melyeket refaktoráló eszközzel végezhetünk el.

Kevés olyan nyelv van, ami ennyire támogatná a párhuzamosítást, mint a Haskell. Ezek közül a lehetőségek közül többet megvizsgáltunk, felmértük ezek erősségeit és gyengeségeit, alkalmazhatóságát és hatékonyságát, valamint azt, hogy refaktorálással mennyire könnyen lehet ezeket a lehetőségeket egy programba bevezetni. Végül az Eden nyelvre esett a választás. Az Eden a Haskell nyelv egyfajta kiterjesztése, melyben párhuzamosan futó processzek definiálhatók, kommunikációs topológiák írhatók le, és algoritmikus szkeletonok segítségével fogalmazhatunk meg párhuzamos számításokat. Kutatásom célja az Eden és a Haskell nyelv közötti átalakítások megvalósítása, azok költségeinek elemzése. Felmerülnek továbbá olyan kutatási kérdések, mint például mekkora szemantikus különbség létezik a Haskell és az Eden programvégrehajtás között, illetve, hogy az Eden nyelv kizár-e bizonyos Haskell konstrukciókat, és ha igen, hogyan lehet ezeket a korlátokat megkerülni.

A párhuzamosító transzformációkat a Haskell Tools refaktoráló rendszerben kívánjuk elkészíteni. A refaktoráló transzformációkat absztrakt szintaxisfáról absztrakt szintaxisfára való leképezés formájában adjuk meg. A megvalósításhoz kihasználjuk a Haskell Tools keretrendszer adta lehetőségeket, és az általa elérhetővé tett szemantikai információkat, valamint a keretrendszer nyújtotta transzformációt segítő szolgáltatásokat.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

16:55–17:15**Leitereg András****Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium****Masszívan párhuzamos architektúrák generatív programozása**

A tudományos kutatómunka során számos olyan feladat merül fel, amely nagy számításigényű, jól párhuzamosítható, azonban az ideális, hatékony megvalósításhoz olyan hardver, szoftver és elméleti programozási ismeretekre lenne szükség, amely a szakterületükön jártas kutatóktól nem várható el, és nem is rendelkeznek vele. Ugyanakkor a szakterület-specifikus ismeretek szükségessége nehezíti egy a témában nem jártas szoftverfejlesztő alkalmazását. Kutatásunk hosszú távú célja egy olyan eszköz kifejlesztése, amely a kutatók nagy számításigényű, párhuzamosítható feladatait könnyen kifejezhetővé teszi, majd ebből automatikus módon hatékony implementációt állít elő, megkímélve a kutatókat a

hibakereséstől, memóriakezelési hibáktól, és mély architektúraspecifikus ismeretektől. Az elvárás a fejlesztési és futási idők összességének minimalizálása.

Az eszközt úgy tervezzük, hogy használható legyen tetszőleges dimenziószámú lineáris algebrai problémák megoldására, mert sok hasonló könyvtárat a dimenzióbeli korlátozás tesz alkalmatlanná az összetettebb (pl. fizikai) feladatokra. Fontos szempont az is, hogy az alkalmazás komponensei könnyen módosíthatók, kiterjeszthetők és kombinálhatók legyenek. Ezt a célt szolgálja a magas szintű, a területen újdonságnak számító kategóriaelméleti megközelítés.

Az előadásomban bemutatom a LambdaGen rendszert, amit fenti elvek megvalósításaként folyamatosan fejlesztünk. A LambdaGen a felhasználó által egy saját DSL-ben felírt kifejezésfán automatikusan végez elemzéseket és optimalizációkat, majd előállít egy hatékony C++ (Sycl) programot, ami kiszámítja a végeredményt. A DSL magas szintű funkcionális primitívekből áll, melyekkel kifejezhetők általános lineáris algebrai számítások, ugyanakkor megkönnyíti bizonyíthatóan általános átalakítások definiálását. Ilyen átalakítások a számítást alkotó magasabbrendű függvények felosztása és cseréje, amivel egy számítás az adott hardver memória paramétereinek jobban megfeleltethető. Kutatásunk friss eredménye, hogy ilyen optimalizációkkal már magában megközelíthető a népszerű lineáris algebra könyvtárak teljesítménye.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

17:15–17:35

Benics Balázs

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A „Strict aliasing” szabály megsértésének detektálása

A programozási nyelvek, kiváltképp a C++ programozási nyelv meglehetősen nehéz. Nehéz a programozó szándékait leírni, olvasni és megérteni. Még akkor sem pihenhetünk nyugodt szívvel, amennyiben azt látjuk, hogy amit csináltunk éppenséggel lefordul, és a terveinknek megfelelően fut. Ugyanis a látszat néha csal, és hiába minden tehetségünk és a szakmánk legjava, amennyiben egy ennyire dinamikusan fejlődő nyelvről beszélünk, melynek elsajátítását csak nehezíti a mára már az azt leíró több mint 1500 oldalas szabvány. Talán nem is akkora vétek, hogy belőle akár csak egy, apró szabályt nem tudtunk, és láthatatlanul megsértettük azt. Látszólag minden rendben, ugyanakkor innentől nem véd minket a szabvány nyújtotta biztonság, innentől egy láthatatlan bomba rejtőzik a kódban. Látható tehát a szükség, hogy megvédjük a programozókat, és felhívjuk a figyelmüket a leggyakoribb hibákra.

Mindannyian jól tudjuk, hogy egy hiba kijavítása a kódban annál költségesebb, minél később derül ki az a program életciklusában. Ennélfogva célunk még a program lefordítása alatt felfedni a problémás részeket. Ebben nyújt segítséget a különböző statikus kódelemzési módszerek és rendszerek. A módszerek közül felvetem a flow-sensitive, illetve a path-sensitive megközelítést. Ugyanakkor ezeknél is egyszerűbb (és gyorsabb) módszert is megvizsgálunk, mint lehetőséget, amikor az absztrakt szintaxis fán keresünk bajjósító részeket.

Megemlíteném, hogy már létezik egy futási időben ellenőrző módszer (sanitizer) is. Tekintve, hogy a vizsgálandó probléma csak nehezen és korlátok között detektálható teljes pontossággal fordítási időben, úgy kielégítő megoldást nyújthat ez a módszer is. Ugyanakkor fontos észben tartani, hogy ez megváltoztatja a program működését is, hiszen futáskor nyomon kell követnie bizonyos információkat az elemzéshez, ami nincs ingyen. Továbbá ehhez rendelkezésre kell álljon a platform a teszteléshez, ami nem mindig elérhető, bármily meglepő.

És a legfontosabb buktatója a megoldásnak, hogy csak a lefuttatott részeit ellenőrzi a kódnak, így potenciálisan a ritkán, az elfelejtett, de mégis kritikus útvonalak maradnak ellenőrzés nélkül a kódban. Ezért én inkább a statikus elemzést választottam.

Mi is a „strict aliasing” szabály?

Az erősen típusos C és C++ programozási nyelvekben a fordítóprogram a típusrendszert többféle optimalizálásra is felhasználhatja. Ezek között az egyik leghatékonyabb módszer az ún. „strict aliasing”, ami azt feltételezi, hogy az eltérő típusokhoz tartozó objektumok (vagy pointeren keresztüli hivatkozásaik) nem lehetnek egymás alias-ai. Sajnos az ezekben a nyelvekben gyakran alkalmazott típuskonverziók megsérthetik ezeket a feltételezéseket. Ezek olyan gyakran megtörténhetnek a nagy, legacy kódbázisokban – mint például magában a Linux kernelben, hogy a fordítóprogramokban le lehet tiltani a szabály alkalmazásával járó optimalizációt, mellyel jelentős hatékonyságromlást okoznak az elméletben elérhető maximumhoz képest.

Megvizsgáljuk, hogy milyen úton közelíthetjük meg az ilyen szabálysértések felderítését, továbbá, hogy a különböző megközelítések (flow sensitive, path sensitive, stb) nagyvonalakban – általánosságban milyen előnyökben és hátrányokban részesülnek. Segítségemre az LLVM/Clang fordító infrastruktúra lesz, melyben lehetőség szerint többféle változatot is megvalósítok, hogy kiderüljön, hogy melyik statikus elemzés válna igazán használható megoldássá.

17:35–17:55

Kocsis Ábel, Bór Dorina

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Eötvös József Collegium

Gerincgörbületek kirajzolása sugárterhelés-mentesen

A XXI. században a gerincferdülés a gyermekek népbetegségének számít. Ennek oka, hogy ébren töltött idejük több mint felében ülnek, méghozzá nem egyenes testtartással, hanem tabletek, okostelefonok vagy laptop fölött görnyedve. Ehhez adódik még a nehéz iskolatáska viselése. Emellett a diákok nem mindig veszik komolyan az iskolai védőnői szűréseken felállított diagnózist.

A fenti problémákat összegezve egy olyan eszközre van szükségünk, ami felhívja a fiatal korosztály figyelmét a gerincproblémák és kezelésük fontosságára azzal, hogy bemutatja nekik gerincállapotukat egy általuk is értelmezhető ábrán. Az eszköz ugyanakkor segítséget nyújthat az iskolai szűréskor vagy az otthoni gerinckontroll során is.

Az eszköz nélkülözhetetlen része az NI myRIO-ja. Az energiaellátást biztosító akkumulátorral és a méréshez szükséges szenzorokkal együtt a myRIO-t a prototípusban egy Legokerettel fogtuk össze. A myRIO-t használhatjuk a kapcsolattartásra, mivel routerként is üzemel, így képes wifin keresztül kommunikálni és adatokat küldeni a mérést irányító laptopnak. A myRIO-ban található gyorsulásmérő értékeiből következtethetünk az adott pillanatban a függőlegestől mért eltérésre, és ennek alapján a görbületre. Célunk tehát a következő: az axistól, mint kiindulási ponttól kezdve a távolság függvényében ábrázolni a gerinc alakját.

A görbe kirajzolásához tudnunk kell azt is, hogy éppen hol tartunk a gerincen. Ezt a feladatot korábban egy ultrahangszennorral oldottuk meg, ami azonban megbízhatatlannak és pontatlannak bizonyult.

Ezeket a hibákat küszöböli ki az új megoldás, egy encoder melynek működéséhez fényforrásra és fotoszenzorra van szükség. Infra LED és az ehhez tartozó érzékelő használatával kerüljük el, hogy a mesterséges fény befolyásolja a mérést.

A megvalósításhoz saját tervezésű kerekeket nyomtattunk. A mérés pontosabbá tételéhez szükséges, hogy a réseket a két keréken felváltva érje a fény. "O"-gyűrűk felhelyezésével megoldottuk, hogy a kerekek együtt forduljanak. A gyűrűk anyaga biztosítja az eszköz bőrhöz való tapadását és egyben a vizsgált személy védelmét is.

A mérés maga úgy zajlik, hogy a kerekek segítségével végigvezetjük az eszközt a vizsgált személy gerincén. Ezt a laptopon lévő program, vagy az eszközön található gomb segítségével indíthatjuk el, így a vizsgálatot egy személy is el tudja végezni. Mérés közben magán a RIO-n fut a számítógépen előzőleg megírt és áttöltött, Labview nyelven írt program. Miután végzett, visszaadja a szót, hogy az eredményeket a gép ábrázolja grafikonon.

Fontos hangsúlyozni, hogy eszközünk feladata nem a diagnosztizálás, hanem a gerinc testfelszíni kontúrjának meghatározása. Eszközünk egyrészt alkalmazható a védőnői szűrés segítéseképp és otthon, a gerincállapot rendszeres ellenőrzésére, hiszen a gerincferdülés akár egy hónap alatt is kialakulhat. Vizsgálatunk előnye, hogy sugárterhelés-mentes, az eredmény pedig gyorsan, már a mérés elvégzése után látható, és maga a gyermek is tudja értelmezni.

MODERNKORI TÖRTÉNELEM 1945 ELŐTT SZEKCIÓ
(„C” szekció, szombat 17:00–18:30)

17:00–17:30

Szabó Róbert

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Kalocsai Jézus-Társasági Intézet története és áldozatvállalása az első világháborúban

Az első világháború centenáriuma kapcsán rendkívül fontos a még feltáratlan vonatkozások kutatása, feldolgozása. Mindenekelőtt szükséges lehet a háború hatásainak elemzése helytörténeti szempontból.

Kutatásomban így egykori középiskolám, a Kalocsai Jézus-Társasági Intézet (a mai Kalocsai Szent István Gimnázium) háború alatti történetét és áldozatvállalását vizsgáltam meg. Munkám bevezetőjében röviden jellemeztem a kutatás forrásait és módszereit. Kutatásom legfőbb forrásait az intézet Főgimnáziumi Értesítőinek, illetve Stefáneum nevű lapjának háborús számai (összesen 15 db) jelentették, míg az országos jellegű vonatkozások rendszerezésére a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár forrásanyagát (0,60 ifm) és a Kalocsai Néplapot (kb. 220 szám) használtam. Szakirodalmi munkákra kevésbé támaszkodtam, mivel a témáról ezidáig egyetlen feldolgozás sem született.

Ezt követően, röviden bemutattam az intézet történetét és működési kereteit a kezdetektől 1914-ig. Ezután, a háborús tanévek történetére vonatkozóan igyekeztem az iskolában zajló eseményekből, jelenségekből azokat kiválasztani, amelyek a háború következtében valósultak meg. A rendelkezésre álló tények alapján megállapításokat fogalmaztam meg, amelyeket táblázatok és grafikonok segítségével támasztottam alá. A helyi jelenségek megmagyarázásához országos rendeleteket használtam összehasonlításként.

Munkám már említett eredményei mellett, táblázatok formájában összegeztem a háborúba bevonult, kitüntetett, hősi halált halt és fogságba esett katonák névsorát, illetve legfontosabb személyi adatait. Emellett kimutatást adtam az intézet háborús tevékenységének anyagi vonatkozásairól. A táblázatok alapján megállapítottam, hogy a kalocsai intézet mindenben alárendelődött a háborús előírásoknak, tevékenysége és áldozatvállalása azonban kiemelkedő volt. A háború előtt vagy alatt az intézetben tanuló vagy tanító katonai, illetve polgári személyek közül ugyanis 76-an nyertek háborús kitüntetést (összesen több, mint 100 darabot). Mialatt, mindössze 13 intézeti személy esett hadifogságba, a halálos áldozatok száma rendkívül magas, 79 volt. A háború során lebonyolított, mintegy 7 hadiérettségi során 71 tanulót soroztak be a frontra. Végül, összegezhettem, hogy a nyolc hadikölcsön-jegyzésben való részvétel során az intézet kb. 54170 korona (mai árfolyamon 54 millió Ft) értékben járult hozzá az anyagi áldozatvállaláshoz, amelyhez még a különféle adományokat (gyűjtések, segélyező akciók) is hozzá kell számolnunk.

17:30–18:00

Erdős András Patrik

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Köztörvényes bűnözők a Budapesti Forradalmi Törvényszék előtt

Kulcsszavak: Tanácsköztársaság, forradalmi törvényszék, Budapest, bűnözés, „szocialista törvényesség”

A Forradalmi Kormányzótanács az 1919. márciusi hatalomátvétel utáni napokban (IV. kormányzótanácsi rendelet, március 26.) létrehozta a forradalmi törvényszékeket a teljes „kizsákmányolónak” minősített bírósági rendszer leváltására. A gyakorlatban a forradalmi törvényszékek köztörvényes büntetőügyekkel és politikai bűncselekményekkel foglalkoztak, miközben a polgári perek a kényszerből fenntartott régi bírósági intézményeknél maradtak. Fontos kiemelni, hogy a forradalmi törvényszéki bírácoknak nem kellett semmilyen jogvégeztséggel rendelkezniük – a jogi laicizmusra a kommunista hatalom hivatalosan úgy tekintett, mint a „népítélet” és a „néphatalom” garanciájára, magában pedig úgy, mint a bíró „osztályhűségét” elősegítő tényezőre.

A Tanácsköztársaság által is gyakorolt ítélkezési felfogás szerint kétféle büntetőügy létezik: „társadalomellenes”, azaz a köztörvényes bűncselekmények köre, illetve „államellenes”, azaz a politikai bűncselekmények köre. Előadásom célja, hogy bemutassam azt, miképpen kezelte ez a minden szempontból megváltoztatott ítélkezési rendszer a közönséges (nem politikai színezetű) bűncselekményeket, akár „klasszikus” (pl. lopás, emberölés), akár kimondottan a proletárdiktátúra rendeleteibe ütköző (pl. árdrágítás, szesztilalom megszegése) tettek voltak. Mennyiben befolyásolta az ítéletek meghozatalát a börtönt mint intézményt súlyosan kritizáló, s a megjavíthatónak ítélt bűnösök rehabilitálását célként kitűző „szocialista kriminológia”? Könnyebben nyerhetett-e bocsánatot (vagy enyhébb ítéletet) a köztörvényes a politikai vádlottnál? Megfigyelhető-e az ítéletekben a „burzsoá rendet” képviselő vádlottak keményebb büntetésben részesítése?

Kutatásom során a Budapest Főváros Levéltárában található tanácsköztársasági iratanyag (BFL XVI. főcsoport/2. fond. Budapesti Forradalmi Törvényszék iratai) szolgált fő forrásbázisomként, úgy az ítéletek, mint a kriminológiai vonatkozások (Kísérleti Kriminológiai Osztály iratai) tekintetében. Mindezt természetesen megfelelő szakirodalmi háttérrel egészítettem ki; a legfontosabbak Sarlós Béla összefoglaló munkája (A Tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei), Bónis György adatközlő tanulmánya (Adatok a Budapesti Forradalmi Törvényszék működéséhez), illetve Földvári József A Tanácsköztársaság büntetőpolitikája című tanulmánya voltak.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

18:00–18:30

Taschek Zoltán

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Vass József népjóléti és munkaügyi miniszteri tevékenysége (1922-1930)

Előadásomban Vass Józsefnek, a Bethlen-kormány népjóléti és munkaügyi miniszterének munkásságát tekintem át. A témaválasztást mindenekelőtt az indokolja, hogy Vass élete, politikai pályája mindmáig elkerülte a történeti kutatás figyelmét, az egyetlen átfogó – és elfogult – biográfia nem sokkal halála után, 1930-ban jelent meg. Holott ő volt az évtized

egyik legfontosabb személyisége: minisztersége mellett a kormányfő távollétében a miniszterelnök-helyettesi teendőket is ellátta. A kutatás kezdeti szakaszában így forrásként mindenekelőtt a korabeli sajtót, országgyűlési naplókat, a korszak minisztériumhoz kötődő törvényeit, rendeleteit, szakirodalomként pedig elsősorban Gyáni Gábor és Egresi Katalin szociálpolitikával foglalkozó műveit használtam.

Előadásomban először a minisztérium létrejöttének folyamatát, feladatkörét, szervezetét mutatom be, illetve röviden Vass József korábbi pályáját is vázolom. Ezt követően térek rá Vass miniszterségére, azt vizsgálva, milyen tevékenységet fejtett ki a tárca a szociálpolitikai feladatok és lehetőségek jellege szempontjából három szakaszra osztható több mint nyolc éves periódusban. Így külön elemzem először a gazdasági rekonstrukció éveiben (1922-1925/26) végzett munkáját, amikor a trianoni békét követő súlyos szociális problémák leküzdése állt a minisztérium teendőinek középpontjában; majd a konszolidációt követő időszak (1925/26-1929) jellemzőit, vizsgálva, hogyan használta ki a miniszter az átmeneti gazdasági fellendülés adta szociálpolitikai lehetőségeket, bemutatva az ekkor született intézkedéseket és a végül meg nem valósult reformterveket. Ezt követően arra térek rá, hogy az utolsó szakaszban, a világválság kezdetén a tárca milyen lépésekkel kísérelte meg enyhíteni az ismét növekvő szociális nehézségeket. A konkrét intézkedések mellett kiemelten elemzem Vass személyének, nézeteinek a minisztérium tevékenységének meghatározásában játszott szerepét. Végül röviden kitérek a minisztérium 1930 utáni eseményekre, különösen a Vass József halála után évekig húzódó „Dréhr-perre” is, amely során lényeges információk kerültek napvilágra miniszterségével, a tárca működésével kapcsolatban, és amely választ ad arra a kérdésre is, hogy személye miért merült szinte teljesen feledésbe.

REÁL NEVELÉSTUDOMÁNY SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Bondici László

(„B” szekció, szombat 18:10–19:20)

18:10–19:20

Szabó Róbert

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Párizs-ágyú és a Coriolis-hatás: a fizika és történelem integrációja a középiskolai oktatásban

Egyes középiskolai tantárgyak integrációjával elérhető, hogy a tanulók mélyebb és koherensebb tudást sajátítsanak el. Ennek megfelelően, szakmódszertani kutatásomban igyekeztem példát mutatni az interdiszciplinaritás, a társadalom- és természettudományok nem megszokott (fizika-történelem) összekapcsolására. Mindezek oktatási környezetbe helyezése ugyanis egyértelműen támogatott és elvárt a mai módszertani megközelítésekben.

Kutatásom bevezetőjében ismertettem a vizsgált fizikai tényező, múltbéli megjelenésének történelmi hátterét. Itt kifejtettem, hogy a Német Birodalom abból a célból, hogy az 1914 óta elhúzódó első világháborút mielőbb befejezze, egy utolsó, mindent eldöntő támadást indított 1918 tavaszán, miközben Crépy mellett felállította csodafegyverét (Párizs-ágyú), hogy lövéseivel kényszerítse megadásra a francia fővárost.

Kutatásom első felében így arra kerestem a választ, hogy milyen mértékű északi-déli eltérést szenvedett el a mintegy 130 kilométer távolságra lőtt ágyúgolyó, hiszen mozgását már nem csak a közegellenállás, de a Coriolis-erő is jelentősen befolyásolta. A kérdés megoldásához először koordinátáznom kellett a lövedék mozgását: az egyszerűsítés kedvéért a lövedéket egy vízszintesen mozgó (és eltérülő) tömegpontnak tekintettem, ám annak függőleges irányú eltérést és a rá ható közegellenállást nem vettem figyelembe. Ezután került sor az iterációs eljárás megismertetésére, majd annak alkalmazására az Excel programban. A kezdeti paraméterek felhasználásával ekkor elvégeztem a számítást, s a vízszintes eltérés nagyságára mintegy 1600 métert kaptam. Ugyanakkor, pályamunkám másik része már arra koncentrált, hogy megtalálja azt a lövési pozíciót, amellyel a kilőtt lövedék zérus eltéréssel, éppen a rendeltetési helyre csapódott be. Ennek megoldása egy újabb koordinátázást és számos iteráció kipróbálását követelte meg, mígnem megállapítottam, hogy a balra irányuló korrekciós szög nagysága mindössze $0,58^\circ$ lehetett.

Kutatásom eredménye az a következtetés, hogy a Coriolis-erőt kompenzáló berendezést már a német tüzérség is ismerte, hiszen ilyen mértékű mellécélzást, egy ilyen jelentős támadás során semmiképpen sem engedhetett meg! Emellett célom, hogy egy fizikatanárok számára is használható oktatási segédanyagot készítsek, ugyancsak megvalósult: lehetővé vált, hogy történelmi vonatkozásokkal, középiskolai szinten kezeljünk olyan fizikai problémákat, amiket egyébként csak magasabb rendű matematikai módszerekkel lehetne megmagyarázni.

18:40–18:55

Jantner Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A matematika érettségi vizsga prediktív validitása matematika tanár és BSc szakos egyetemi hallgatók körében

A matematika érettségi vizsga prediktív validitása matematika tanár és BSc szakos egyetemi hallgatók körében

Ezen kutatás célja, hogy megvizsgáljuk azt a kérdéskört: vajon lehet-e a matematika érettségi vizsga szintjéből és százalékos eredményéből következtetni a későbbi egyetemi teljesítményre. Vizsgálatunkat az Eötvös Loránd Tudományegyetem matematika BSc szakos hallgatói és matematika tanárszakos hallgatói közül azokkal végezzük, akik 2017 szeptemberében kezdték meg a tanulmányaikat. A korábbi kutatásokhoz hasonlóan mi is vizsgáltuk a frissen felvett hallgatók tudását még az egyetemi oktatásuk megkezdése előtt (a kritériumdolgozat eredményein keresztül), valamint ezen eredmények és az érettségi vizsga eredmények kapcsolatát.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy általában mind a két vizsgált szak esetén azok a hallgatók, akiknek a matematika érettségi vizsgájuk gyengébben sikerült, a kritérium dolgozaton is rosszabb eredményeket értek el. Abból azonban, hogy valaki jó matematika érettségi vizsgát tett nem következik, hogy a kritériumdolgozatot is eredményesen teljesíti. Fontos kiemelni azonban, hogy azok a hallgatók, akik emelt szintű érettségi vizsgát tettek matematikából - még akkor is ha gyengébben sikerült – jobb eredményeket értek el a kritérium dolgozaton is.

A jövőre nézve szeretnénk elvégezni a kritériumdolgozat eredményességének feladatonkénti elemzését, a feladatok összevetését az érettségi vizsga követelményeivel. Továbbá szeretnénk a kutatási anyagot bővíteni a szemeszter-végi, harmadik kritériumdolgozatok eredményeinek vizsgálatával.

Legfontosabb célunk pedig a vizsgálatba bevont hallgatók első félév végi eredményeinek vizsgálata különös tekintettel azokra a tantárgyakra, amelyek a hallgatók matematika tanulmányai szempontjából meghatározóak (például: algebra és számelmélet vagy analízis).

Az így kapott eredmények azért is lehetnek fontosak, mert még nem talákoztunk olyan kutatással, amely a hallgatók egyetemi teljesítményét is vizsgálta, nem csak a tudásukat az egyetemre való belépéskor.

18:55–19:10

Pitlik László

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Illyés Sándor Szakkollégium

Matematika szakos hallgatók aggregált egyetemi eredményességének vizsgálata az érettségi eredményeik tükrében

Magyarországon 2005 óta zajlik a középiskolai tanulmányok lezárásaként és a felsőoktatási rendszer felvételi vizsgájaként egyaránt funkcionáló kétszintű érettségi. A matematika érettségi vizsgák elemzésével Csapodi Csaba (2017.) foglalkozott részletesen PhD-disszertációjában.

Prediktív validitásnak valamely teszt azon mutatóját nevezzük, amely megmutatja, a teszten elért eredmény milyen mértékben képes előre jelezni a tesztet kitöltők későbbi

eredményességét valamely szituációban. Természetszerűen ez a mutatószám kiemelten fontos felvételi tesztek esetében.

A prediktív validitás meghatározásának lehetséges módja a vizsgált teszt ismételt kitöltésének eredménye és az egyidejű eredményesség közötti összefüggés vizsgálata. Amennyiben a teszt prediktív validitása jó, úgy elvárható, hogy a két mutató kapcsolat között szignifikáns kapcsolat jelentkezzen. Összetettebb elemzés valószínűsíthető meg, amennyiben az eredeti tesztkitöltéstől kezdve folyamatosan nyomon követhető a kitöltők teljesítménye. Ebben az esetben a teszten felvett eredményeket ténylegesen a későbbi eredményességgel lehet összehasonlítani. A longitudinális vizsgálat elvégzése összetettebb, időigényesebb, azonban az alkalmazásával nyerhető eredmények a korábbi kutatások szerint megbízhatóbbak. (Badó & Józsa, 2017.)

Mivel a kétszintű érettségi bevezetésével a mérés automatikusan döntő szerephez jutott a felsőoktatási felvételi eljárásban számított pontszámok meghatározásában, mindenképpen szükségsszerűnek tűnik annak vizsgálata, mennyiben képes az érettségi vizsga a felvételi funkciójának ellátására.

Az előadás elsődleges célja annak bemutatása egy pilot-elemzés keretében, hogy a matematika érettségi eredményei milyen összefüggésben állnak az ELTE TTK matematika alapszakos hallgatóinak egyetemi sikerességével, előrehaladási, eredményeivel.

A matematika tantárgyra vonatkozóan nem ismert olyan kutatás, amely az érettségi vizsga prediktív validitását korábban átfogóan vizsgálta volna, továbbá az érettségi ezen jelenség meghatározásakor az egyetemi sikeresség, „beválás” skálájának definiálása önálló módszertani problémát vethet fel, mivel a felsőoktatásban tanulmányiátlag-jellegű mutatószámból is többet használnak párhuzamosan.

A pilot-elemzés során a COCO-hasonlóságelemzés antidiszkriminatív (Y0) eljárásának alkalmazásával készült el -- anonimizált leckeönyv-kivonatok feldolgozásával -- az egyetemi hallgatók előrehaladásának eredményességére vonatkozó aggregált becslés, melynek célja a felsőoktatásban korábban is alkalmazott átlag-jellegű mutatószámoknál átfogóbb szempontok szerint képzett index alkalmazhatóságának demonstrálása. A hallgatóságnak lehetősége nyílik a módszer alapvetéseinek és az elemzés konklúzióinak megismerésére.

MODERNKORI TÖRTÉNELEM 1945 UTÁN SZEKCIÓ
(„C” szekció, szombat 18:45–19:45)

18:45–19:15

Somogyi Dániel

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Az 1956-os magyarországi forradalom és a keletnémet-magyar kulturális kapcsolatok

Az 1956-os év során az NSZEP vezetésének számos kihívással, krízissel kellett szembenéznie. Ezek okaiként az SZKP XX. kongresszusa után beinduló desztalinizációt, a lengyelországi eseményeket, nem utolsósorban pedig az októberi magyarországi forradalmat jelölhetjük meg, amelynek már előzményei is – mint pl. Rajk László újratemetése október 6-án – nyugtalanságot keltettek a Német Demokratikus Köztársaság vezetésében.

Előadásom első felében összefoglalom, hogy az NDK kormányát milyen megfontolások vezették a fenti válságok kezelésekor – különös tekintettel a Magyar Népköztársasággal fennálló kapcsolataira –, hiszen a helyzet komplexitásának ismerete szükséges a keletnémet-magyar viszonylatban 1956 októberét követően beállt változások értékeléséhez. Ezután mutatom be, hogy a forradalomra adott reakciók milyen módon befolyásolták a két állam között fennálló kulturális kapcsolatokat: kitérek politikai és szervezeti nézőpontokra is, hiszen utóbbiak – mint például a magyar Népművelésügyi Minisztérium és az Oktatásügyi Minisztérium egyesülése vagy a korábbi hivatali kapcsolatrendszer személyi változások miatt bekövetkezett részleges felbomlása – ugyancsak hatást gyakoroltak a korábban (az 1957-es évre vonatkozóan 1956 októberében) aláírt munkaterv végrehajtására. A keletnémet állam szervei természetesen kiemelt figyelmet szenteltek a forradalmat követő évben az új kormányzat intézkedéseinek, többek között a kulturális kapcsolatok szempontjából nem egy esetben (akár a korábbi időszakban) fontos szerepet játszó művészekkel, alkotókkal szembeni hivatalos álláspontnak vagy éppen büntetőpereknek. A változások azonosítása a forradalmat megelőző évek és az 1956 utáni időszak munkaterveinek összehasonlítása, nagyköveti jelentések és a magyarországi helyzetről, a Kádár-kormány tevékenységéről szóló keletnémet beszámolók alapján történik.

Kutatásom során a berlini Bundesarchivban és a német külügyminisztérium levéltárában található iratokra és az NDK külpolitikáját bemutató dokumentumgyűjteményre támaszkodtam. A levéltári források mellett az események keletnémet napilapokban történő ábrázolását is vizsgálom.

19:15–19:45

Szabó Georgina

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A „méltánytalanul elfeledett” Közép-Európai Kezdeményezés – az első lépés az Európába vezető úton?

A Közép-Európai Kezdeményezés (KEK) a közép-, kelet- és délkelet-európai régió legnagyobb és legrégebb, még ma is működő regionális együttműködési fóruma, amely elsődleges feladatául az európai integráció elősegítését tűzte ki. Az együttműködés 1989. november 11-én, Budapesten jött létre, akkor még Quadragonale elnevezéssel, amely a

tagállamok számának növekedésével előbb Pentagonale, majd Hexagonale néven folytatta munkáját, míg 1992-ben el nem nyerte mai nevét, a Közép-Európai Kezdeményezést.

Választásom két okból esett erre a témára. Egyrészt mert egy évtizedek óta működő, ma már tizennyolc országot összefogó együttműködésről van szó, amelynek Magyarország az egyik alapító tagja. Másrészt mert a KEK – különösen a kezdeti időszakától eltekintve – nagyon kevés figyelmet kapott: gyakorlatilag nem létezik róla átfogó, magyar nyelvű szakirodalom. Előadásomat ezért elsősorban a KEK által angol nyelven elektronikusan is közzétett éves jelentésekre, akciótervekre, összefoglalásokra kívánom alapozni.

A Közép-Európai Kezdeményezés történetének vizsgálata során véleményem szerint mindenképpen ki kell térni az egyes bővítésekre, a kezdeményezés szervezeteire, valamint a célkitűzésekre, illetve azok megvalósítására. Ami ez utóbbit illeti, elmondható, hogy elsődleges feladatát, vagyis az európai integráció előmozdítását több tagállama – köztük Magyarország – esetében is sikeresen vitte véghez, azonban szerepét nem szabad túlértékelnünk. Sikere elsősorban abban áll, hogy a rendszerváltást követően elsőként sikerült összefognia a térség országait és megtennie a kezdő lépéseket a Nyugat irányába. Azt követően pedig, hogy egyes tagállamai az Európai Unió tagjaivá váltak, továbbra is megfelelő fórumot biztosít a térségben az EU-tagállamok és a nem EU-tagállamok közötti párbeszédre, a tapasztalatok átadására, valamint igyekszik megakadályozni az újabb törésvonalak kialakulását a régióban. A kezdeményezés a nyugati integráció elősegítése mellett gazdasági, környezeti, valamint szociális feladatokat is magára vállalt. Ennek ellenére ritkán lehet hallani az együttműködésről, amelynek elsődleges indoka véleményem szerint, hogy a kezdeményezés elsősorban a nem EU-tagállamok számára törekszik előnyöket biztosítani, az elmaradottabb területek felzárkózását igyekszik előmozdítani, így Magyarország számára napjainkban kevésbé bír jelentőséggel.